

**RİTİM UYGULAMA DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMLARI VE DERS
KAYNAKLARININ İNCELENMESİ**

Kemal BAYKAL
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Yıldırım AKTAŞ
Ekim, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

RİTİM UYGULAMA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI
VE DERS KAYNAKLARININ İNCELENMESİ

Hazırlayan
Kemal BAYKAL

Danışman
Doç. Yıldırım AKTAŞ

AFYONKARAHİSAR

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Ritim Uygulama Dersi Öğretim Programları ve Ders Kaynaklarının İncelenmesi**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

15/10/2024

İmza

Kemal BAYKAL

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Kemal BAYKAL
	Numarası	2200651018
	Anabilim Dalı	Müzik
	Programı	Müzik
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Ritim Uygulama Dersi Öğretim Programları ve Ders Kaynaklarının İncelenmesi
Tez Savunma Sınav Tarihi		15.10.2024
Tez Savunma Sınav Saati		14:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

RİTİM UYGULAMA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI VE DERS KAYNAKLARININ İNCELENMESİ

Kemal BAYKAL

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI**

Ekim, 2024

Danışman: Doç. Yıldırım AKTAŞ

Bu çalışma ritim uygulama dersi öğretim programlarının ve ders kaynaklarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler tarama, literatür taraması ve nitel araştırma yöntemi ile elde edilmiştir. Örneklem grubunu: Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı'nda bu dersi veren eğitimcilerin yararlandıkları 2 kitap ve üniversite seviyesinde eğitim veren müzik bölümlerine ait 12 adet ritim uygulama dersinin anlatıldığı kaynaklar oluşturmaktadır. Temel olarak, ritim uygulama dersi öğretim programları ile bu programların hazırlanmasında öğreticilerin önemli gördükleri kaynakların incelenmesini sağlayan bu çalışmanın sonucunda, ritim uygulama dersinde kullanılan kaynakların ortak noktalarına değinilmiştir. Bu kaynakların içerdiği konular ile ritim uygulama dersi ile ilgili farklı tanımlar da incelenmiştir. Bu çalışma Afyon Kocatepe Üniversitesi Türk Sanat Müziği bölümünde ritim uygulama dersinin hangi kaynaklarla işlendiğini detaylı bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ritim (usul), ritim dersi, öğretim programları, ders kaynakları.

ABSTRACT

EXAMINATION OF LESSON RESOURCES AND TEACHING PROGRAMS OF RHYTHM PRACTICE COURSE

Kemal BAYKAL

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF MUSIC**

October, 2024

Advisor: Doç. Yıldırım AKTAŞ

This study was conducted to examine the lesson resources and teaching programs of rhythm practice lesson. The data in the research was obtained by scanning, literature review and qualitative research methods. The sample group consists of 2 books used by the educators teaching this lesson at Afyon Kocatepe University State Conservatory and resources describing 12 rhythm practice lessons belonging to music departments teaching at university level. As a result of this study, which basically examines the rhythm practice lesson teaching programs and the resources that the instructors consider important in the preparation of these programs, the common points of the resources used in the rhythm practice lesson are touched upon. The subjects included in these resources and different definitions regarding the rhythm practice lesson were also examined. This study aims to reveal in detail with which resources the rhythm practice lesson is taught at Afyon Kocatepe University in Turkish classical music department.

Keywords: Rhythm (usul), rhythm lesson, teaching programs, lesson resources.

ÖN SÖZ

Bu çalışmam süresince bana katkı sağlayan, bilgi ve tecrübesiyle beni yönlendiren değerli danışman hocam Doç. Yıldırım AKTAŞ'a ve hayatımın her döneminde yanımda olan, beni her konuda destekleyen anneme teşekkürlerimi borç bilirim.

Kemal BAYKAL
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE RİTİM'İN TANIMI VE TARİHİ

1. RİTİM'İN ORTAYA ÇIKIŞI.....	3
1.1. RİTİM TANIMI	3
1.2. MUSİKİ'DE RİTİM TARİHİ	3
1.3. MUSİKİ'DE RİTİM.....	5
1.4. MUSİKİ'NİN ÖNCÜ İSİMLERİNDEN RİTİM İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ TANIMLAR	6
1.5. MUSİKİ VE RİTİM UYGULAMANIN GÜNÜMÜZE UYARLANMASI	7
1.6. RİTİM DERSİNDE KULLANILAN TERİMLER	9
1.6.1. Darb	9
1.6.2. Düzümler.....	9
1.6.3. Mertebe.....	10
1.6.4. Vurgu-Aksan.....	10
1.6.5. Atım/Metronom ve Tempo	11
1.6.6. Tartım	11
1.6.7. Es-Sus.....	12
1.6.8. İkâ	12
1.6.9. Ölçü.....	13
1.6.10. Senkop	14
1.6.11. Sebare	14
1.6.12. Velvele.....	14
1.7. RİTİM DARBLARI'NIN SAĞ EL VE SOL EL KULLANIMI.....	15
2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE USUL VE DARBLARIN KULLANIMI	16
2.1. RAUF YEKTA - TÜRK MUSİKİSİ	17
2.2. SUPHİ EZGİ - NAZARİ VE AMELİ TÜRK MUSİKİSİ	18
2.3. ÜMİT MUTLU - TÜRK MUSİKİSİ USULLERİ VE MAKAM SEYİRLERİ	18
2.4. M. HURŞİT UNGAY - TÜRK MUSİKİSİ'NDE USULLER VE KUDÜM.....	19
2.5. M. EKREM KARADENİZ - TÜRK MUSİKİSİ'NİN NAZARİYE VE ESASLARI	20
2.6. ŞEREF ÇAKAR - TÜRK MUSİKİSİ'NDE USUL	21
2.7. CEMİL SANGAN - TÜRK MÜZİĞİ USULLERİ	22
2.8. ERDİNÇ ÇELİKKOL - TÜRK MUSİKİSİ BİLGİLERİ I-II	22

İKİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	24
2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	24
3. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI.....	25
4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	25
5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	25
5.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	25
5.2. EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	26
5.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	26
5.4. VERİLERİN ANALİZİ	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. TÜRK MUSİKİSİ RİTİM UYGULAMA DERSİ KAYNAKLARINDAKİ USUL KAVRAMINA YÖNELİK AÇIKLAMALAR.....	27
1.1. RAUF YEKTA'YA GÖRE USUL KAVRAMI	27
1.2. SUPHİ EZGİ'YE GÖRE USUL KAVRAMI	27
1.3. TEVFİK RIZA PIRNAL'A GÖRE USUL KAVRAMI	28
1.4. EKREM KARADENİZ'E GÖRE USUL KAVRAMI.....	29
1.5. İSMAİL HAKKI ÖZKAN'A GÖRE USUL KAVRAMI.....	30
1.6. ŞEREF ÇAKAR'A GÖRE USUL KAVRAMI	30
1.7. CEMİL SANGAN'A GÖRE USUL KAVRAMI	31
1.8. ERDİNÇ ÇELİKKOL'A GÖRE USUL KAVRAMI.....	32
1.9. FAHRETTİN YARKIN'A GÖRE USUL KAVRAMI.....	32
1.10. HURŞİT UNGAY'A GÖRE USUL KAVRAMI.....	33
2. RİTİM UYGULAMA DERSİ ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN KAYNAKLARDA USULLERİN GÖSTERİM YÖNTEMİ	34
3. USULLERİN TANIMLARI VE GÖRSELLERİ	36
3.1. (2) ZAMANLI USULLER	36
3.1.1. Nim Sofyan Usulü	36
3.2. (3) ZAMANLI USULLER	38
3.2.1. Semai Usulü.....	38
3.3. (4) ZAMANLI USULLER	40
3.3.1. Sofyan Usulü	40
3.4. (5) ZAMANLI USULLER	42
3.4.1. Türk Aksağı Usulü	42
3.5. (6) ZAMANLI USULLER	44
3.5.1. Yürük/Sengin/Ağır Sengin Semai Usulleri.....	44
3.5.2. Mürekkeb (Bileşik) Nim Sofyan Usulü.....	48
3.6. (7) ZAMANLI USULLER	49
3.6.1. Devr-i Hindi Usulü	49
3.6.2. Devri Turan Usulü.....	51
3.7. (8) ZAMANLI USULLER	53
3.7.1. Düyek/Ağır Düyek Usulü	53
3.7.2. Müsemmen (Katikofti) Usulü	56
3.8. (9) ZAMANLI USULLER	58

3.8.1. Aksak Usulü	58
3.8.2. Ağır Aksak Usulü	60
3.8.3. Evfer Usulü.....	62
3.8.4. Raks Aksağı Usulü.....	64
3.8.5. Oynak Usulü.....	66
3.8.6. Mürekkeb Semai Usulü.....	68
3.9. (10) ZAMANLI USULLER	69
3.9.1. Curcuna Usulü	69
3.9.2. Aksak Semai Usulü.....	71
3.9.3. Ağır Aksak Semai Usulü	73
3.9.4. Lenk Fahte (Nim Fahte) Usulü.....	75
3.9.5. Çeng-i Harbi Usulü.....	77
3.10. (11) ZAMANLI USULLER	79
3.10.1. Tek Vuruş Usulü.....	79
3.11. (12) ZAMANLI USULLER	81
3.11.1. Firenkçin Usulü	81
3.11.2. Nim Çenber Usulü	83
3.11.3. İkiz Aksak Usulü.....	85
3.11.4. Bileşik Sofyan Usulü.....	87
3.12. (13) ZAMANLI USULLER	88
3.12.1. Nim Evsat Usulü	88
3.12.2. Şark Devr-i Revanı Usulü	90
3.12.3. Bektaşî Devr-i Revanı Usulü.....	92
3.13. (14) ZAMANLI USULLER	93
3.13.1. Ayin Devr-i Revanı Usulü	93
3.14. (15) ZAMANLI USULLER	94
3.14.1. Raksan Usulü- Bektaşî Raksanı	94
3.15. (16) ZAMANLI USULLER	96
3.15.1. Çifte Düyek Usulü.....	96
3.15.2. Fer (Fer'i) (Fer'i Muhammes) Usulü.....	98
3.15.3. Nim Berefşan Usulü.....	99
3.15.4. Nim Hafif Usulü	101
3.16. (18) ZAMANLI USULLER	103
3.16.1. Türki Dark (Darb-i Türki) Usulü	103
3.16.2. Nim Devir Usulü	105
3.17. (20) ZAMANLI USULLER	107
3.17.1. Fahte Usulü	107
3.18. (21) ZAMANLI USULLER	109
3.18.1. Durak Evferi Usulü	109
3.19. (22) ZAMANLI USULLER	111
3.19.1. Hezeç Usulü	111
3.20. (24) ZAMANLI USULLER	113
3.20.1. Çember Usulü	113
3.20.2. Nim Sakil Usulü	116
3.21. (26) ZAMANLI USULLER	118
3.21.1. Evsat Usulü.....	118
3.21.2. Beste Devr-i Revan Usulü	120
3.22. (28) ZAMANLI USULLER	122
3.22.1. Firengifer Usulü.....	122
3.23. (28) ZAMANLI USULLER	124

3.23.1. Devr-i Kebir Usulü	124
3.23.2. Muzaaf Devr-i Kebir Usulü	127
3.23.3. Remel Usulü	128
3.24. (32) ZAMANLI USULLER	130
3.24.1. Muhammes Usulü	130
3.24.2. Hafif Usulü	132
3.24.3. Berefşan Usulü	135
3.24.4. Darb-ı Hüner Usulü.....	137
3.25. (48) ZAMANLI USULLER	138
3.25.1. Sakil Usulü	138
3.26. (64) ZAMANLI USULLER	141
3.26.1. Havi Usulü.....	141
3.27. (88) ZAMANLI USULLER	144
3.27.1. Darb-ı Fetih (Zarb-ı Fetih) Usulü	144
3.28. (120) ZAMANLI USULLER	147
3.28.1. Birinci Çeşit Zencir Usulü	147
3.29. (60) ZAMANLI USULLER	150
3.29.1. İkinci Şekil Zencir veya (Nim Zencir)	150
3.30. (124) ZAMANLI USULLER	151
3.30.1. Cihar Usul (Çar Usulü).....	151
3.30.2. Darbeyn Usulleri (Zarbeyn Usulleri).....	151

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖĞRETİM PROGRAMI DERS İÇERİKLERİ

1. EĞİTİM PROGRAMI	155
2. ÖĞRETİM PROGRAMI.....	155
3. AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ RİTİM ÖĞRETİM PROGRAMI.....	156
3.1. (2008) ÖĞRETİM PROGRAMI İÇERİK KONU VE KAZANIMLARI.....	156
3.1.1. 1. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri	156
3.1.2. 1. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları	157
3.1.3. 1. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları	158
3.1.4. 1. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri	159
3.1.5. 1. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları	160
3.1.6. 1. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları	161
3.1.7. 2. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri	162
3.1.8. 2. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları	163
3.1.9. 2. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları	164
3.1.10. 2. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri	165
3.1.11. 2. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları	166
3.1.12. 2. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları	167
3.1.13. 3. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri	168
3.1.14. 3. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları	169
3.1.15. 3. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları	170
3.1.16. 3. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri	171
3.1.17. 3. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları	172
3.1.18. 3. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları	173
3.1.19. 4. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri	174
3.1.20. 4. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları	175
3.1.21. 4. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları	176

3.1.22. 4. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri	177
3.1.23. 4. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları	178
3.1.24. 4. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları	179
3.2. (2015) ÖĞRETİM PROGRAMI İÇERİK KONUSU VE KAZANIMLARI.....	180
3.2.1. 1. Sınıf 1. Dönem Öğretim Programı	180
3.2.2. 1. Sınıf 2. Dönem Öğretim Programı	181
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	182
KAYNAKÇA.....	184

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Kaynaklarda Ortak Bahsedilen Kavramlar	153
Tablo 2. 1. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri	156
Tablo 3. 1. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları	157
Tablo 4. 1. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları	158
Tablo 5. 1. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri	159
Tablo 6. 1. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları	160
Tablo 7. 1. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları	161
Tablo 8. 2. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri	162
Tablo 9. 2. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları	163
Tablo 10. 2. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları	164
Tablo 11. 2. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri	165
Tablo 12. 2. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları	166
Tablo 13. 2. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları	167
Tablo 14. 3. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri	168
Tablo 15. 3. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları	169
Tablo 16. 3. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları	170
Tablo 17. 3. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri	171
Tablo 18. 3. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları	172
Tablo 19. 3. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları	173
Tablo 20. 4. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri	174
Tablo 21. 4. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları	175
Tablo 22. 4. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları	176
Tablo 23. 4. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri	177
Tablo 24. 4. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları	178
Tablo 25. 4. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları	179
Tablo 26. 1. Sınıf 1. Dönem Öğretim Programı	180
Tablo 27. 1. Sınıf 2. Dönem Öğretim Programı	181

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Mecnûa-i Sâz ü Söz'de Usul Örneği (a) / tıpkıbasım.	5
Şekil 2. Nim Sofyan Usulü.....	36
Şekil 3. Acem Türkü	37
Şekil 4. Semai Usulü	38
Şekil 5. Acem Aşîrân Şarkı	39
Şekil 6. Sofyan Usulü.....	40
Şekil 7. Dügâh Şarkı.....	41
Şekil 8. Türk Aksağı Usulü	42
Şekil 9. Acem Aşîrân Şarkı	43
Şekil 10. Yürük/Sengin/Ağır Sengin Semai Usulleri.....	44
Şekil 11. Acem Saz Semâisi.....	45
Şekil 12. Acem Aşîrân Şarkı	46
Şekil 13. Hüseyinî Aşîrân Ağır Semâi	47
Şekil 14. Mürekkeb (Bileşik) Nim Sofyan Usulü	48
Şekil 15. Devr-i Hindi Usulü.....	49
Şekil 16. Acem Aşîrân Şarkı	50
Şekil 17. Devr-i Turan Usulü	51
Şekil 18. Gerdâniye Türkü	52
Şekil 19. Düyek Ağır Düyek Usulü.....	53
Şekil 20. Hüzzâm Şarkı	54
Şekil 21. Şehnâz Bûselik Şarkı	55
Şekil 22. Müsemmen Usulü	56
Şekil 23. Acem Aşîrân Şarkı	57
Şekil 24. Aksak ve Çifte Sofyan Usulü	58
Şekil 25. Hüzzâm Şarkı	59
Şekil 26. Ağır Aksak Usulü.....	60
Şekil 27. Nühüft Şarkı	61
Şekil 28. Evfer Usulü	62
Şekil 29. İsfahân Şarkı	63
Şekil 30. Raks Aksağı Usulü.....	64
Şekil 31. Muhayyer Şarkı.....	65
Şekil 32. Oynak Usulü	66
Şekil 33. Sûz-nâk Türkü.....	67
Şekil 34. Mürekkeb Semai Usulü.....	68
Şekil 35. Curcuna Usulü.....	69
Şekil 36. Acem- Aşîrân Şarkı.....	70
Şekil 37. Aksak Semai Usulü.....	71
Şekil 38. Acem Saz Semâisi.....	72
Şekil 39. Ağır Aksak Semai	73
Şekil 40. Bayâti Şarkı.....	74
Şekil 41. Lenk Fahte (Nim Fahte) Usulü	75
Şekil 42. Acem Nakış Beste	76
Şekil 43. Çeng-i Harbi Usulü	77
Şekil 44. Rast Şarkı	78
Şekil 45. Tek Vuruş Usulü	79
Şekil 46. Reng-i Dil Şarkı	80
Şekil 47. Firenkçin Usulü.....	81

Şekil 48. Karcıgâr Peşrevi	82
Şekil 49. Nim Çenber Usulü	83
Şekil 50. Bayâtî Bûselik Peşrevi	84
Şekil 51. İkiz Aksak Usulü.....	85
Şekil 52. Rast İlâhî	86
Şekil 53. Bileşik Sofyan Usulü	87
Şekil 54. Nim Evsat Usulü	88
Şekil 55. Hüzzâm İlâhî	89
Şekil 56. Şarkı Devr-i Revanî Usulü	90
Şekil 57. Bayâtî Arabân Şarkı	91
Şekil 58. Bektaşî Devr-i Revanî Usulü	92
Şekil 59. Ayin Devr-i Revanî Usulü	93
Şekil 60. Raksan Usulü-Bektaşî Raksanî	94
Şekil 61. Hicâz Saz Semâisi	95
Şekil 62. Çifte Düyek Usulü	96
Şekil 63. Mâhûr Peşrevi	97
Şekil 64. Fer (Fer’î) (Fer’î Muhammes) Usulü	98
Şekil 65. Nim Berefşan Usulü.....	99
Şekil 66. Hüseyinî Peşrevi.....	100
Şekil 67. Nim Hafif Usulü.....	101
Şekil 68. Sûz-i Dil İlâhî.....	102
Şekil 69. Türki Darb (Darb-ı Türki) Usulü	103
Şekil 70. Rast Kâr.....	104
Şekil 71. Nim Devir Usulü	105
Şekil 72. Hicâz Peşrevi.....	106
Şekil 73. Fahte Usulü	107
Şekil 74. Acen Kürdî Beste	108
Şekil 75. Durak Evferî Usulü	109
Şekil 76. Hicâz (Hümâyûn) Durak	110
Şekil 77. Hezeç Usulü	111
Şekil 78. Şevku Tarâb Beste.....	112
Şekil 79. Çember Usulü	113
Şekil 80. Acem Beste	115
Şekil 81. Nim Sakil Usulü.....	116
Şekil 82. Şevk U Tarâb Peşrevi.....	117
Şekil 83. Evsat Usulü	118
Şekil 84. İsfahân Şarkı	119
Şekil 85. Beste Devr-i Revan Usulü.....	120
Şekil 86. Dilkeş Hâverân Beste.....	121
Şekil 87. Firengifer Usulü	122
Şekil 88. Hicâz Peşrevi.....	123
Şekil 89. Devr-i Kebir Usulü.....	124
Şekil 90. Şehnâz İlâhî.....	126
Şekil 91. Muzaaf Devr-i Kebir Usulü	127
Şekil 92. Remel Usulü.....	128
Şekil 93. İsfahân Peşrevi	129
Şekil 94. Muhammes Usulü	130
Şekil 95. Kürdî Beste	131
Şekil 96. Hafif Usulü.....	132
Şekil 97. Ferahnâk Beste	134

Şekil 98. Berefşan Usulü	135
Şekil 99. Rast Peşrevi.....	136
Şekil 100. Darb-ı Hüner Usulü.....	137
Şekil 101. Sakil Usulü	138
Şekil 102. Hüseyinî Peşrevi.....	140
Şekil 103. Havi Usulü	141
Şekil 104. Hüzzâm Beste	143
Şekil 105. Darb-ı Fetih (Zarb-ı Fetih) Usulü.....	144
Şekil 106. Muhayyer Peşrevi.....	146
Şekil 107. Birinci Çeşit Zencir Usulü	147
Şekil 108. Hûzî Beste	149
Şekil 109. İkinci Çeşit Zencir veya (Nim Zencir)	150
Şekil 110. Rast Peşrevi.....	152

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Vb: Ve benzeri

Yy: Yüzyıl

S: Sayfa

+: Kuvvetli

/: Yarı kuvvetli

0: Zayıf

GİRİŞ

Ritim, kâinatın var oluşundan bu yana, doğal hayatımızda var olan en önemli olgulardan birisidir. Evrende var olan düzeni ifade etmektedir. Dünyanın dönüşü, ay ve güneş'in çekim kuvveti nedeniyle meydana gelen düzenli döngüler, mevsimlerin değişimi, gece ve gündüzün birbirini izlemesi gibi birçok olayın bir ritmi söz konusudur. Ritim bu anlamda düzenleri ortaya koymada oldukça önem teşkil etmektedir. Kâinat ve doğadaki olayların yanı sıra, canlıların da bir ritmi söz konusudur. Örneğin, insanların kalp atışları, nefes alması, yürümesi vs. bir ritim içerisinde gerçekleşmektedir. Böylelikle ritim, sürdürülebilir bir çevre dengesi yaratan ve canlıların davranışlarını ve hayatta kalmalarını etkileyen önemli role sahip bir olgu olarak kabul edilmektedir.

Kâinatta ve doğada olduğu gibi müzikte de ritim son derece önemlidir. Müziğin akışını ve devamlılığını sağlayan ritim, eserlerin de temel yapısını oluşturma niteliği taşımaktadır. Kısacası ritim, müziğin en önemli boyutu olarak kabul edilmekte ve müziğin iskeletini teşkil etmektedir.

Makamsal özelliğinin yanı sıra son derece zengin bir ritmik yapıya sahip Klâsik Türk Müziği'nde de usule ve usul vurulmasına her zaman büyük önem verilmiş, ezberin ve hatırlamanın temel ilke olarak benimsendiği meşk sisteminde, usul eserlerin öğrenilip hafızaya alınmasında ve nesilden nesile aktarılmasında büyük rol oynamıştır. Klasik şiirin yazıldığı aruz vezinleri ile bu şiirlerin bestelenmesinde kullanılmış olan usuller arasındaki ilişkiyi de göz önünde bulundurursak, musiki geleneğimizin aktarımında bu denli öneme sahip olan usullerin, günümüzde nasıl ve hangi ders kaynakları ile öğretildiğinin sorgulanması ve irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu bakımdan bu çalışma, ritim uygulama dersi öğretim programlarının araştırılıp incelenmesi ve bahsedilen programların uygulanmasında önemli görülen verileri bir araya getiren kaynakların incelenmesinin bütününe ele almaktadır. Bu şekilde ritim uygulama dersi öğretim programlarının derinlemesine araştırılması planlanmıştır.

Bu araştırmanın birinci bölümünde konuyla alakalı yazılı kaynak taraması yapılmış “Ritmin Tanımı”, “Musikide Ritim”, “Musikide Ritim Tarihi”, “Musikinın Öncü İsimlerinden Ritim İle İlgili Çeşitli Tanımlar”, “Ritim Dersinde Kullanılan Terimler” gibi konu başlıklarına detaylı bir şekilde değinilmeye çalışılmıştır

İkinci bölümde ise araştırmanın amacı, önemi, problemi, sayıtları, kapsam ve sınırlılıkları, tanımlar, araştırmanın yöntemi, bulunmaktadır.

Üçüncü bölümde ise bulgular bölümünde usullerin vuruluğu ve görselleri, örnek eserler öğretim programları ders içerikleri ve tablolar kaynak olarak bulunan incelenmiş kitapların kavramsal fark ve benzerlikleri karşılaştırılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Edinilen bilgiler bilgisayar ortamına aktarılmış ve son olarak sonuç ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE RİTİM'İN TANIMI VE TARİHİ

1. RİTİM'İN ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. RİTİM TANIMI

Ritim, bir dizinin içerisinde, bir notada veya vurguda, bir uzunluk veyahut sesin özelliklerinin, durak noktalarının düzenli aralıklar ile tekrar etmesi ile oluşan sesin uyumu ya da tartımı şeklinde tanımlanabilir. Farklı çalgı aletlerine vurarak oluşan, birbirini tekrarı ile sürekliliği sağlayan bir bütün olarak adlandırılabilir. Vurmalı enstrümanların ve perküsyonun ilk adıımıdır. İnsanda var olan ritmik duyguyu bir ses, bir gürültü ve düzenli aralıklarla tekrarlayan vuruşlardan oluşan bir zevk şeklinde adlandırabiliriz. Düzenli tekrar ve yankı yolu ile, doğanın bizlere ulaştırdığı en net ileti, ritmin kendisi olmuştur. Etrafımızda oluşan karmaşıklığa rağmen meydana gelen her ses ölçülüdür. Ritim, Latin dilinde “akış” anlamına gelmektedir. Bir hareketin veya olgunun durması veyahut kesilmesi, evrenin sürekliliği bile hareketlerin ritime bağlı yenilenmesiyle oluşmaktadır (Cihanoğlu, 2010: 3).

Ritim bir başka açıklamaya göre, belli bir sürenin içinde anlamı olan, birleştirilmiş ve mantık yolu ile bölünebilen bir oluşumdur. Fenmen, ritimden bahsederken iki farklı olguya değinir. Bunlardan biri; fizyolojik olan ritimdir, diğeri ise fiziki ritimdir. Fiziki ritim, mekanik olarak ayarlanabilir, fizyolojik ritim ise, insanın kendi bedeni ile oluşturduğu ritimdir. Ritim, birden fazla birleşimi içerisinde bulundurmaktadır. Bu birleşenler; aksan, usul ve bölünmeler, ritimlerin belli ölçüler içerisindeki yeridir. Ritimlerin ölçülerden ayrı tutulmasının ise imkânsız olduğu söylenmektedir (Sarıkaya, 2019: 31-32).

Bütün bu açıklamalardan yola çıkıldığında, ritimin insanın doğasında var olduğu, etrafındaki her şeyin bir ritimsel olgu ile devam ettiği ve insanların da bunu zamanla müziğe uyarlayarak, belli kalıplar içerisinde kullandığı anlaşılmaktadır.

1.2. MUSİKİ'DE RİTİM TARİHİ

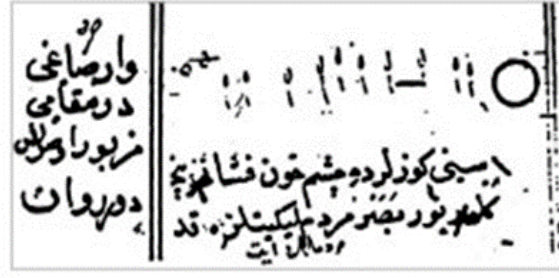
Bu alanda yapılan araştırmaların amacının, dünya üzerinde yaşayan insanın var oluşundan beri ritim ile bir arada, ahenk ile yaşaması olduğu düşünülmektedir. Ritmin sürekliliği insanın kalbinin sürekli atmasına benzetilebilir. Sürekli ve düzenli olmalıdır. İlkel insanlar ritim olgusunu avlanmak, dövüşmek ve buna benzer durumlarda bir haber

aracı, bir sinyal yerine kullanmışlardır. Bu ortamda oluşan ses frekanslarının belli ritmik kalıpları vardır. Sesler gür ve hafif olarak sinyaller yayar. Bunların uzunluk yahut kısalığıyla birleşip oluşan ritmik kalıplar ve kombinasyonlar vardır. Bunlar ilk insanların yaşadığı ve kendini güvene aldığı ilkel sesler ile oluşan kalıplardır. Bu insanlar avlanırken veyahut farklı farklı hayvanlara tuzak kurarken, çeşitli düzenli sesleri alçak yüksek frekanslar ile kullanmışlardır. Bu avların sonucunda, insanlar hayvanların derilerinin yüzülmesi ile yapılan vurmali çalgıları keşfedip, bunlarla çeşitli vurgular kullanarak ve çeşitli ritimler ile dans ederek, seslendirme üzerine farklı ritimler uygulamışlardır. “Azerbaycan Müzik Tarihi’nin ilk serisi, Azerbaycan’ın ilk yerleşkelerinde yaşayan insanların kullandığı müzik aletleri ve çeşitleri hakkında detaylı bilgi vermektedir” (İmrani, 1999: 7-12). Günümüzde Azerbaycan’da yaşamını sürdüren insanların, ecdatlarımızın yaşamında uyguladıkları ilk musiki form ve ritimsel örneklerin 1,5-2 milyon asırlık bir tarihe sahip olduğu düşünülmektedir. Bu olayın musiki tarihi çalışmalarına ışık tutacak düzeyde önemi olduğu sanılmakla birlikte, musikinin tarihi açısından, ritimsel olguların keşfine saydamlık ve şeffaflık da getirmektedir.

Araştırma yapılan Azerbaycan bölgesindeki bilim insanları tarafından, dünya üzerindeki devletlerin tarihçileri ve arkelologlarının, müzikologlar ile çalışmalarından elde edilen bulgular sonucunda, kalıntı şeklinde müzik aletlerine rastlanmıştır. Bu kalıntılar ışığında, musikinin var oluşunu, ritimin oluşumu belirli kılmaktadır ve musikinin tarihçesi ile ilgili bilgileri, bulunan kalıntıların tarihine göre oluşturuldukları bilinmektedir. Bu düşünceyi savunmayan insanlar da vardır. Onlara göre, insan müziğin yaratıcısı olarak görülmekte ve insan var ise müziğin de olduğu kabul edilmektedir. Musikinin icra edilmesinde, genel olarak en kusursuz müzik aletinin insanın kendisi olması, boğazının ve ses tellerinin olması bir tesadüf değildir. İnsanlar yaşadıkları dönemlerde psikolojik olarak çöküntü, ölüm ve duygusal olaylarda müziği hissetmiş ve bu duyguları müzik ile aktarmaya çalışmışlardır. Bu yüzden musiki tarihini, en eski insan kalıntısının ortaya çıktığı dönemler belirlemektedir (İmrani, 2022: 55-56).

Türk müziği usul bilgisi, geçmişi eski tarihlere kadar dayanan çok sayıda yazılı çalışmadan elde edilen birikimlerle oluşmuş ve günümüzdeki şeklini almıştır. Bu çalışmada odak noktası Geleneksel Türk Müziği olduğu için, bu kapsama girdiği düşünülen çalışmalar, ilgili literatür olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, ulaşılabilen en eski yazılı örneğe yer verilecektir (Baştepe, 2022: 9).

Şekil 1. Mecnûa-i Sâz ü Söz'de Usul Örneği (a) / tıpkıbasım.

Kaynak: Elçin, 1976: 77

Ali Ufkî/Albert Bobowski/Albertus Bobovius tarafından kaleme alınan bu eserin yazılmaya başlandığı tarih 1650 olarak değerlendirilmektedir (Elçin, 1976: 19, Cevher, 2003: 21). Türk müziği alanında çok sayıda örnek eser notasının yer aldığı bu yazma, Türk müziği türleri ve çeşitli makamların yanı sıra usul ile ilgili örnekler de barındırmaktadır (Elçin, 1976: 77, Cevher, 2003: 320).

Bütün bu açıklamalardan yola çıktığımızda, musikinin tarihi, ilk insanla beraber başlayıp günümüze evrilmiştir. İnsanın kendisine uyarlayıp geliştirdiği bir süreç ve doğanın ritmik dengesiyle müziğin harmanlanıp kalıplar şeklinde uyarlanmasıdır. Halen yapılan çalışmalar ışığında bulunabilecek tarihsel kalıntılar, müziğin tarihinde daha açıklayıcı olacaktır.

1.3. MUSİKİ'DE RİTİM

Ezberin ve hafıza yoluyla hatırlamanın temel ilke olarak benimsendiği Türk musikisi meşk sisteminde, musiki notaya aktarılmamış, eskiler bu sistemi usta-çırak iş birliği ile sürdürmüşlerdir. Öğrencinin öğreticisini takip etmesi ve yaptığını aynen uygulaması bu eğitimin temelini oluşturmuştur. Bu öğretilerde vurulan usuller önemli olmuştur. Bunun sebebi, icra edilen eserler meşk yoluyla ve her zaman usul ile icra edilmiştir. Bundan dolayı musikiye ilgi duyan ve öğrenmek isteyen öğrenci, öncelikle usuller hakkında bilgi sahibi olmak zorunda kalmıştır. Bu durumda usulün işlevinin nasıl olduğunu aktarmak gerekir ise; hoca, icrada bulunan eserin talebeye öğretilmesi sırasında, musikinin bir yazıya aktarımı olmadığından, eserin ezberlenmesi için usul vurdurarak, ritmik akış sayesinde kalıcılığın artmasını sağlamıştır. Çünkü usulün eserlerin ezberlenmesinde kalıcılığı sağladığı bilinmektedir. Oluşan durum usulün pedagojik faaliyeti ile ilgilidir. Bunun yanı sıra ritimsel bir fonksiyona sahip usul, bir eserin başından başlanılıp, eser son bulana kadar düzenli olarak tekrarlanan kuvvetli ya da zayıf vuruşların belli biçimde düzenidir. Eserin ritimsel temelini oluşturmaktadır. Bu

sebeble, bir eser veya melodide oluşturulan ahenk içerisinde, ritmik tutarsızlık gösterilmemesi gerekmektedir. Tüm bunlara ek olarak, usul aynı zamanda, belirlenen bir eserde bestekârın seçim yaptığı bir hız ölçüsünü de kapsamaktadır (İnce, 2019: 234).

Yapılan bu açıklamalar, bizi ritim (usul) konusunda musikimizde öncü olan isimlerin tanımlarına götürecektir.

1.4. MUSİKİ'NİN ÖNCÜ İSİMLERİNDEN RİTİM İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ TANIMLAR

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, usul ile ilgili başlangıç noktasının El-Kindî'ye kadar götürülmesi mümkündür. İlk İslâm filozofu ve Meşşâî okulunun kurucusu olduğu ifade edilen El-Kindî'nin, her ne kadar doğum tarihi kaynaklarda tam olarak yer almasa da milâdi takvime göre 796 veya 801 yılları arasında olabileceği belirtilmektedir (Kaya, 1994: X Kaya, 2002: 41).

Mevzu bahis olan kuramın nesillere aktarılmasını sağlayan Fârâbî, İbn-i Sînâ ve İhvân-ı Safâ gibi öncü isimler olduğu bilinmektedir. Bunların yanı sıra Safiyüddin Abdülmümin Urmevi, Abdülkadir Meragi, Yusuf Bin Nizamettin Kırşehirli, Ali Ufki Bey Kantemiroğlu, Kevserî ve Abdülbaki Nasır Dede gibi Türk musikisinin önde gelen müzisyen ve müzikologları olarak kabul gören isimler, eserlerinde usul görüşlerini kapsayan açıklamalara yer vermişlerdir.

M. Nuri Uygun, Safiyüddin Abdülmü'min Urmevi'nin (1216? - 1294?) “Kitabü'l-Edvâr” adlı eserinde, îkâ olgusunu “zamanın içinde bulunan uygunluk” şeklinde aktardığı bilinirken; F. Arslan ise, “Şerefîyye” risalesinde îkâ olgusunu “belirlenmiş zamanlarda aralara giren darbların bütünlüğü olarak tanımlamış, bahsedilen darbların birbirine eşgüdümsele şekillere sahip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu zaman sürelerinin eşit olduğunun belirlenebileceğini ifade etmiştir. XV. asra ulaşıldığında; Abdülkadir Meragi, îkâ olgusunu “aralarında düzenli ve oranlı zaman olan vuruşların bir araya getirilmesi” şeklinde tanımlamıştır. Bu dönemlerde yaşamış başka bir isim Hızır Bin Abdullah, “Kitabü'l-Edvar” adlı eserinde îkâ olgusuna bolca yer vermiş ve îkâ olgusunu “san'at-ı gına güyendelik isminin aslı” olarak belirtmiştir. XVII. asrın önemli öncülerinden Kantemiroğlu, “Kitabu'l İlmi'Mûsiki” adlı eserinde usul olgusunu, “Musikinin terazisi veya ölçüsüdür. Usulün gücü ile nağmelerin bir araya ahenk ile kafiye edilişinin gerektiği kadar olması, eksik veyahut fazla olmaması gerekir” şeklinde açıklamıştır. XVIII. asrın değerli nazariyatçılarından Abdülbaki Nasır

Dede ise, “Tedkîk ü Tahkîk” adlı yapıtında usul olgusunu, nağmelerin ölçüldüğü vuruşların, belirli bir sayıya göre bir araya getirilmesiyle oluşan bütünlük olarak tanımlamıştır. Vuruşu ise, kalıplar içerisinde nağme oluşturulurken, bu nağmelerin arasındaki ölçülerin açıklığının zamanını belirlemek için kullanılan deyim olarak ifade etmiştir. XIX. asra doğru ilerlendiğinde Haşim Bey’in ise usulü, musikinin bir terazisi, ölçüsü olarak kabul ettiği, ayrıca Kantemiroğlu’nun ileri sürdüğü tanıma benzeyen bir düşünce ile usulün darb şiddetleri sebebiyle noksan kabul etmediği şeklinde tanım ortaya koyduğu anlaşılmaktadır (İnce, 2019: 242-243-244).

Bu konuyla alakalı olarak çok sayıda kaynak olması sebebiyle ve gereğinden uzun bir bölüm haline dönüşmesini önlemek amacıyla, bu konu hakkındaki bilgiler kısa özetler halinde verilmeye çalışılmıştır.

1.5. MUSİKİ VE RİTİM UYGULAMANIN GÜNÜMÜZE UYARLANMASI

“Türk müzikolojisi, yenilikçi ve gelişen bir dal olarak bu dönemlere gelmiştir. Bu dönemlere intikalini sağlayan öncü müzikologlarımız; Rauf Yekta Bey, Subhi Ezgi ve Hüseyin Saadetin Arel’dir. Bu öncülerimiz, Türk musikisi konusundaki diğer bilgileri olduğu gibi, usuller konusunda edinilen bilgilerini de dönemimize derleyerek getirmişlerdir. Bu büyük görev için ilk çalışmaya başlayan ise Rauf Yekta Bey’dir. Çok ciddi, çağdaş bir anlayış ile yaptığı araştırmaları ve yayınları ile kendinden sonra gelenlere de zemin hazırlamıştır. Rauf Yekta Bey, Türk müzikolojisi ile ilgili bilgilerini, başlıca Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Celaleddin Dede Efendi, Galata Mevlevihanesi şeyhi Ataullah Dede Efendi, Bahariye Mevlevihanesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede Efendi, Zekai Dede, Bolahenk Nuri Bey ve Aziz Dede gibi Türk musikisinin hemen her konudaki en büyük üstadları ve ilim adamlarından almıştır. Bu yolla Türk musikisinin gelişmesinde çok büyük rolü olan ve bu üç Mevlevhanenin musiki geleneğinde elde edilmiş malumatları, Hammamizade İsmail Dede Efendi’den Zekai Dede yoluyla gelen pek çok Türk musikisi eserini, bizzat Zekai Dede’ye okutturup notaya alarak, diğer bilgilerle beraber yüz yılların zevk imbiğinden süzülüp gelen ve zaman içinde gelişime uğrayan bilgileri de tespit etmiştir. Bir taraftan Farabi’den bu zamana kadar yazılmış Türk müzikoloji kitaplarını, bahsi geçen öğreticileriyle beraber incelemiş, batının musikisi ile ilgili pek çok müzikoloji kitabını okuyup bitirmiş ve bu konuda yeterli bilgiye ulaşmıştır. Akustik ve ses fiziği konularını, bu konuda uzmanlaşmış olan Ataullah Dede Efendi’den ve matematikçi Salih Zeki Bey’den öğrenmiştir. Daha sonra devlet dairesindeki memuriyeti yanında Darü’l-Elhan (İstanbul Belediye

Konservatuvarı) nda Türk Mûsikisi Nazariyatı ve Musiki Tarihi öğretmeni olmuştur. Diğer taraftan Yenikapı Mevlevihanesi'nin neyzen-başlık görevine getirilmiştir. Bu sıralarda çeşitli gazetelerde yayınlanan musiki makaleleri ile yazdığı ancak bir kısmı yayınlanan Türk Mûsikisi Nazariyatı ve Türk Musikisi Tarihi gibi eserleriyle, birkaç yüzyıldan beri üzerinde çalışılmamış Türk Musikisi nazariyatını, çağdaş bir anlayışla ele alarak yeniden canlandırmıştır. Klasik Türk Musikisi eserlerini unutulmaktan kurtarmak için nota ile tesbite ilk çalışan da yine Rauf Yekta Bey'dir. Usuller hakkındaki bilgilerimizin bir kaynağı Rauf Yekta Bey'dir. Diğer kaynak ise yine büyük bir müzikolog olan Subhi Ezgi'dir. Subhi Ezgi de Zekai Dede, Medeni Aziz Efendi, Şeyh Halim Efendi gibi büyük üstadların öğrencisi ve Arel gibi büyük bir müzikoloğun arkadaşıdır. Ezgi de en eski Türk müzikolojisi kitaplarını okumuş, yüzlerce eseri araştırmış, asıllarını elde etmeye çalışmış ve bu yolda çok büyük emekler sarfetmiştir. Bir ölçüde armoni de öğrenmiştir. Yazdığı 5 ciltlik Nazari ve Ameli Türk Mûsikisi adlı eseri, bugün birinci önemde kaynak olma özelliğini korumaktadır. Suphi Ezgi bu eserinin 2. cildinin 1. Sayfasında, Türk Mûsikisi düzüm ve ölçülerini, Farabi'nin; Kitab-ı Kebir-i Musiki; Safiyüddin'in Şerefiyye ve Edvar'ı, Kutbüddin Şirazi'nin Daru't-Tac, Abdülkadir Meragi'nin Cami'ül Elhan ve Abdullah'ın: Risale-i Musikiye, Nasır Abdalbaki Dede ve Kemani Hızır Ağa'nın risaleleri, Kantemiroğlu'nun Edvar'ı adlı eserlerden aldığı bilgiler üzerinde çalışarak, usullerin kalıplarını da Ali Dede ve Müstakim-zade'nin risalelerinden almıştır. Subhi Ezgi klasik musiki eserlerimizi olduğu gibi usulleri de en eski şekillerine göre tespit etmek istemiştir. Rauf Yekta Bey ise, Ezgi'nin incelediği bütün kitapları incelemiş olmasın rağmen, özellikle büyük usullerin bazı vuruşlarında zaman içinde meydana gelen değişiklikleri dikkate alarak ve hocalarından öğrendiği şekilde, daha doğrusu kullanılmakta olan şekilleriyle tesbit etmeyi uygun görmüştür. Aslında aradaki fark Rauf Yekta Bey'in yazdığı usullerde, bazı uzun vuruşların parçalara ayrılarak, velvelendirilip vurulmasından ibarettir. Bütün bunlar şunu göstermektedir: Eski zamanda, 18.yy. gelinceye kadar büyük usullerimiz, Ezgi'nin yazdığı sade ve yalın halde kullanılmıştır. Fakat zamanla, özellikle 19.yy. dan itibaren makamlarımızda da olduğu gibi, usullerde de bazı değişiklikler meydana gelmiş ve bazı vuruşlar velvelendirilmiştir. Esasen bu devirde melodi fikri de değişme göstermektedir. Usullerdeki bu değişikliklere o devirdeki bütün üstadlar karşı çıkmamışlar, tam tersi böyle kullanarak desteklemişlerdir. İsmail Dede Efendi ve öğrencileri de usulleri bu şekilleriyle öğrenip kullanmışlar ve öğretmişlerdir. Zekai Dede ve onun oğlu Ahmet Irsoy ki her ikisi de kudümzenbaşı yani usul uzmanıdır,

usulleri Rauf Yekta Bey'in tesbit ettiği tarzda öğrenip kullanmış ve öğretmişlerdir. İsmail Dede Efendi'den itibaren hemen bütün müzisyenlerin bu şekil tercih etmelerini, bilgisizliklerine bağlamanın imkânı olamaz. Çünkü aralarında Ali Nutki, Ataullah, Fahreddin ve Celaleddin Dede Efendiler gibi bu konunun gerçek bilimcileri de yer almaktadır. Bu duruma göre Rauf Yekta Bey, usulleri bütün üstadların kullandığı şekilde tesbit etmiştir" (Özkan, 1984: 601-602-603-604).

1.6. RİTİM DERSİNDE KULLANILAN TERİMLER

1.6.1. Darb

Darb (ضرب) (Arapça kökenli bir kelime olup "vurma-vuruş", "dövme-vurma" anlamlarında kullanılırken, müzikal olarak nazârî eserlerde kimi zaman nakre kelimesi ile de eş zamanlı kullanılmıştır. El-Fârâbî darbı (nakre) nağmenin bölünemeyen en küçük parçası olarak tanımlarken, Abdülkadir Merâğî ve Hızır b. Abdullah benzer ifadelerle, "tellere vurulan ufak darbeler ya da bir elin ötekine vurması" şeklinde ifade etmişlerdir. Nazârî eserlerin hemen hepsinde darb (nakre) ile ilgili yapılan tanımlama Merâğî ve Hızır b. Abdullah'ın tanımlarına benzer şekilde "darbın vuruş anlamına geldiği" yönündedir (Nar, 2020: 9).

Türk musikisinde usuller, sağ el ve sol ellerin, sağ diz ve sol dize vurulmasıyla uygulanır. Vurularak çıkarılan her parça sese "darb" denildiği gibi, her vuruşun da ayrı ayrı isimleri vardır. Bu vuruşlar bazı isimler ile ifade edilir. Bunların bazıları Düm darbı, Tek darbı, Te, Ke, Tek, Ka, Ta, Hek darblarından ibarettir (Özkan, 1984: 607).

1.6.2. Düzüm

Düzüm Arel-Ezgi-Uzdilek nazârî sistemiyle karşımıza çıkan bir terimdir. Bu nazârî sistemin takipçileri tarafından îkâ teriminin karşılığı olarak kullanılsa da anlam olarak îkâ'yı yeterince karşılamadığı iddiaları ve bu yönde yapılmış çalışmalar mevcuttur (Nar, 2020: 10).

Başta Arel, Ezgi ve Ungay olmak üzere günümüz nazariyatçıları, düzümü zamanın düzenli bir şekilde gruplanması olarak tanımlamışlardır (Ezgi, 1933: 1; Ungay, 1981: 4; Karadeniz, 2013: 30; Özkan, 2006: 606; Çakar, 1996: 19; Yarkın, 2017: 7).

Düzüm, esasen çeşitli alanlarda kullanılan genel bir terimdir. Geniş anlamda ifade etmek gerekirse, belli bir amaç ve görüş çerçevesinde sıralanan, anlamlı takımlar meydana getiren her özgün oluşum ve gösterim bir düzümdür. Bu açıdan ele alındığında

düzüm algısının mevcudu diyeti için görsel ve işitsel açıdan küçük karakterlerin ardışık gruplarla daha büyük ve özgün bir yapıyı meydana getirmesi gerektirmektedir (Terzi, 2015).

Düzümlerin bir araya gelmesi sonucu usullerin oluştuğu ifade edilmiş, düzümlerin usulü oluşturan küçük gruplar olduğu ortaya koyulmuştur.

1.6.3. Mertebe

Bir usulün vuruluş birim zamanı bir fakat birim notasının değer olarak değişmesi olayına mertebe denir. Usullerde rakamların üstte olan rakamın zamanı belirtmesi, alttakinin ise birim zamanı gösterdiği bilinmektedir. Zamanın hiç değişmediği lâkin birimin değişiminin gerçekleştiği bu olaya usulün mertebesi denir (Ungay, 2001: 8). Bu durumu 9 zamanlı bazı usullerin $9/2$, $9/4$, $9/8$, $9/16$ gibi şekillerinde görmek mümkündür.

Türk müziği eserlerinin notalarında, ilk porte başında, usulün kaç zamanlı olduğunu ve birim zamanını gösteren $5/8$ 'lik, $5/4$ 'lük, $5/2$ 'lik gibi sayılar alt alta yazılırlar. Burada üstteki sayı usulün zamanını, alttaki sayı ise usulün ne kadar ağır veya yürük olduğunu ifade eden mertebesini gösterir. Söz konusu usulün kullanılmakta olan en ufak birimler ile yapılmış olanı, o usulün ilk mertebesi olarak adlandırılır ve diğer mertebeleri de buna göre adlandırılırlar. Örneğin; 10 zamanlı bir usulün birinci mertebesi $10/16$ 'lık, ikinci mertebesi $10/8$ 'lik, üçüncü mertebesi ise $10/4$ 'lüktür (Tokgöz, 2023: 8-9).

Abdülbâkî Nâsır Dede, “Tedkîk u Tahkîk” isimli eserinde, Türk musikisi usullerini üç çeşit olarak izah etmektedir: 1. Hafif-i Evvel (birinci derecede hızlı) 2. Hafif-i Sâni (orta derecede hızlı) 3. Sakîl (ağır) (Başer, 2013: 225-227).

1.6.4. Vurgu-Aksan

Vurgu ve aksan denildiğinde, sözcükler ve sözcük öbeklerinde bazı hecelerin, cümlelerin tamamında, bazı kelimelerin diğerlerine göre daha yüksek desibelde icra edilmesi anlaşılmaktadır. Bu durum ritimde uygulandığında ise, vuruşların (darbların) güçleri değiştirilerek icra edildiği söylenebilir. Seslerin fazlalığı ya da ritimsel yapısına uygulanan baskı olarak belirtilir. Vurgu yapılması istenilen sesler veya ritmik olgular nota üzerinde “>” şekli ile gösterilir. Başka bir deyişle, “belirli bir kalıp içerisinde bazı seslerin veya yapıların ahenk içinde düzenini bozmadan öne çıkmasıdır” şeklinde tanımlanmıştır (Sav, 2022: 11).

1.6.5. Atım/Metronom ve Tempo

Bir musiki eserinde ilk dikkat edilen, eserin ahenginin oluşmasını sağlayan ölçütlerin ilk adımı olan atım, diğer bir adıyla metronomdur. Kulaklarımızın işittiği rastgele bir musiki eserin içindeki ahengi fark edip, o eserin derinliklerinde yer alan armonik ritimsel birleşimleri, bir döngüye bağlı kalmaksızın, sadece giderine uygun ilerleme gerçekleştirmek gerekmektedir. “El yordamı ile dizlere vurma” gibi bu şekilde dinlenen musikideki içeriğin çözümlenme aşamasında ilk işlem yapılmış olunur. Bir başka deyim ile ritimsel organizmanın ilk aşaması olan metronom kısmının ölçülerek, eserin hızı ve gideri de bulunmuş olunur. “Bir darbin denk zamanlarda parçalara ayrılması ve aynı denklikte sürekli olarak devam ettirilmesi metronomu oluşturmaktadır. Örnek; saatten gelen sesler, kalbin atış hızı atımı oluşturur...” (Özkızıtaş, 2018: 21).

Atımın/metronomun, rakamsal şekilde belirlenebilmesi amacıyla, dijital ya da analog cihazlar yardımı ile ölçülmesi gerekir. “Metronom: yani atım bir müzikal eserin her bölgede her insan tarafından aynı biçimde, aynı ahenkte icra edilmesinin sağlanmasını gerçekleştiren bir cihazdır. Herhangi bir eserin hatalı yorumundan kaçınmak için yazar tarafından belirtilen kuralların uygulanması, hız ve ahengi kesin kılmak için kullanılır” (Emnalar, 1998: 111).

Tüm açıklanan bilgilerden ilerleyerek yola çıkılınca, atım ile metronom olgularının nerdeyse aynı anlama geldiğini görmekteyiz. Bu olguların yeniden ele alınması gerekir ise, düzenli sabit aralıklar ile aynı vuruş gücünde seyreden, ritimsel yapının en alt temelini atan yapıya metronom (atım) denilmektedir. Metronomun hız dereceleri vardır. Bunlar; hızlı, orta ve ağır şeklindedir.

1.6.6. Tartım

Batı musikisindeki ritimsel araştırmaların tarih boyutunun, batı musikisinin bireysel tarihçesiyle eş güdümlü bir şekilde ilerlediği söylenebilmektedir (London, 2001). Güncel nota sistemine adaptasyon geçişi ve bu tarih aralığında yapılmış araştırmalar bir başlangıç niteliği olarak görülmek istenirse, tartım ve ölçü olgularının harmanlanması konusu da bu dönemlere kadar gelmektedir. Batı musikisinin içeriğinde bir ölçüm/ölçülenme standartizasyonu olarak adlandırılan darbların kullanılabilirliğine karar verilmesi, 13. yy’ın ortalarına kadar dayanan bu zihniyeti meydana getirmiştir. 17. Yy yarısından itibaren musiki yazısının gelişmesiyle ortaya konulan farklı vuruşların

önem sırasına ve ölçü çizgileri arasında bir bütünlük sağlanarak ölçüleme sisteminin kabul görmesi sağlanmaya başlamıştır. Tartım ile ölçü/ölçüm olguları dönemler boyunca sürekli değişim geçirerek bugüne gelmiştir (Duran, 2022: 5).

“Ritim” ve “Tartım” olgusu birbiriyle anlam bakımından karıştırılmaktadır. Müzikte tartım öğelerinin oluşturduğu nota kümeleri ritimi oluşturmaktadır. Ritim ise akıcı ve düzenli tartım öğelerinin oluşturduğu nota kümelerinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Sayın, 2022: 11).

Gazimihal’e (1961) göre tartım, bir veya birden fazla kaynaktan bilgilerin sürekli bir akış içerisinde eşit miktarda veya eşit olmayan sürede seslerin birbirlerini takip etmeleridir.

Birimlerin süreleriyle başlı başına sesler ve susmalardan oluşan musikiyi zamanla kendini geliştirip değişime uğrayan bir zanaat olarak açıklayan Sun (1998) ise ritimi musikide kullanılan ses ve sus işaretlerinin her bir tanesi olarak tanımlamaktadır.

Saygun (1958) da ritim konusunda, “birim ölçülerinin, belirlenmiş bir süre içerisinde, uygun zaman olgusuyla farklı bir görünümde ortaya çıkması ritimi oluşturmaktadır” şeklinde bir ifade kullanmaktadır.

Bütün bu açıklamalardan sonra “Ritim” ve “Tartım” kavramları arasındaki farklar ortaya çıkmaktadır. Tekrar açıklamak gerekirse, ritim; belirli bir kaynaktan gelen, geliş güzel eşit veya eşit olmayan seslerin birbirini takip etmesidir. Ritim ise; ritimlerin bir araya getirdiği şema üzerinde düzenli ilerlemesiyle oluşmaktadır.

1.6.7. Es-Sus

Notaların aldıkları değer ölçütünde devamının sağlandığı zaman zarfındaki sükûnet içinde (beklenen) zaman diye de söylenebilir (Sav, 2022: 9).

1.6.8. İkâ

İkâ, Arapçadan gelen bir sözcük ögesi olmakla beraber “eksiltmek, azaltmak” gibi birçok anlama gelmektedir (Güneş, 2014: 1319).

Kindî, ikâyı müzik terimi bakımından ritim olarak tanımlamıştır. Fakat Turabî’nin çalışması incelendiğinde, Kindî’nin bu ifadesinin doğru görünmediği çünkü ritim kelimesinin günümüzde kullanılan bir kelime olduğu ve batı kaynaklı bir terim olduğu kabul edilmektedir. Kindî’nin yaşamış olduğu dönemde bu terimin İslam coğrafyasında kullanılmasının mümkün görünmediği ve Kindî’nin de böyle bir terim

kullanmadığı ifade edilmektedir. Turabi'nin çalışmasına göre Kindi îkâyı zamanın nisbetleri şeklinde açıklamıştır (Turabi, 1996: 57).

İsfahani'yle birlikte dönemsel olarak aynı zamanlarda yaşamış olan Farabi'nin (Ö.950) ise îkâyı “eşit zaman dilimlerinin birbirlerinin peşinden gitmesi, zaman içinde tınlayan seslerin seyredip ahenkle dalgalanmasıdır” şeklinde tarif ettiği görülmektedir (Rızvanoğlu, 2007: 37). İbn Hurdazbih (Ö.912-913) de îkâyı “şiiirde aruz ölçüsü ne demekse, musikide de îkâ odur” şeklinde ifade etmektedir (Tokay, 2017: 95).

İsfahani'nin görüşüne bakılır ise îkâ kavramını açıklarken Yahya Mekki (Ö.835) ve Amr b. Bane (Ö.891)'nin yaptıkları araştırmalar ve sundukları eserler vardır. Fakat musikide îkânın bir sisteme oturtulmasını sağlayan kişi İshak Mevsili (Ö.850)'dir. İshak îkâ konusunda bütün akıldaki soruların cevaplarını vermiş, her sorunu ve her parçayı yerli yerine yerleştirmiştir (İsfahani, 2008: C.5, s. 280, akt. Akbaş, 2019: 102).

Araştırmalar sonucunda bulunan bilgilere göre, Eġani de “Îkâ” ile “Lahn” kelimesi aynı anlamı taşımaktadır. İsfahani, bu bilgiyle ilgili olarak bir eser hakkında bilgilerini paylaşırken Abdullah b. Anbese b. Said b. Âsî'nin ise, “Sakilevvel'den lahnetti” şeklinde ifade kullanmıştır (İsfahani, 2008: C. 11, s. 360, akt. Akbaş, 2019: 102).

Farklı bir bölgede de Ma'bed (Ö.743-744)'in icra ettiği bir eser için “Arüz'u hafiftir. Lahni ise, Sakilevvel Hınsır, Mecral Bınsır'dır” denildiği söylenmektedir (İsfahani, 2008: C. 1, s. 35, akt. Akbaş, 2019: 102).

İsfahani'nin ölüm dönemine kadar geline çağda islam kültürü coğrafyasının müzikte ezgiden daha çok îkâyı benimsedikleri söylenmektedir. O çağlarda kullanılan en yaygın çalgı “ud” olarak geçmektedir. Fakat ud, şarkının melodisi için değil îkâ için çalınmıştır. Eġani'de eserlerin çalınmasından söz edilirken, şarkıcının bir çalgı topluluğu ile şarkı okuduğundan söz edilmemiştir. Eġani'de aktarılan bigiler ışığında sanatçının eseri ya çalgısız icra ettiği ya da kendisinin hem çalıp hem icra ettiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Îkânın açıklamalarında hep ud üzerinden ve parmak baskılarından söz edilerek bilgilendirme yapılmıştır. İsfahani tüm şarkıların îkâlarını bu şekilde belirtmiştir (Akbaş, 2019: 102-103).

1.6.9. Ölçü

Düzüm darblarının bir kalıp içerisinde belirlenmiş şeklidir. Bir musiki eserinde usulün oluşturulması için ilk adım ölçü olarak kabul edilmektedir. Bu düşüncenin ortaya

çıkışını Akdemir (2014: 6), “Müzik eserlerindeki sürenin denk oranda parçalara ayrılmasına ölçü adı verilir” şeklinde ifade etmiştir.

Bir ölçüde kaç vuruş olduğu ve vuruşlardaki nota değerinin gücünü kuvvetli-zayıf olarak belirterek, vuruşların düzenli hale getirilip organize edilmesine ölçü denir.

1.6.10. Senkop

Senkop kelimesi diğer tıbbi tabirlerin bazıları gibi Yunancadan dilimize getirilmiştir. Kan basıncının geçici düşürülmesi azaltılması ile beliren geçici bir hafıza kaybı olarak tanımlanmıştır.

Müzikte ise senkop, monoton ilerleyen sürelerin kuvvetli ve zayıf zamanlarının anlık değişimi ile eserin iç dinamiğine ve usulüne uygun ölçü aktarımı yapılarak icra edilmesi olarak adlandırılabilir. Bu unsur genelde çalgıların icra etmiş olduğu motiflerde görülmektedir (Sav, 2022: 10).

Senkop belirli bir akış içinde ilerleyen müziğin olağan durumundan çıkıp esere canlılık ve hareket katmak için kullanılır.

1.6.11. Sebare

İcra edilecek olan eserin biriminin, nota karşılığı olarak bulunduğu değerın yarısına bölünmüş haliyle icra etme şekline sebare denilmektedir. Bu terim daha çok 4’lük nota değerlerinde ve 8’lik mertebelerde değerleri olan eserlerde çok daha fazla görülmektedir (Sav, 2022: 10).

1.6.12. Velvele

Usule canlılık, hareket ve renk niteliği kazandırmak, vurgu bakımından aynı tarz sazlardaki beraberlik ve ahenkli vuruşu sağlamak amacıyla velveleli vuruşlar üretilmiştir. Velvele, usul vuruşlarının toplam değerleri değişmeksizin daha küçük vuruşlara ayrılması şeklinde tanımlanabilmektedir (Çakar, 1996: 25).

Özellikle uzun darbların küçük birimlere bölünerek velvelelendirilmesi, eserleri ritmik monotonluktan kurtarıp ritmik hareket ve zindelik getirmektedir. Suphi Ezgi usullerin velveleli şekillerinin kullanımına karşı çıkmış, ilmî olmadıklarını ifade etmiştir (Ezgi, 1933: 3).

İsmail Hakkı Özkan ise darbların bölünerek velveleli hale gelmesinin XVIII. yüzyıldan itibaren başladığını ve rağbet gördüğünü ifade etmektedir (Özkan, 1984: 601-605).

Bütün bu tanımlardan sonra tekrar ifade etmek gerekirse, velvele, darbların küçük parçalara bölünerek eserlerin icrasına daha fazla ritmik zenginlik kazandırmak amacıyla usulün süslemeli bir biçimde icra edilmesi şeklinde tanımlanabilir.

1.7. RİTİM DARBLARI'NIN SAĞ EL VE SOL EL KULLANIMI

Usuller, öğretmenin gösterip öğrencinin taklit etmesi sistemi içinde uygulanarak kavranılmaktadır. Bir başka deyiş ile dersin işleniş anında sağ elin sağ dize vurulması ile sol elin sol dize götürülüp darb edilerek temel düzeyde “Düm” ile “Tek” cümleleri ve bu cümlelerin farklı isimlendirilmiş çeşitleri ile öğretilir.

Öncü isimlerden Arel'e göre, “eskiden kullanılan lehçede “Düm” darbının “kuvvetli”, “Tek” darbının ise “sakin” anlamına geldiği söylenmektedir. Bahsedilen vuruşlar için kendinin de vuruş anlamını taşıyan darb kelimesi tercihen kullanılır. Darb kelimesi Darb-ı Fetih, Darb-ı Cedid, Türki Darb, Darb-ı Hüner tarzında usullere verilen isim olarak adlandırılmıştır. Darbların kuvvetli-zayıf olduğu haller, süreleri ve okunuşları şu şekildedir:

“Düm” darbu, sağ elin yukarı kalkıp aşağı inmesi ile sağ dize vuruş şeklinde gerçekleştirilir. Kuvvetli vuruş şeklindedir ve en az birim zamanı uzunluğundadır. Birim zaman uzunluğundan daha uzun olması durumunda her bir ekstra zaman için birim zaman kadar bir “ü” harfinin ilave edilmesi şeklinde söylenir. Bu vuruşlar birden fazla iki birim zaman uzunluğu için “Düüm”, üç birim zaman uzunluğu için ise “Düüüm” şeklinde icra edilir.

“Tek” darbu, sol elin yukarı kalkıp aşağı inmesi ile sol dize vuruş şeklinde gerçekleştirilir. Zayıf vuruş şeklindedir ve en az birim süre uzunluğu vardır. Birim zaman uzunluğundan daha uzun olması durumunda her bir ekstra zaman için birim zaman kadar bir “e” harfi ilave edilmesi şeklinde söylenir. Bu vuruşlar birden fazla iki birim zaman uzunluğu için “Teek”, üç birim zaman uzunluğu için ise “Teeek” şeklinde icra edilir.

“Dü-Me” darbları sağ elle sağ dize, sol elle sol dize şeklinde vurulur. Çoğunlukla birim zamanın yarısı uzunluğundadır. Birim zamanın süresinde de olabilir. Birim vuruşların ilki kuvvetli ikincisi ise zayıftır.

“Te-Ke” darbıları sağ elle sağ dize, sol elle sol dize şeklinde vurulur. İki kısa birim zamanın yarısı süresinde süreyi karşılamaktadır. Çoğunlukla ilk vuruş yarısı kuvvette, ikinci vuruş ise zayıftır. Bu darbılar ile ilgili birçok hatalı kullanımlar gözlemlenmektedir.

“Te-Kâ” darbıları sağ elle sağ dize, sol elle sol dize vurulur. İlk kısa (birim zamanın yarısı süresinde), ikincisi uzun zamanı (birim zamanı) belli eder. İlk vuruş yarısı kuvvette, ikinci vuruş ise zayıf olmaktadır.

“Tek-Kâ” darbıları sağ elle sağ dize, sol elle sol dize vurulur. Çoğunlukla eşit, birbirine denk iki birim zamanı ifade eder. İlk vuruş yarısı kuvvette, ikinci vuruş ise zayıftır.

“Tâ-Hek” darbılarından “Tâ” hecesi söylenirken iki el de havaya kaldırılır, Hek hecesi söylenirken ise iki el birden aynı anda dizlere vurulur. En kısa birim zaman süresine sahiptir. Birim zaman süresi kadar imceler eklenerek süreler uzatılabilir. “Tââ-Heek” şeklinde. “Hek” darbı, “Tâ” darbından ayrı olarak vurulabilir. Fakat “Tâ” darbı “Hek” darbı olmadan gelemmez. “Hek” darbının vuruluş gösteriminde aşağı ve yukarı doğru iki tarafa da sap eklenir (Gönül, 2016: 45-46).

2. GEÇMİşTEN GÜNÜMÜZE USUL VE DARBLARIN KULLANIMI

Elimizi ya da ayağımızı kullanarak düzenli hızda yukarıdan aşağıya vurup tekrar yukarıya kaldırmak vuruş yani darbı oluşturur (Karadeniz, 1965: 30).

Usul darbıları geçmişten günümüze çeşitli yöntemlerle gösterilmiştir. Tarihte darbıların gösterimi ile ilgili ilk verilere takriben IX. ve X. yüzyıllarda rastlanmaktadır. Farabi’den (874-950) hatta belki de daha öncesinden bu yana kullanılan usul darbılarını belirtme yöntemi, belirli hecelerin sečilmesiyle ve bu hecelerin içerdıği sessiz harf adedine göre birer görelili zaman değeri atfedilmesinden oluşmaktadır. Bu yöntemle göre, her usul kalıbının içerdıği vuruş ve zaman süreleri sembolik hecelerle gösterilir. Kullanılan heceler; ne, ten, tene, tenne, tenen, tenenen gibi hecelerdir. Bu notasyon biçiminde hecelerin zaman değeri ise, içerdikleri sessiz harflerin sayısına bağlı olarak değışiklik göstermektedir. Örneđin, te = 1, tene = 1+1, ten = 2, tenne = 2+1, tenen = 3, tenenen = 4 olarak ifade edilmiştir. Fakat bu yöntemi kullananların hepsinde bu şekilde bir standart gözetilmemiştir. Bunun yanı sıra, usullerin içinde yer alan vurguları da çeşitli işaretler kullanarak belirtmişlerdir.

Türk müziğinde kullanılan usullerin “tenteneler” yönteminden sıyrılıp, günümüzde de kullanılan düm, tek, te ke, te kâ, tek kâ, tâ hek vs. şeklinde darb heceleri ile ifade edilmeye başlanması XVI. yüzyıla rastlamaktadır. Bu ifade yöntemiyle, darbların sert/yumuşak ve kuvvetli/yarı kuvvetli/zayıf gibi çeşitli tını özellikleri ön plana çıkarılmaktadır. Bu nitelikler ön plana çıktığında da, usul darbları usulü vuracak olan vurmali çalgıların bizzat kendisi ve onun vuruşlarının akustik özelliklerinin üzerinden tanımlanmış olmaktadır. Bu yöntemin yazılı olarak yer aldığı bilinen ilk eser, Ali Ufki Bey’in bahsi geçen el yazması eseridir Ali Ufkî’nin “tenteneler” yöntemindeki zaman biriminin muğlaklığını gidermek için çeşitli usul yazım denemelerinde bulunduğu bilinmektedir. Dolayısıyla belki de bugün kullanılan bu yöntemin mucidi de kendisidir (İnce, 2019: 3-4).

Bir başka darbin tanımına yer vermek gerekirse, vuruş olgusu tarihimizde belli süreçlerden geçerek var olmuş, kullanıldığı alanlarda bir değişiklik olmadan günümüze kadar gelmiş ve herkesin kabul ettiği anlamda müziğin öncüleri ve Arel Ezgi gibi birçok müzik bilginlerince herhangi bir tarif ve anlam gibi tartışma konuları içerisinde yer almayan müziğin süre olgusunu anlatan kavramlardandır. Eski zamanlardan “darb” kelimesi müzik bilginlerince günümüze vuruş şeklinde nitelendirilen olgu ile usullerin anlatılışında yer almakta olan terennümler ve darbların lafız şeklinde aktarılmasında kullanılır. Bu gidişatta usuller içinde bir vuruştan diğer vuruşa gidene kadar geçen süre temel olarak aynı değildir. Anlatıldığı üzere darbların zamanları, vuruş süreleri her halükârda aynı değildir. Birim darb ise icra edilen ya da okunan eserlerin süresince bir farklılık göstermeden eserin sonuna kadar değişmeden ilerleyen bir ölçektir (Hatipoğlu, 2008: 93).

2.1. RAUF YEKTA - TÜRK MUSİKİSİ

“Tarihçe ve Tenkit adı verilen birinci bölümde, batı musikisi ve doğu musikisi, doğu musikisi denilince ne anlaşılmalıdır, çeşitli doğu milletlerinin musikileri arasında bir nazariye farkı var mıdır, doğu ve batı musikileri arasında gerçekten bir fark var mıdır, musikinin menşei üzerinde doğuluların fikirleri-tarihçesi-bu sanatın müşterek menşei üzerinde bazı fikirler, Türklerde musiki tarihine bir bakış ve Türklerin kendi musiki nazariyeleri hakkında bilgilerinin bugünkü durumu başlıkları altında Türk müziği tarihine ilişkin bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümü daha sade bir dille söylemek gerekirse; Türk Dizisi alt başlığında, tarih boyunca kullanılan diziler kronolojik sıra gözetilerek ele alınmış; devamında ise, batılılara Türk (yazarın

deyimiyle doğu) müziğini daha iyi şekilde ifade etmek için batı müziği nota sistemi kullanılmıştır. Cins başlığı altında, bu kavramın tanımı yapılmış, tarihsel süreç içerisinde dörtlü ve beşlilerin bölünme şekillerine ilişkin veriler sunulmuştur. Türk Makamlarının Teşekkülü başlığı altında, makamın tanımı yapılmış; makamların oluşumundan ve sadece dizisi verilerek bir makamın ifade edilemeyeceğinden bahsedilmiştir. Ayrıca makamı oluşturan unsurlar ambitus, genişlik, başlangıç, kuvvetli, karar perdesi, seyir ve tam karar da açıklanmıştır. Türk Makamlarının Tatbikatı başlığında, tarihsel süreç içerisinde makamların sınıflandırma şekillerinden bahsedilmiştir. Devamında ise, 30 ayrı makama (Rast, Hüseyini, Eviç, Saba, Acemaşiran, Neva, Hicazkâr, Segâh, Nihavend, Uşşak, Buselik, Karcıgar, Hüseyinâşiran, Beyati, Yegâh, Muhayyer, Hicazkâr Kürdi, Arazbar, Suzinak, Ferahnak, Hicaz, Şevkefza, Hüzam, Pençgâh, Ferahfeza, Bestenigâr, Evcara, Isfahan, Sultaniyegâh, Şedaraban) ait dizi ve Semai usulüyle yazılmış seyir örneklerine yer verilmiştir. Türklerin Musiki Aletleri adlı başlıkta, Farabi'nin Kitabü'l Mûsikî-ül Kebir adlı eserinde geçen 9 müzik aletine (ud, ıklığ, rebab, mizmar, pişe, çeng, nüzhe, kanun, mugni) ilişkin veriler sunulmuştur" (İnce, 2019: 5-6).

2.2. SUPHÎ EZGÎ - NAZARÎ VE AMELÎ TÜRK MUSİKİSİ

"Düzüm ya da İkanın Tarif edilmesi ya da Tasnif edilmesi Düzümün ana unsurları, Ölçüdür ya da Usuldür, Ölçünün Vuruluşu, Ölçünün Yazımı, Ölçüde canlılık ve Usul olmak üzere 7 bölümden oluşur. İkinci cildin birinci başlıkta; düzüm ve îkâ kavramları eş değer kabul edilerek bu kavramın oluşma nispetlerine dair açıklamalar yapılmıştır. İkinci başlıkta; düzümün unsurlarının zamanlar olduğu belirtilmiştir. Bu zamanlar yarım, bir, bir buçuk ve iki olarak dörde ayrılmıştır ve bu dört zamandan mürettep ve müstamel düzümlerin bir cetveline yer verilmiştir. Üçüncü başlıkta; ölçü ile usul kavramları eş değer kabul edilerek bu kavramın tanımına yer verilmiş, ölçülerde mertebe kavramı örneklenerek açıklanmıştır. Dördüncü başlıkta; usullerin dizlerde vurulmasına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Beşinci başlıkta; ölçülerin yazımına ilişkin açıklamalar yapılmış ve usuller yazılırken sürelerini belirten çeşitli işaretlerin notaların üzerinde gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir" (İnce, 2019: 7-8).

2.3. ÜMÎT MUTLU - TÜRK MUSİKİSİ USULLERİ VE MAKAM SEYİRLERİ

"Doktor, santurî, bestekâr Ümit Mutlu'nun Şefik Gürmeriç, Naime Batanay, Süheyla Altmışdört isimli hocaların derste tuttıkları notları düzenleyerek oluşturduğu,

Türk Müziğini öğrenmek isteyenlere faydalı olmak amacıyla kaleme aldığı Türk Musikisi Usulleri ile Makamı Seyirleri adlı kitabı, İstanbul Belediye Konservatuarı Türk Musiki alanı öğrenci Cemiyeti İdaresinin Kurulu tarafınca İstanbul’da yayımlandı. Ancak yayın dönemi belirsizdir. Kitap 35 sayfadan oluşmaktadır. Türk Musikisi Usulleri ile Makamların Seyirleri olmak üzere 2 kısımdan oluşmaktadır. Türk Musikisi Usulleri adlı birinci bölümde; usuller, mertebe ve ölçü benzeri kavramlara ve açıklamalara yer verilmiştir; usuller basit ve birleşik zaman olarak 2 grupta izah edilmiştir. Sırasıyla Nim Sofyan, Yürük Semâi, Devr-i Hindi, Aksak, Raks Aksağı, Evfer, Oynak, Aksak Semâi, Curcuna, Ağır Aksak Semai, Lenk Fahte, Frenkçin, Âyin Devr-i Revânî, Beste Devr-i Revanî, Şarkı Devr-i Revanî, Fahte, Çenber, Evsat, Devr-i Kebir, Firengifer, Muhammes, Hafif, Çifte Düyek, Berefşan, Zencir, Remel, Sâkil, Hâvi, Darb-ı Fetih usulleri iki çizgi üzerinde gösterim yöntemiyle anlatılmıştır. Ayrıca bu usullere ilişkin örnek eserlerin yalnızca isimlerine yer verilmiştir. Bu bölümün sonunda Frengifer ile Berefşan usullerinin birleşmesinden meydana gelen Darbeyn usulüne dair detaylandırma yapılmış, şablon kullanılmamıştır. 10 Makam Seyirleri adlı ikinci bölümde; sırasıyla Rast, Uşşak, Puselik, Hicaz, Uzzal, Hümâyün, Zirgüle, Beyati, Karcıgar, Hüseyini, Basit Suzinâk, Zirgüleli Suzinak, Muhayyer, Kürdi, Nevâ, Tahir, Nikriz, Neveser, Isfahan, Yegâh, Beyatiaraban, Şehnaz, Gülizar, Gerdaniye, Saba, Dügah, Nihavend, Sultaniyegah, Mahûr, Acemaşiran, Hicazkâr, Şedaraban, Şevkefza, Şevk u Tarab, Canfeza, Acem, Acemkürdi, Ferahfeza, Tarz-ı Nevin, Hisar, Hisar Puselik, Sûzidil, Arazbar, Kürdilihicazkâr, Segâh, Segâh Maye, Müstear, Sazkâr, Hüzzam, Zavil, Nihavend-i Kebir, Evcârâ, Eviç, Irak, Bestenigâr, Ferahnâk, Besteisfahan, Dilkeşhaveran, Rahat’ül-Ervâh, Hüseyniaşiran, Puselikaşiran, Saba Aşiran, Hicaz Aşiran, Nühüft, Suz-i Dilârâ, Pesendîde, Büzürk, Nişâbur, Nişâburek, Pençgâh, Pençgâh-ı Zait makamlarında örneklere yer verilmiştir” (İnce, 2019: 9-10).

2.4. M. HURŞİT UNGAY - TÜRK MUSİKİSİ’NDE USULLER VE KUDÜM

“Usullere ilişkin nazari veriler adlı birinci bölümde, öncelikle düzum kavramı ele alınmış, usul ve ölçü kavramları eş anlamlı olarak kabul edilmiş ve buradan hareketle ölçülerin yazılmasıyla ilişki olarak ölçü çizgisi, ölçü rakamı, ölçülerde hareket ve mertebe ifade edilmiştir. Devamında ölçü (usul), belli düzumlerden yapılarak kalıp halinde saptanmış ölçüler olarak tanımlanmış ve ölçülerin vurulması başlığı altında usul vuruşlarının ifade edilmesi ve dizlerde nasıl vurulduğuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Ölçülerin bölümü başlığı altında ise, usuller zamanlarına göre küçük ve büyük olarak;

niteliklerine göre ise basit ve birleşik olarak tasnif edildiği belirtilmiştir. Küçük usuller ve örnekleri adlı üçüncü bölümde, 2 zamanlı Nim Sofyan'dan 15 zamanlı Raksan usulüne kadar usuller, 2 çizgi gösterim yöntemi kullanılarak örnek eserlerle birlikte incelenmiştir. Büyük usuller ve örnekleri adlı dördüncü bölümde, usuller; 16 zamanlı Çifte Düyek'ten 120 zamanlı Zencir'e kadar, usuller 2 çizgi gösterim yöntemi kullanılarak örnek eserlerle birlikte irdelenmiştir. Darbeyn usuller başlıklı beşinci bölümde, darbeyn kavramının tanımına yer verilmiş ve 7 farklı örnek eser üzerinde bu usuller incelenmiştir. Kullanılmayan usuller adlı altıncı bölümde, 9 farklı usul kalıbı (Darb-ı Bulgar, Üçleme, Mazmûrî, Musabba, Devr-i Türkî, Bektaşî Raksanı, Şirin, Devr-i Sagır ve Darb-ı Hüner) 2 çizgi gösterim yöntemiyle gösterilmiş fakat bu usullerle bestelenen eserlerin mevcut olmaması sebebiyle örneklerine yer verilmemiştir. Biyografi adlı son bölümde ise, Hurşit Ungay'ın biyografisine yer verilmiştir" (İnce, 2019: 10-11).

2.5. M. EKREM KARADENİZ - TÜRK MUSİKİSİ'NİN NAZARİYE VE ESASLARI

"İkinci bölümde; usul, îkâ ve darb gibi kavramsal tanımlarına yer verilmiştir, usul vuruşlarının ifadesi ve dizlere nasıl vurulması gerektiğine ait bilgiler sunulmuştur. Türk Musikisinde Bugüne Kadar Kullanılmış Olan Usuller başlığı altında da sırasıyla Yürük Sofyan (Nim Sofyan, Tek Sofyan), Sofyan, Curcuna (Devri Süreyya Sofyanı), Çeng-i Harbi, Düyek, Ağır Düyek, Nazlı Düyek, Çifte Düyek, Darb, Gülşen, Yürük Semai, Semai (Vals), Sengin Semai, Aksak Semai, Ağır Aksak Semai, Artık Aksak Semai, Türk Aksak Semaisi, Arab Aksak Semaisi, Zafer, Türk Aksağı (Süreyya), Çifte Sofyan (Raks Aksağı), Aksak, Ağır Aksak, Aksak Sofyan, Oynak, Kadim Evfer, Evfer, Ağır Evfer, Nim Evfer, Durak Evferi, Frenkçin, Frengi Fer', Fer, Katakofti (Müsemmen), Bulgar Darbı, Türk Darbı (1. 2. ve 3. şekil), Hüner Darbı, Tek Vuruş, Karadeniz, Raksan, Aksak Semai Evferi, Hefta, Devr-i Hindi, Mandıra (Devr-i Turan), Nim Devir, Mevlevi Devr-i Revanı, Devr-i Revan, Dolap, Devr-i Türki, Darb-ı Arabi, Nazlı Devr-i Hindi, Devr-i Kebir, Nim Evsat, Evsat, Dilruba, Fahte, Lenk Fahte, Şirin, Hezec, Harzem, Çenber, Ağır Çenber, Muhammes, Nim Berefşan, Berefşan, Nim Hafif, Hafif, Nim Sakil, Sakil, Remel, Havi, Darb-ı Fetih, Zencir, Darbeyn, Bektaşî Raksı ve Darb-ı Kürdi adlı usuller örnek eserler verilerek incelenmiştir. Usullerin gösteriminde, nota değeri nispetince darbların sapları aşağıya çekilerek gösterilmiş ve her bir darbların altında da o darbların ismi belirtilmiştir" (İnce, 2019: 11-12-13).

2.6. ŞEREF ÇAKAR - TÜRK MUSİKİSİ'NDE USUL

“Birinci bölümde Türk müziğini kökeni Orta Asya’ya dayandırılmış ve Farabi, İbn-i Sina ve Safiüddin Abdülmümin Urmevi gibi nazariyatçıların ortaya koyduğu çalışmaların Türk müziğinin gelişiminde önemli bir rolü olduğu savunulmaktadır. Bununla bağlantılı olarak Türk Müziği tarihi Meragi’ye, İtri’ye, Dede Efendi’ye, Hacı Arif Bey’e, Rauf Yekta - Hüseyin Sadettin Arel - Suphi Ezgi’ye ve günümüze kadar olan süreç olarak 6 evre halinde dönemlendirilmiştir. Bu dönemler hakkında da kısa bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde öncelikle müzik içerisinde usulün önemine vurgu yapılmış ve sonrasında usulün tanımına, zaman birimlerine, ölçülerdeki zamanların orantılı sıralanmasına ve zaman kalıplarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Dördüncü bölümde usulün oluşumu darbların şiddetiyle açıklanmıştır. Kuvvetli, yarı kuvvetli, zayıf (hafif) olarak ele alınan bu darblar süre farkları, frekans farkları ve şiddet farkları alt başlıkları altında incelenmiştir. Beşinci bölümde usullerin icrası ve ifadesine dair bilgilere yer verilmiş, Türk Müziği usulleri kapsamında yer alan darblar detaylıca ele alınmıştır. Altıncı bölümde usullerde mertebe olgusu örnekler verilerek açıklanmıştır. Bilindiği üzere Türk Müziğinde eserin icra hızını belirlemek için batı müziğinde olduğu gibi kati surette sayısal aralıklara dayalı bir tempodan bahsetmek mümkün değildir. Eski devirin bestekar’ları çok hızlı birinci aşamalar için (Hafif-i Evvel) orta hızdaki ikinci aşamalar için (Hafif-i Sâni) ve çok ağır üçüncü aşamalar için (Sakîl) deyimlerini kullanmışlardır. Yazar da eserlerin icra hızını (temposunu) izah etmek için sayısal değerler vermese de yaklaşık ifadelerle (pek ağır, ağır, ağırca, sengin, orta yürükçe, yürük, pek yürük) belirtmeye çalışmıştır. Sekizinci bölümde usulü meydana getiren unsurlardan biri olan velvele kavramının tanımına yer verilmiş ve bu kavramın önemine vurgu yapılmıştır. Velvele de kudüm sazı temel alınarak iki çizgi yöntemiyle şekil üzerinde gösterilmiştir. Buna bağlı olarak da yazar velvele kavramını şöyle açıklamaktadır: “Usule başka bir biçim, hareket ve canlılık vermek, vurgulanan benzer tipte sazlarda uyumlu ve ahenkli darbları sağlamak için usullerde velveleli darblar oluşturulmuştur.” Dokuzuncu bölümde usuller; basit, birleşik ve darbeyn olmak üzere tasnif edilmiştir. Küçük usuller 2 zamanlı Nim Sofyan usulünden 15 zamanlı Bektaşî Raksanî’na kadar olan usulleri; büyük usuller ise 16 zamanlı Bektaşî Raksî usulünden 120 zamanlı Zencir’e kadar olan usulleri kapsamaktadır. Ayrıca kitapta 12 adet Darbeyn usule yer verilmiştir. Bunlar: “1 adet 16/4 lük Fer + 1 adet 32/4 lük Muhammes 1 adet 24/4 lük Nîm Sakîl + 1 adet 32/4 lük Berefşân 1 adet 28/4 lük Devr-i

Kebîr + 1 adet 32/4 lük Berefşân 2 adet 28/4 lük Frengî Fer' + 2 adet 28/4 lük Devr-i Kebîr 16 2 adet 28/4 lük Devr-i Kebîr + 2 adet 32/4 lük Berefşân 2 adet 28/4 lük Remel + 2 adet 32/4 lük Muhammes 2 adet 28/4 lük Remel + 1 adet 32/4 lük Muhammes 2 adet 28/4 lük Remel + 1 adet 32/4 lük Berefşân 3 adet 28/4 lük Devr-i Kebîr + 1 adet 32/4 lük Berefşân 3 adet 28/4 lük Frengî Fer' + 1 adet 32/4 lük Berefşân 1 adet 24/4 lük Nîm Sakîl + 1 adet 48/4 lük Sakîl 1 adet 20/4 lük Fahte + 1 adet 32/4 lük Berefşân = 124/4 lük olarak 4 adet değişik usulün hepsi birden Çâr Usulü adı altında toplanmıştır. 3 adet 20/4 lük Fahte + 1 adet 24/4 lük Çenber + 2 adet 28/4 lük Devr-i Kebîr + 1 adet 32/4 lük Hafif + 1 adet 16/4 lük Çifte Düyek + 1 adet 20/4 lük Fahte + 4 adet 24/4 lük Çenber.” Onuncu bölümde 2 zamanlı Nim Sofyan usulünden 120 zamanlı Zencir usulü dâhil olmak üzere usuller, örnek eserlerle birlikte incelenmiştir” (İnce, 2019: 14-15-16).

2.7. CEMİL SANGAN - TÜRK MÜZİĞİ USULLERİ

“Ön bilgiler adı verilen ilk bölümde, düzum, usul, mertebe ve velvele gibi usulü meydana getiren unsurlara dair açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca kitabın içerisinde de yer aldığı şekliyle 2 çizgi üzerindeki usul gösterimi hakkında bilgiler yer almaktadır. Usuller adı verilen ikinci bölümde, usuller 2 zamanlı Nim Sofyan usulünden; 124 zamanlı Cihar (Çar) usulüne kadar şablon üstünde gösterilmeksizin yalnızca mertebe farklarına ve bu usullerin hangi formlarda kullanıldığına dair bilgilerle açıklanmıştır. 17 Zaman ve vuruşlar adı verilen üçüncü bölümde, usuller 2 zamanlı Nim Sofyan usulünden; 124 zamanlı Cihar (Çar) usulüne kadar darbların yanına yerleştirilen nota değerini ifade eden rakamlarla gösterilmiştir. Usul notaları adı verilen dördüncü bölümde, 2 zamanlı Nim Sofyan usulünden; 124 zamanlı Cihar (Çar) usulüne kadar usuller şematik olarak 2 çizgi üzerinde mertebelerine göre ve velveleleriyle birlikte gösterilmiştir. Eserlerle usul notaları adı verilen son bölümde, sırasıyla bütün usuller örnek eserler ve bu eserlerin güfteleriyle birlikte sunulmuştur” (İnce, 2019: 14-15-16-17).

2.8. ERDİNÇ ÇELİKKOL - TÜRK MUSİKİSİ BİLGİLERİ I-II

“Usullerimiz adı verilen beşinci bölümde, usul, düzum, mertebe gibi usulü oluşturan unsurlara, usullerin hangi formlarda kullanıldıklarına, velvelelerine dair bilgiler verilmiş; usullerin yazılması, usul darblarının ifadesi ve dizlerde vurulmasına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Usuller basit, bileşik (mürekkep) ve darbeyn olmak üzere 3 bölümde incelenmiştir. 2 zamanlı Nim Sofyan usulünden 15 zamanlı Bektaşî

Raksanı usulüne kadar usuller küçük olarak; 16 zamanlı ifte düyek usulünden 124 zamanlı Cihar usulüne kadar ise usuller büyük olarak tasnif edilmiştir. Bu bölümde ayrıca darbeyn usullere ve yazarın usul denildiğinde akla gelen ilk isim olarak nitelendirdiği Hurşit Ungay’ın biyografisine de yer verilmiştir” (İnce, 2019: 17-18-19).

İKİNCİ BÖLÜM

METODOLOJİ

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Yapılan bu araştırmanın amacı: Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde Ritim Uygulama dersi öğretim programının 2008'de her sene 2 dönem zorunlu bir ders iken 2015'ten günümüze gelindiğinde bu dersin 1. sınıfta zorunlu 3. Sınıfta seçmeli olarak verilmesini öğretim programları üzerinden incelemek ve Ritim uygulama dersi öğretimi için seçilecek, kaynak olarak belirtilen kitapların içerik yönünden detaylıca irdelenerek öğretim programlarında konu seçimine olan etkilerinin ortaya konulmasıdır.

Bu çalışmanın; Ritim Uygulama dersi öğretim programları ve kaynak kitaplarının incelenerek Ritim Uygulama dersine katkı sağlaması amacıyla diğer üniversitelerde kaynak olarak kullanılan veyahut daha önce kullanılmış kitaplarla belirli yerlerinin karşılaştırılarak araştırılması yönünden incelenen ilk çalışma olması sebebiyle önem taşıdığı düşünülmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu araştırma, Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde verilen Ritim Uygulama dersinin öğretim programında yıllar içerisinde meydana gelen değişiklikleri ve bu dersin öğretimi sırasında kullanılan kaynak kitapların, kaynak olarak kullanılmayan diğer kitaplarla kavram farklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın problemi "Ritim Uygulama dersi öğretim programları ve ders kaynakları nelerdir?" sorusu oluşturmaktadır.

Araştırma için belirlenen alt problemler şu şekildedir;

1. Kaynak Kitaplar Arasındaki Kavram Farkları Nelerdir? Ritim Uygulama dersi sırasında kullanılan kaynak kitapların içerdiği kavramlar, kaynak olarak kullanılmayan diğer kitaplarla hangi açılardan farklılık göstermektedir? Bu soruların cevaplanması, dersin geçmişten günümüze nasıl bir evrim geçirdiğini ve öğretim materyalleri arasındaki kavramsal farklılıkların dersin üzerindeki etkilerini anlamamıza katkı sağlayacaktır.

2. Ritim Uygulama Dersinin Öğretim Programındaki Değişiklikler Nelerdir? Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde verilen Ritim Uygulama dersi müfredatında, yıllar içerisinde ne tür değişiklikler olmuştur? Yapılan bu değişiklikler sonucunda dersin

hedefleri, uygulama ve teori dengesi, ders içerikleri ve kullanılan yöntemlerde nasıl bir dönüşüm yaşanmıştır?

Araştırma için irdelenmesi gereken tüm bu sorular, araştırmanın alt problemlerini oluşturmaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Bu çalışmada; seçilen araştırma modelinin araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu, veri toplama aracı olarak kullanılan kaynak taraması ile elde edilen bilgilerin geçerli ve güvenilir olup, araştırmayı desteklediği sayıltılarından hareket edilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bu araştırma, Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Sanat Müziği Bölümünde Ritim Uygulama dersinde kullanılan kaynak kitapları ve Ritim Uygulama derslerinin öğretim programları, yüksek lisans programı için ayrılan süre ve araştırmacının sağlayabileceği maddi ve manevi imkânlar ile sınırlıdır.

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, belirlenen sıraya göre araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırmanın veri toplama yöntemi açıklanacak ve verilerin değerlendirilip çözümlenmesi üzerinde durulacaktır.

5.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma genel çerçevesi, amacı ve yöntemi bakımından tarama modelini esas alan betimsel bir araştırma niteliği taşımaktadır.

“Tarama modelleri geçmişte, ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır” (Karasar, 2018: 77). “Betimleme yöntemi, olayların olguların, nesnelerin, kurumların veya çeşitli durumların n olduklarını veya belli özelliklerin neler olduğunu ortaya çıkarma işlemleridir” (Cebeci, 2010: 7). “Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir” (Karasar, 2018: 77).

5.2. EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evreni, “bir alan araştırmasında araştırma yapılacak problem alanının tamamına denir” (Cebeci, 2010: 49). Araştırmanın örnekleme ise, “belli bir evrenden, belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük kümedir” (Karasar, 2009:110).

Bu tanımlar doğrultusunda; araştırmanın evreni, Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı ritim uygulama dersi öğretim programları ve ders kaynaklarının incelenmesidir. Örneklemi ise; Afyonkocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı öğretim programları ve ritim uygulama dersi öğretim elemanlarınca kaynak olarak seçilmiş kitapların ve ulaşılabilinen kaynak kitapların incelenmesi olarak ifade edilebilir.

5.3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Araştırma konusuna ilişkin bilgilerin elde edilebilmesi için, bu araştırmada, müzikte ritim (usul) konusuna ilişkin yazılan tezler, makaleler, kitaplar ve diğer kaynaklardan elde edilen bilgiler, ritim eğitim-öğretiminde kullanılmak üzere literatür tarama yöntemiyle derlenmiştir.

5.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada; Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı ritim uygulama dersi öğretim programları ve ders kaynakları içerik olarak incelenmiş, çözümlenen veriler yorumlanarak yazılı metin olarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Konu ile alakalı olarak ortaya konulan iki temel alt problem içerisinde, ritim uygulama dersinin ders kaynakları ve öğretim programlarının incelenmesi sağlanmıştır.

Araştırmada, ritim uygulama dersinde kullanılan kaynak kitapların içerdiği kavramlar irdelenmiş ve bu kavramların kaynak olarak kullanılmayan diğer kitaplar ile ortak noktaları ve hangi açılardan farklılık arz ettikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu farklılıkların dersin üzerindeki etkilerinin neler olduğunun ve böylelikle dersin geçmişten günümüze nasıl bir evrim geçirdiğinin ortaya konulmaya çalışıldığı bu araştırmanın birinci alt problemine yönelik bulgular şu şekildedir;

1. TÜRK MUSİKİSİ RİTİM UYGULAMA DERSİ KAYNAKLARINDAKİ USUL KAVRAMINA YÖNELİK AÇIKLAMALAR

1.1. RAUF YEKTA'YA GÖRE USUL KAVRAMI

Usul sürekli belli bir kalıba sığdırılmış ölçü birimini izler, belirlenen kalıbtan öteye gidemez, bunun nedeni kalıbtaki ölçü, usul'ü ortaya çıkarmak için daha öncesinde bulunmuş bir takım farklı bilgilerin derlenmesinden başka bir şey olamaz. Usul daha önce belirlenen kalıptaki ölçüden geri kalır veya ileri gider ise değerini ve kendi karakterini şeklini yitirmiş olur, herhangi başka bir usul olur (Yekta, 1986: 96).

Ölçü usul, ritmik yapıya hazırlanmış motiflerin hareketleri ve rakamların birbiri ile olan ahenkleri, bir önceki dönemlerde yapılan her çeşit musiki eserlerinin temel unsuru olmaktaydı. Bu duruma Avrupa kıtasında yaşayan toplum ölçü adını vermişlerdir ve doğru olan ismi de denildiği üzere musikide ölçü olmuştur (Yekta, 1986: 95).

1.2. SUPHİ EZGİ'YE GÖRE USUL KAVRAMI

Düzüm “Düzüm ya da ikâ kendi döneminin düzgün görülen nisbetler içerisinde zamanlara bölünmesidir” (Ezgi, 1933: 1).

Mertebe “Hareket etme söyleminden, birinci kısa sürenin hızlılık veya yavaşlığı gösterir; hareket ana 3 bölümden oluşabilir. Birinci bölüm hızlı, ikinci bölüm orta hızda ve üçüncüsü ise ağır hızdadır” (Ezgi, 1933: 5).

1.3. TEVFİK RIZA PIRNAL'A GÖRE USUL KAVRAMI

Ölçü anlamına gelen usul, düz olmayan eserlerde veznin yaptığı işi yapar (Sevinç, 2013: 184).

“Usuller 2 zamandan oluşarak 2, 4, 5 ile sonsuzluğa devam edebilir. Bir zamanlı usul yoktur var olamaz. Sebebi düzum zorlu ve güçsüz zamanlardan teşvik ile terkip eder. Bundan sebeptir ki, usul zorlu ve güçsüz en az 2 zamanlı olmuştur. Bu usuller de makamlar tarzında basit ve mürekkep isimleri ile ikiye bölünmüşlerdir” (Sevinç, 2013: 189).

“Ölçülerde kuvvetli zamandan bir sonra sürekli ona nisbet edercesine zayıf zaman getirilir. İkizli düzumlerde ilk zaman kuvvetli ikinci zaman ise zayıftır. Üçüzlü düzumlerde ise birinci zaman kuvvetli, ikinci zaman daha güçsüz üçüncü zaman ise daha zayıftır” (Sevinç, 2013: 186).

Düzüm “süre ve yer değişimi içinde düzenli ve ahenklidir. Eskiler düzum sözcüğü yerine “îkâ” sözcüğünü kullanırlardı. İka’lar bazı yerlerde bir ölçüden biraz fazla, bazende bir ölçüden biraz eksik, bazen ise tam bir ölçü olabilir. Eserin temel yapısına binayen kullanılan malzeme kullanılan tekrar eden motiflerin her bir tanesinin bir îkâ’sı bulunur, buna ise gizemli düzum bağımlı olur. îkâ ile ölçü arasında olan farklılık şudur. îkâ, zaman bölümlerinin geçmiş detaylarını ve uygunluğunun denetimi, ölçüde zaman bölümlerinin bir birlerine olan denk boyutları olmak üzere bölünmüş toplulukların her birine söylenir” (Sevinç, 2013: 184).

Metronom “1 dk içerisindeki zaman parçacıklarını tutan ve musiki eserlerinin ne hızda icra edilip edilmeyeceğini belirleyen alettir” (Sevinç, 2013: 189).

Mertebe Usullerin icra edildiği an itibarıyla süresini gösteren zaman birimleridir. Bu zaman süreleri on altılık, sekizlik, dörtlük ve ikilik olması ile yanında bu birimlerin en az süresi olanına “A”, yani ilk aşama bunun iki katı hızı olanı ise “B”, yani ikinci aşama ve üç misli olanına ise “C”, yani üçüncü aşama 4 misli olanına da “D”, yani dördüncü aşama ismi verilir. On altılık süre birimleri her usulde ilk aşamayı teşkil etmez. Nedeni bazı usullerde on altılık süre birimleri bulunmaz (Sevinç, 2013: 186).

Velvele Usullerin var olan zamanlarını küçük zamanlar halinde parçalayıp renklerle boyanarak vurulması olarak adlandırılır. Genelde def, zil, davul, kudüm tarzında

vurmali çalgılarda uygulanır. “Velvele oluşturup kullanmak için bazı formüller olsa bile bunu daha çok usul atan kişinin kendi zevki belirler” (Sevinç, 2013: 187).

Uzun olan süreleri küçük parçalara bölerek ve süsleyerek vuruluşuna denilmektedir. Çoğunlukla davul, kudüm, zil, tef gibi vurmali algılar ile icr yapılır. “Velvele için formül üretilmiş olsa da bunu usulü vuran kişi kendi kararları ve zevkleri ile yapar” (Sevinç, 2013: 187).

1.4. EKREM KARADENİZ’E GÖRE USUL KAVRAMI

Vuruşlarının süreleri birbirine denk olan ya da denk olmayan belli kalıplar içerisinde bulunan mziğın nağmelerinin ölçümüne yardımcı olan darbların topluluğuna denilmektedir. Buna göre bir usul’un birden fazla vuruştan meydana gelebilmesi olağandır. Bu yapılan vuruların daha önceden belirlenmiş değlerlerde müzikal sürelerini belirlemek amacı ile kullanılır. Bu srelerin değleri birbirleriyle aynı veya farklı olması durumunda, belirlenmiş kalıbın dışına çıkılamaz, düzenli ve ölçülü devam eder. Müzikteki usul kavramı şiirde olan vezin kavramına benzetilebilir (Karadeniz, 2013: 30).

Düzüm ik, belirli bir nesnenin daha önceden çizilmiş sınırlar içerisinde belirlenen zaman sürelerinde düzen içinde tekrar eden basit hareketin ortaya çıkardığı bir durumdur. Örneğın zaman ölçütlerinin belirlenmesi bir musikişinasın sekizlik ya da dörtlük srelerde ayakları ile tuttukları düzen içerisindeki darblar birer düzüm yani ik’dır. Bu süreler sürekli ikili ya da l olur veya bu srelerin katları şeklinde olurlar (Karadeniz, 2013: 30).

Darb Ellerimiz ya da ayaklarımız yardımı ile bir kere düzen içerisinde aynı hızda yukarıdan aşağıya doğru vurup tekrar yukarıya doğru kaldırmak, vuruşu oluşturur. Bu vuruşlar mziğın zamanının llmesine yarar. Müzik sürelerinin ve glerinin hızlı ya da yavaş oluşuna göre vurularında aynı hız ya da yavaşlıkta olmasıdır. Vuruşların yukarıdan aşağıya doğru vurulduğu kısmına “basit vuruş”, tekrarında yukarıdaki başlangıç durumuna gelmesine ise “tam vuruş” adı verilir. İster yukarıdan aşağıya doğru ister ise aşağıdan yukarıya doğru yapılan bu devinmelerin bir düzen içerisinde ve sürelerinin değler bütünün birbirleri ile denk olması gerekmektedir. Musikide “vuruş” denilen süre tam olarak bir birim sreye karşılık gelmektedir. Her eserin vuruşlarının kuvveti ve hızı eserin yazarı tarafından belirlenir. Bu yüzden bir başka eserin içerisinde kullanılan usul’un de bu konuda belirli bir rolü bulunmaktadır. Durum böyle olunca her

bir eser sahibi yazarın yazdığı eserin baş kısmına vuruşların hızını yazması gerekir. Bu hız bir metronom aracılığıyla belirlenebileceği gibi, metronomsuz da bir saat yardımı ile tespit edilebilir (Karadeniz, 2013: 30).

1.5. İSMAİL HAKKI ÖZKAN'A GÖRE USUL KAVRAMI

Darbların sürelerinin birbirine eşit ya da eşit olmadığı mutlak suret ile çeşitli kuvvetlerde, yarı kuvvetli ve zayıf sürelerin belirli şekillerde sıraya sokulması ile oluşan belirli ölçütler halinde rakam ya da darb grubuna usul denilmektedir. Usul sürenin ölçütlenmiş şeklidir ya da farklı düzümlerin harmanlasından ortaya çıkmış bir ölçüt halinde belirlenmiş kalıplardır (Özkan, 1984: 606).

Düzüm îkâ belirlenen zamanın içinde bulunabilecek uygunluk olarak tanımlanır (Özkan, 1984: 606).

Ölçü usul sayılarının belirlediği değerin hepsi anlamına gelir. Ölçü ise portede dik bir şekilde çizilerek gösterilir. İki ölçünün bulunduğu çizgisi arasına, usul sayılarının işaret ettiği değerin hepsi dahil olur. Bu olay aynı zamanda her ölçünün bir usulü kapsadığı anlamına gelir. Fakat usul zamanın içerisinde ölçütlenmiş bir şekli olduğuna göre, ölçü her zaman usul anlamına gelmemektedir (Özkan, 1984: 607).

Darb Usulün vurulduğu her bir vuruş bölümüne darb adı verilir (Özkan, 1984: 606).

Mertebe hızlilik birimi gösteren rakamlar ile ters orantıdadır. Ancak darbların dizilişinde herhangi bir farklılık bulunmaz. Bu, var olan tüm usuller için bu şekildedir ve bu olaya usulün mertebesi adı verilir. Hangi usul olduğu fark edilmeksizin bir usulün kullanıldığı en küçük süre ile vurulmasına, o usulün ilk mertebesi denilmektedir ve öteki mertebelerde buna göre sıralanır (Özkan, 1984: 607).

1.6. ŞEREF ÇAKAR'A GÖRE USUL KAVRAMI

Belirli bir zaman değerinden meydana gelen, belli bir zaman içinde uzun ve kısa sürelerle kuvvetli ya da zayıf vuruşlardan oluşan ölçütlere usul denilmektedir (Çakar, 1996: 19).

Darb Usulü meydana getiren düzenli vuruşların olmasına “darb” adı verilir (Çakar, 1996: 20).

Mertebe Usulün ölçütünü ya da darblarını değiştirmeksizin sürelerin birimi değerinin, katlarınca yükselmesine usulün mertebesi adı verilir. Usulün mertebeleri süre

birimi değerinin 2, 4 ve 8 katları oranında artmasıdır. Usulün ilk mertebesindeki süresinin birimi onaltılıktır ve usulde kullanılmakla olan en ufak değer sayılır (Çakar, 1996: 20).

Usulün yapısı darblarını değiştirmeden süre biriminin değeri azaldıkça usul yavaşlık kazanır. Buna binayen ilk mertebeler hızlı, ikinci mertebeler orta hızda, üçüncü mertebeler ise ağır hızda darb edilir. (Çakar, 1996: 22).

Velvle Usulde vurulan vuruşların toplamındaki süre değerlerinin değişmeden daha ufak vuruşlara bölünmesine velvle denilmektedir. Usule farklı bir hareket, âhenk ve doğallık kazandırmak, vurgular ile aynı tipte olan sazlar ile bir düzen içerisinde vuruşu sağlamak amacı ile velvleli vuruşlar yapılmıştır. Usulün ilk darblarının velvlelerinin olmaması ilk darbların tam ve bir bütün halinde vurulması usulün düzenli devam etmesi bakımından önem arz etmektedir. Velvleli darb genelde kûdüm eşliğinde kullanılır. Kudüm türk musikisi usullerinin ana hatlarına en uygun olacak tarzda icra edilmesine olanak tanıyan enstrümandır. Velvleler usul süreleri ve vuruşlarında kullanılmakta olan “düm”, “tek”, “te-ke”, “te-kâ”, “tek-kâ” ve “hek” heceleri ve buna ek ilâve olarak “dü-me” heceleri ile adlandırılır (Çakar, 1996: 25).

1.7. CEMİL SANGAN’A GÖRE USUL KAVRAMI

“Daha önceden belirlenmiş ikâ’lardan yapılmış ölçütler dahilinde hazırlanmış ve özel ad alan ölçülere denilmektedir. Ölçüler ellerin bir düzen içerisinde masaya veyahut dizlere vurularak icra edilir. Buna birim değer vurmak denir (Sangan, 1997: 19).

Düzüm Zamanın belirlenen düzenler içerisinde sürelele ayrılmısı olayıdır (Sangan, 1997: 19).

Mertebe Bir usulün süre ve darbları farklılaşmadan değerinde kabul edilen sekizlik notasının küçölüp büyümesi olayına denir. Usullerin 1,2,3, mertebeleri vardır veya olabilir aynı zamanda mertebe değiştiğinde özel isim alabilmektedirler (Sangan, 1997: 20).

Velvle Düm’ler sağ elimizde bulunan bir çubuk ya da tokmak ile sağ kudüme daha kalın tok bir ses çıkarır, tekler ise sol elimizdeli çubuk ya da tokmak ile sol kudüme vurularak ince bir ses elde edilir. Te hecesi sağ el, Ke hecesi sol el, tek hecesi sağ el, Ka hecesi sol el, tarzında iki heceden oluşan darblar sol kudüme vurularak oluşturulur. “Hek” heceleri ise her iki elimizdeki tokmakları kullanarak aynı zamanda sol kudüme vurulur (Sangan, 1997: 21).

1.8. ERDİNÇ ÇELİKKOL'A GÖRE USUL KAVRAMI

Belli îkâların birleşmesinden oluşarak, belirlenmiş kalıplar içerisinde olan ölçülere usul denilmektedir (Çelikkol, 2000: 156).

Düzüm ikânın süresinin bir düzen içinde süreler ayrıştırılmasıdır. Sürelerin düzgün oranlı zamanlar ile düzenlenen birimler olarak kümelenmesi olarak adlandırılır (Çelikkol, 2000: 154).

Metronom Metronomun üzerinde bulunan rakamlara göre ayarlanan ve sağa sola doğru hareket eden sarkacın, birkaç dakikada bir “tak” hecesi birim olarak en ufak süre notudur. Eğer bir dakika içerisinde 60 adet “tak” hecesinin sesi veya 120 “tak” hecesine göre ayar yapılmış ise bunu portenin üst kısmının sol köşesine notanın baş kısmına yazarak belirtmek gerekmektedir. Bir dakikalık 60 saniyede “tak” olan hece eseri ağır bir dakikada olup 120 “tak” hecesi bulunan eser daha seri icra edilecektir (Çelikkol, 2000: 160).

Darb, vuruş veya nakre tabirleri vuruş anlamına gelmektedir (Çelikkol, 2000: 156).

Mertebe Bir usul süre ya da vuruşlarının bir değişikliğe uğramadan, birim olarak aldığı puanın fazlalaşıp azalması o usulün mertebesini belirtmektedir. Usullerde kullanılmış olan sürelerin birim değerlerinin az, fazla veya dördüncü zamanda olmaları durumunda; usullerin ilk, ikinci ve üçüncü mertebesi olarak adlandırılır. Mertebelerin değişmesi durumunda, bazı mertebeler farklı özel adlar da alınmıştır. (Yürük Semai, Sengin Semai, Ağır Sengin Semai). Bunlar mertebe farklarını belirttiğimiz şekilde olmayabilirler. Bestekar, ilk mertebede kaleme aldığı ritmik melodisini kendine uygun şekilde ayarlar ikinci mertebe tarzında daha ağır giderlede ayarlayabilir. Bunun olması durumunda en makul durum metronomda olan rakamları değiştirerek kullanmaktır (Çelikkol, 2000: 160).

1.9. FAHRETTİN YARKIN'A GÖRE USUL KAVRAMI

Birim sürelerinin birbiri ile denk olan veya olmayan kuvvetli ya da zayıf olan vuruşların belirlenmiş bir sırada sıralanma ile oluşan kalıplar olarak adlandırılır. Farklı îkâ'ların birleşiminden meydana gelen kalıba girmiş ölçütlerdir (Yarkın, 2017: 9).

Düzüm îkâların, süreleri içerisindeki düzeni olarak ifade edilmiştir. Bu duruma örnek belirli bir zaman dilimi içerisinde bir düzen içerisinde sürekli tekrar eden basit

darbları olan bir saatin “tik-tak” seslerini veyahut insanın kalp atışları buna örnek olarak gösterilebilmektedir. Düzüm olayında en önemli unsur ise darblar ve bu darbların vuruluş gücüdür kuvvetli ya da zayıf ince ayırtı vuruşları olarak gösterilir (Yarkın, 2017: 7).

Mertebe Donanımında üst üste gelmiş bazı sayılar bulunur. Bu bulunan sayılara usul rakamları denir. Belirtilen rakamların üst kısmındaki rakamın zaman alttaki rakamın ise değerini göstermektedir. Usullerin değerleri ve uzunluklarında bir değişiklik olmaksızın mertebeleri yürüklük veya ağırlıklarına göre değişim gösterebilir. Bir usulün en hızlı mertebeye ulaşmasına “hafif-i evvel”, orta düzeyde olanına “hafif-i sâni”, en ağır şekilde ilerleyen mertebeye ise “sâkil” adı verilir geçmiş tarihlerde eserlerin gider durumunu belirtmek için “ağırca, orta, yürük gibi” isimler kullanılmış olmaktadır (Yarkın, 2017: 12).

Velvelenin Türk musikisindeki karşılığı süsleme anlamına gelmektedir. Musikimizde usuller içinde zaman ve kullanım sıklığına göre belli kalıplar haline gelen velveler de bulunmaktadır. Fakat bu velveler kudüm sazının icrasında yazıldığından dolayı diğer ritim enstrümanlarının bu velveleri atmakta yetersiz oldukları, bu durumun ise süsleme çalan şahsın ustalık, zevk ve becerisine bırakılmaktadır (Yarkın, 2017: 9).

1.10. HURŞİT UNGAY’A GÖRE USUL KAVRAMI

Düzüm Sürelerin bir düzen içerisinde gruplara ayrılması ile oluşur. Bir başka tanımda ise: zamanın belirlenmiş düzenler ve oranlar ile oluşturulan kümeler olduğu ifade edilmiştir (Ungay, 1981: 4).

Ölçü daha önce belirlenmiş îkâlar’dan oluşan kalıplar içerisinde saptanan ölçütlere usul denir (Ungay, 1981: 6).

Mertebe Bir ölçütün süre ve darbları değiştirilmeden birimsel notlarının büyüüp küçülmesine o usulün mertebesi adı verilmiştir. Ölçütlerde kullanılan zamansal birimler kısa, uzun veya dördüncü zaman diliminde olmasına dikkat edilerek ölçülerin birinci, ikinci, üçüncü mertebeleri olabilir mertebelerin değişiminde bazı mertebeler özel isimler ile kullanılmıştır (Ungay, 1981: 8).

2. RİTİM UYGULAMA DERSİ ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN KAYNAKLARDA USULLERİN GÖSTERİM YÖNTEMİ

“Yekta, Çakar, Teymur, Kanık, Salgar, Özkan, Yarkın, Mutlu, Ungay ve Çelikkol’un, usulleri iki adet çizgi üstünde gösterdikleri; üst çizginin sağ eli, alt çizginin ise sol ile vurulacak olan darbları 65 temsil ettiğini belirttikleri görülmüştür. Sangan’ın da mezkûr müellifler gibi usulleri iki çizgi üzerinde gösterdiği görülmüş ancak bu yöntemin diğer müelliflerin yöntemlerinden farklı olduğu dikkati çekmiştir. Sangan bu yönteminde “düm”, “dü” ve “te” darbları ile “tek-kâ” darb kalıbına ait olan “tek” darbını sağ elle sağ dize, kudüm veya bendir, daire, def gibi vurmali çalgılarda sağ elle vurulduğu için üstteki çizgide; “tek”, “kâ”, “me”, “ke” darblarını ise sol elle sol dize, kudüm veya bendir, daire, def gibi vurmali çalgılarda sol elle vurulduğu için alt çizginin üzerinde göstermiştir. Ayrıca Özkan’ın da bu yöntemi, usullerin kudümle vuruluşunun gösterildiği şablonda kullandığı dikkati çekmiştir. Ezgi, usul darblarını portenin başına sol anahtarı getirerek porte üzerindeki üçüncü boşluk üzerinde bütün darbların saplarını aşağı çekerek göstermiştir. Bu gösterimde her darbin altında ismi yazmaktadır. Pırnal, usulleri herhangi bir çizgi üzerinde göstermeden darbların birim zaman değerliklerini rakamlar ile ifade etmiş (dörtlük vuruş (1), ikilik vuruş (2) vs.) ve bu darbların isimlerini de rakamların altında belirtmiştir. Sangan da bu yönteme kitabında yer vermiştir. Karadeniz, tüm darbları aynı hizada yazıp, tıpkı Ezgi gibi, saplarını aşağı çekerek göstermiştir. Bu gösterimde de her darbin altında ismi yazmaktadır. Sayan ise, usulleri kendi ifadesiyle “yeni vuruş şekli” olarak tanımladığı şablonla vermiş ve iki çizgi üzerinde ifade etmiştir. Bu gösterim şekli Yekta, Ungay, Mutlu, Salgar, Çakar, Kanık, Yarkın, Çelikkol, Teymur, Çakar ve Özkan’ın kullandığı yöntemle benzerlik göstermektedir. Gönül ise “düm” ve “dü” darblarına karşılık gelen değerlerin sap uçlarının yukarı, “hek” vuruşunun saplarını aşağı ve yukarı doğru çizilmesi, diğer bütün darblara karşılık gelen değerlerin saplarını ise aşağı çekerek tek çizgi üstünde göstermiştir (Gönül, 2015: 44). Çalışmada incelenen 12 adet yazılı kaynaktaki usul gösterim yöntemleri ele alındığında; Yekta, Yarkın Kanık, Mutlu, Çakar, Ungay, Özkan, Salgar, Sayan, Teymur, Çelikkol ve Kanık, usulleri iki çizgi üzerinde ve birbirlerinden farklı iki yöntem doğrultusunda göstermişlerdir. Yekta, Kanık, Mutlu, Çakar, Teymur, Yarkı Çelikkol, Ungay ve Özkan’ın kullandığı yöntemde darbların nasıl telaffuz edileceğini bilmek için usul darblarını muhakkak altına yazmak gerekir. Darblar yazılmadığı takdirde özellikle üst çizgideki darblar muğlaklaşacaktır (Gönül, 2015: 43).

Sangan ve Özkan'ın kudüm velvellerini ifade etmek için kullandığı yöntem, usul darblarını yazmaksızın darbların okunmasına olanak sağlamaktadır ve bunun diğer yönüne göre daha tutarlı olduğu söylenebilir. Ezgi ve Karadeniz usul darblarını porte üzerindeki üçüncü boşluk üzerinde bütün darbların saplarını aşağı çekerek göstermiştir. Bu gösterim yöntemine göre, usul darblarının altına isimleri yazılmadan darbların farklarının anlaşılması mümkün değildir. Günümüzde yaygın 66 biçimde kullanılan batı notasyonu başta olmak üzere, hiçbir nota yazısının altına o notayı ifade eden sözcük ve/veya sözcük grubu (nüans terimleri hariç) kullanılmamıştır. Bu noktadan yola çıkarak Türk müziği usullerini bilmeyen biri için bu gösterim yönteminin tutarlılığından söz etmek mümkün değildir. Pırnal ve Sangan, usulleri herhangi bir çizgi üzerinde göstermemiş, darbların birim zaman değerliklerine göre rakamlarla ifade etmişlerdir. Bu gösterim şekli, usullerin ana kalıplarını göstermek için yeterli olsa dahi, velvellerde mevcut bulunan 8'lik ve 16'lık birim zaman değerliğindeki darbları ifade etmek için yeterli olmamaktadır. Velvellerin, ayin formundaki icrasındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda, bahsi geçen yöntemin de usul darblarını kolaylıkla ifade edebilecek bir olguya sahip olmadığını ve bu noktadan hareketle kuşatıcılık ve pratiklik ilkesinden de uzak olduğunu söylemek mümkündür. Sayan, usulleri kendi ifadesiyle “yeni vuruş şekli” olarak tanımladığı şablonla iki çizgi üzerinde ifade etmiştir. Usul darblarını ise, batı notasından esinlenilerek farklı şekillerde göstermiştir. Bu gösterim yöntemi yalnızca Sayan'a özgü olmakla beraber, yaygın olarak kullanılmamaktadır. Ayrıca bir gösterim yönteminin “eski” ve “yeni” olarak adlandırılması için eski yöntemin kullanılabilirliğini yitirmesi; yeni yöntemin ise, talebeler tarafından idrak edilerek öğrenilebilmesi, öğretilbilmesi ve bu yolla birlikte kuşaktan kuşağa aktarımıyla mümkündür. Ancak bu yöntem, yukarda ifade edildiği şekilde yaygınlaşmadığı gibi, günümüzde kullanılmakta olan yöntemlere göre usullerin anlaşılmasını daha da zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla Sayan'ın gösterim yönteminin de pratiklik ve yaygınlık yönlerinden tutarlı ve kuşatıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Gönül, usulleri tek çizginin üstünde “düm” ve “dü” darblarına karşılık gelen değerlerin saplarını yukarı, “hek” darbının saplarını aşağı ve yukarı, diğer bütün darblara karşılık gelen değerlerin saplarını ise aşağı çekerek göstermiştir. Bu yöntemi ilk olarak XVII. yüzyılda Ali Ufki Bey Turc 292 adlı yazma eserinde kullanmıştır. Bahsi geçen yöntem, darblara ait telaffuzların anlaşılmasıyla birlikte kolaylıkla okunabilir. Bu yöntemin, aynı zamanda usul darblarının icrasında ve herhangi bir usul kalıbının deşifresi esnasında tek çizgi üzerinde notaları takip etme kolaylığından dolayı pratiklik açısından kullanışlı olduğunu

söylemek mümkündür. Farklı bir açıdan durumu değerlendirmek gerekirse, klasik batı müziği eserlerinde vurmali çalgılar için yazılan partisyonların kolay takip edilebilmesi adına şef partisyonunda notalar tek çizgi üzerinde ifade edilmektedir. Türk müziğindeki 88 zamanlı Darb-ı Fetih ve 120 zamanlı Zencir gibi ölçü sayıları sayıca büyük olan usuller göz önüne alındığında da yine tek çizgide gösterim 67 yönteminin usul notalarının okunmasında büyük kolaylık sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca, Gönül’ün kitabında yer alan bu gösterim yönteminin günümüzde Ankara, Konya, Tokat ve Erzurum gibi illerde Türk müziği eğitimi veren kurumlarda yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir” (İnce, 2019: 64-65-66-67).

3. USULLERİN TANIMLARI VE GÖRSELLERİ

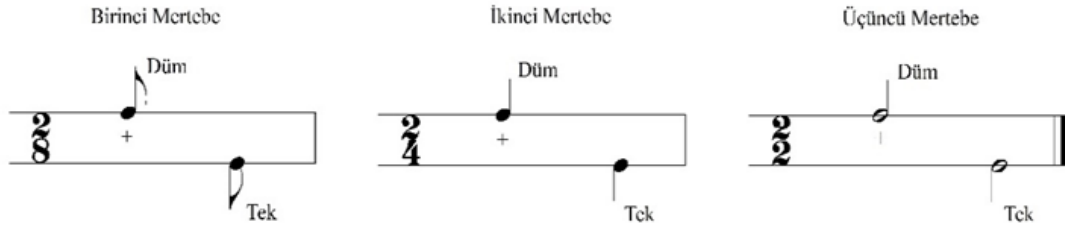
3.1. (2) ZAMANLI USULLER

3.1.1. Nim Sofyan Usulü

Şekil 2. Nim Sofyan Usulü

Nim Sofyan Usûlü

(Sağ El)

(Sol El)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

2 zamanlı bir usuldür. Türk Musikisindeki, birleşimine başka bir usul katılmayan iki basit usulden ilkidir. Bu nedenle birleşiminde başka bir usul bulunmamaktadır. 2/4’lük ve 2/8’lik mertebeleri olsa bile, en fazla 2/4’lük mertebesi kullanılmaktadır. 2/2’lik mertebesi sebare (C barre) dir. En fazla sirto, Longa tarzındaki oyun havalarında marşlarda, yöresel bazı türkülerde kullanılmaktadır. İlahilerde ve şarkılarda az da olsa kullanılmıştır. 1.zaman vuruluşu kuvvetli, 2.zaman vuruluş hafiftir. Vuruluş şekli: Şema şablon üzerinde kuvvetli “+”, yarı kuvvetli “/”, hafif “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 613).

Şekil 3. Acem Türkü

ACEM TÜRKÜ

Nim sofyan. (J=80) (Üsküp)

Sabah ye li hep yel le rin
İ ki bül bül hiç bir da la

şâ hı sin Ben de bil
ko nar mı Bül bü lün

dim gü zel le rin şâ hı
kon du ğu dal lar so lar

sin e fen dim şâ hı sin
mı e fen dim so lar mı

Aç ma ger de ni ni yâ rim
İ ki has ret bir bi ri ne

ü şür sün e fen dim ü şür
do yar mı e fen dim do yar

sün A man pa
mı

sam çe ker gön lüm sı la

yı bire dil ber va ta ni

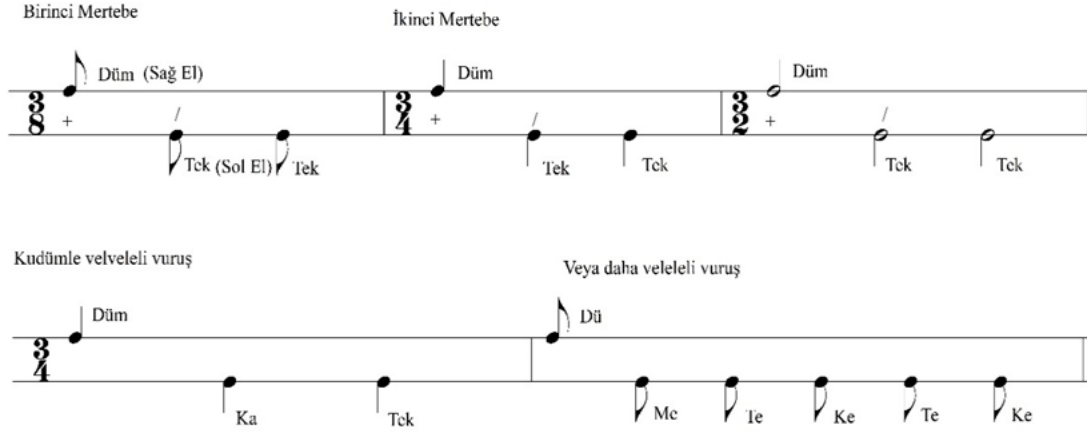
Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.2. (3) ZAMANLI USULLER

3.2.1. Semaî Usulü

Şekil 4. Semaî Usulü

Semaî Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

3 zamanlı bir usuldür. Türk müziğindeki iki basit üsülden ikincisi olmaktadır. Bu nedenle birleşiminde başka bir usul bulunmamaktadır. 3/4'lük 3/8'lik 3/2'lik olan üçüncü mertebesi yalnız bazı Yürük Semaî eserlerin içerisinde bir, iki usul büyüklüğünde yer almaktadır. 3/2'lik mertebesine darb usulü adı verilir. Türkülerde, ilahilerde, şarkılarda, saz semailerinin dördüncü hanelerinde kullanılabilir. 1. Vuruş kuvvetli, 2. vuruş yarı kuvvetli, 3. vuruş hafiftir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 615).

Şekil 5. Acem Aşîrân Şarkı

ACEM-AŞÎRÂN ŞARKI

ÂRİF SÂMÎ TOKER

Semâi
(1=144)

Aranâğmesi....

Bı rak ma böyle mah zûn ha yâ lin le baş- ba şa
Bı rak ma böyle mah zûn ha yâ - lin le baş ba şa
(--SAZ --) Yal va rı rım sev gi lim
gel ter ket me ne o lur Yal va rı . rım . sev - gi lim - -
gel ter ket me ne o lur (SAZ) (SAZ)
(--SAZ --) (SAZ)
Neş' e ni ke de ri ni aç şu ga rîb
sır - da şa Se ni sev dim bir - ke re - - gel - ter
ket me ne o lur (-- SAZ --)

(Güfte: Ahmed Nedim Hergül)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.3. (4) ZAMANLI USULLER

3.3.1. Sofyan Usulü

Şekil 6. Sofyan Usulü

Sofyan Usûlü

Birinci Mertebeİkinci Mertebe

(Sag El) Düm Te Düm2 Te (Sol El) Ke

Kudümle velveleli vuruluşu

Düm Te Ke Tek Ka

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

4 zamanlı bir usuldür. İki tane iki (2+2= 4) sürenin veya zamanın iki Nim Sofyan'ın birleşiminden oluşmaktadır. 4/4'lük ve 4/8'lik iki adet mertebesi olsa da 4/4'lük ikinci mertebe daha fazla kullanılmaktadır. Türkülerde, şarkılarda, ilahilerde, peşrevlerde, oyun havalarında, kısacası özel usul zorunluluğu bulunmayan hemen her formda kullanılmıştır. 1.darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "()" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 617).

Şekil 7. Dügâh Şarkı

DÜĞÂH ŞARKI

Sofyan Hâfız HÜSNÜ Ef.

Zan nel mese ni şim di gö rüp . .

gön lümü ver . . dim . . (. SAZ .) dim . . (. SAZ .)

Ey hüs nü e zel ben seni ev . .

vel dese ver . . dim . . (. SAZ .) dim . . (. SAZ .)

Mut lak sen a lır din be nim - â . .

lâ mımı der dim . . (. SAZ .) dim . . (. SAZ .)

Â râ - mı mı al din da sen ol

dun ye ni der . . dim . . (. SAZ .) dim

Aranağme' si

KARAR

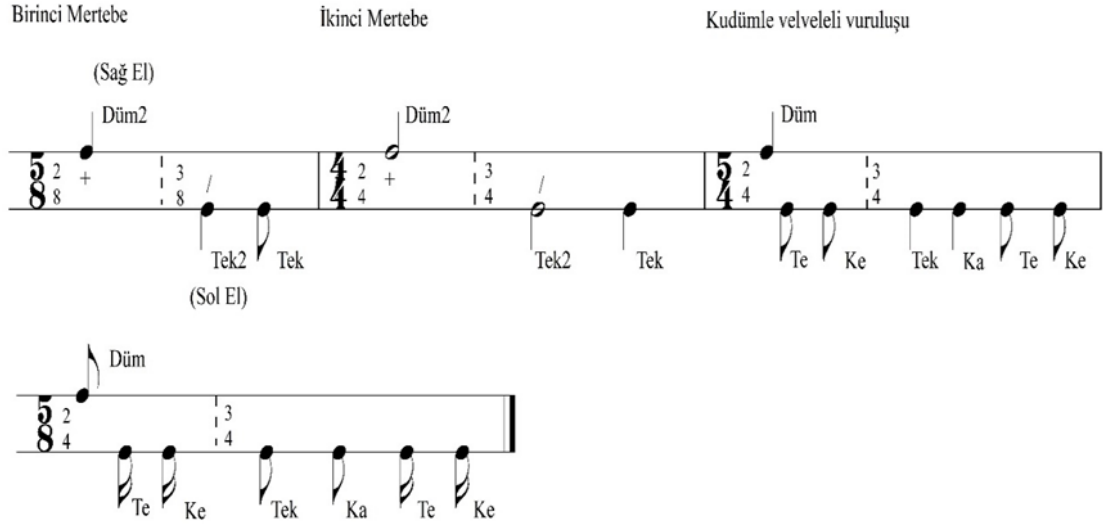
Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.4. (5) ZAMANLI USULLER

3.4.1. Türk Aksağı Usulü

Şekil 8. Türk Aksağı Usulü

Türk Aksağı Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

5 zamanlı bir usuldür. Bir adet 2 vuruşluk zaman ve bir 3 vuruşluk zamanın veya baska bir ifade ile bir Nim Sofyan + bir Semai'usulünün birleşmesiyle ortaya çıkmıştır. (2+3=5). Bazı durumlarda 3 zaman başta ve 2 zaman sonda olabilmektedir. (3+2=5). Bu ikinci şekil olur ise usulün adı Türk Aksağı olur. İlahi, türkü, şarkı, oyun havası tarzında formlarda, saz semailerinin dördüncü kısımlarında, köçekçelerde, kısacası her türlü formlarda kullanılmaktadır. 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.darb zayıftır. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 619).

Şekil 9. Acem Aşîrân Şarkı

ACEM-AŞÎRÂN ŞARKI

ZEKÎ ÂRÎF ATAERĞİN

Türk aksağı

Ref tâ rı nâ zik bî be del

Ref tâ rı nâ zik bî be del

Ak rā nı iç - re pek gü zel

Ak rā nı iç - re pek gü zel

Her tâ rı giy sū sur ma tel

Bak kim de var bu in ce bel

Gel an de lîb gel kaç - ma gel

Vas fın a ceb bil mez - mi el

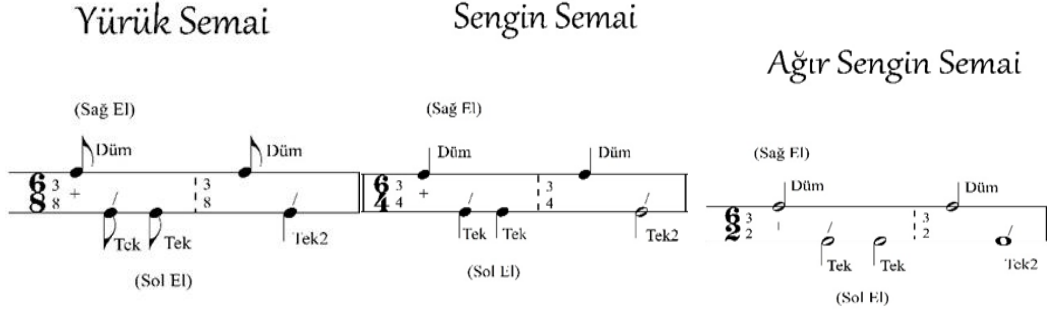
Reftârı nâzik bî-bedel
Akrânı içre pek güzel
Her târ-ı giysû sırma tel
Bak kimde var bu ince bel
Gel andelib gel, kaçma gel
Vasfın aceb bilmaz mi el

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.5. (6) ZAMANLI USULLER

3.5.1. Yürük/Sengin/Ağır Sengin Semai Usulleri

Şekil 10. Yürük/Sengin/Ağır Sengin Semai Usulleri

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

6 zamanlı bir usuldür. Üç adet 2 vuruşluk zamanın ya da iki adet 3 vuruşluk zamanın, başka türlü ifade etmek gerekir ise, üç adet Nim Sofyan ya da iki adet Semai usulünün birleştirilmesi ile oluşturulmuş bir usuldür. (2+2+2=6 veya 3+3=6)

6/8'lik ilk, 6/4'lük ikinci, 6/2'lik üçüncü mertebeleri kullanılmaktadır.

6/8'lik mertebeye Yürük Semai, 6/4'lük mertebeye Sengin Semai, 6/2'lik mertebeye Ağır Sengin Semai denir. Ancak bu durum çokça karıştırılmış ve 6/8 ve 6/4'lük mertebeler çok kez birbirinin yerine kullanılıp birbirinin adını almışlardır.

Usulün 6/8'lik ve 6/4'lük fasıllarında icra edilen Yürük Semai formlarının vazgeçilmez usulü olmuştur. Yürük Semai formunda çok sık şekilde kullanılmıştır. 6/4'lük ve 6/2'lik mertebelerinin ise kimi zaman fasılların Ağır Semai'formlarında da kullanıldığı görülmüştür. Genellikle Ağır Semai'ler ya 10/8'lik, 10/4'lük veya 6/4'lük 6/2'lik olmak mecburiyeti taşımaktadırlar. Aslında Ağır Semai'ler 6 zaman ile ölçülmesi durumunda bunun 6/2'lik mertebesi, yani Ağır Sengin Semai usulünün kullanılması en doğru olanıdır. Ancak önceden de bahsedildiği üzere bu çokça karıştırılmış olmaktadır.

1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.darb hafif, 4.darb çok kere hafif, 5.darb yarı kuvvetlidir. Vuruşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan,1984: 621).

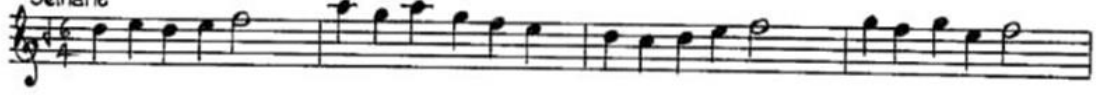
Şekil 11. Acem Saz Semâisi

ACEM SAZ SEMÂİSİ

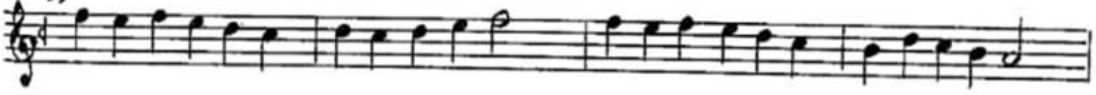
Yürüksemai

ALİ HOCA

Sethâne

Mülâzime

Hâne-i sâni

Hâne-i sâlis

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 12. Acem Aşîrân Şarkı

ACEM-AŞÎRÂN ŞARKI

Sengîn semâi

ALÎ SALÂHÎ BEY

Gam neş te ri ni vur ma da sîn

sî sî sî sî - ne me her ân (... SAZ - - -)

Lok man bu la maz gay rı be nim der - der - der -

der di me çâ - - re (... SAZ ...) re (... SAZ ...)

Bî - çâ - re - di le - et - - me de sîn

â â â â - le mi zin - dâñ (... SAZ ...)

KARAR ve Aranzîmesi'ne
re (... SAZ ...) Aranzîmesi ...

Gam neşterini vurmadasın sîneme her ân
Lokman bulamaz gayrı benim derdime dermân
Bi-çâre dile etmedesin âlemi zindân
Lokman bulamaz gayrı benim derdime dermân

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 13. Hüseyinî Aşîrân Ağır Semâi

HÜSEYNÎ-AŞÎRÂN AĞIR SEMÂÎ

ZEKÂÎ DEDE

AĞIR SENGİN SEMÂÎ

Ren gi â li li ru hün
Reş e der bû bu yi zül
Kî a cır hâ hâ lî me

dan al miş gül
fü ne sün bül
be nim bül bül

Ah gü lüm gel naz lî ca nâ nim gel

al miş gül
ah sün bül
ah bül bül

Fir ka tin le o rüt be

ah e de rim

Ah gü lüm gel naz lî ca nâ nim gel

ah e de rim

(BAŞ'A)

Rengi âlî ruhûndan almış gül
Reşk eder bûy-i zülfüne sünbül
Firkatinle o rütbe ah ederim
Kî acır hâlîme benim bülbül

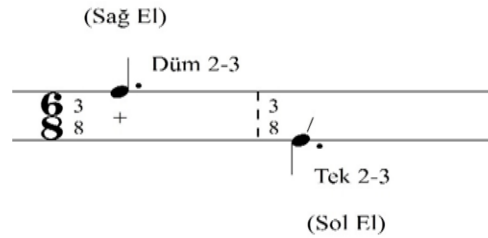
Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.5.2. Mürekkeb (Bileşik) Nim Sofyan Usulü

Şekil 14. Mürekkeb (Bileşik) Nim Sofyan Usulü

Mürekkeb (Bileşik)

Nim Sofyan Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu usul, Türk Musikisi'nde Yürük Semai usulü ile karıştırılmakla beraber bu usul için yeni bir isim verilmemiştir. Oysaki uygulanış biçimi farklıdır. Özellikle güfte taksimi farklıdır. Birçok Yürük Semai eserler bu usulle ölçülmüşlerdir. Bazen, evvelce görülen Yürük Semai Usulünün, içinde karışık olarak yer almıştır. Ancak bilimsel yönden aynı olmadığını kabul etmek gereklidir.

6 zamanlıdır. İki tane 3 zamandan veya iki Semai'den meydana gelmiştir. 6/8'lik mertebesi kullanılmıştır. Yürük Semai'lerde, bazı kâr ve kâr-ı nâtık formlarının son bölümünde, saz semailerinin dördüncü hanelerinde, şarkı, ilahi, türkü ve oyun havalarında, özellikle şen karakterdeki eserlerde çok kullanılmıştır 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli veya hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 626).

3.6. (7) ZAMANLI USULLER

3.6.1. Devr-i Hindi Usulü

Şekil 15. Devr-i Hindi Usulü

Devr-i Hindi

Birinci Mertebe İkinci Mertebe Kudümle velleleli vuruluşu

(Sağ El)

(Sol El)

Veya daha velleleli vuruş

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

7 zamanlı bir usuldür. Bir adet 3 zamanlı usule bir adet 4 zamanlı usulün birleştirilmesinden ya da başka bir söyleyiş ile bir Semai usulü ile bir Sofyan usulünün birleşiminden ortaya çıkmıştır. (3+4=7) 7/8'lik ve 7/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. İlahilerde, saz semailerinin dördüncü hanelerinde, şarkılarda, türkülerde, köçekçelerde kullanılması tercih edilmiştir. 1.darb kuvvetli 2. darb yarı kuvvetli, 3. hafif, 4. kuvvetli 5. hafif Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 628).

Şekil 16. Acem Aşîrân Şarkı

ACEM-AŞÎRÂN ŞARKI

Üdî
SERUPE EFENDÎ

Devr-i hindî

Â bî rû dök mek gi bi bir zül ta sav vur ey le mem

Â bî rû dök mek gi bi bir zül ta sav vur ey le mem

(--- SAZ ---) Hâ lı kım bir fer di ni bir fer de muh tât

ey le mem Hâ lı kım bir fer di ni bir fer de muh tât -

ey le mem (--- SAZ ---) Ar zı zül if

ti. kâret - mek le kâ im i se ha yat Ar zı zül if

ti kâret - mek le - kâ im - i - se ha yat - - Aranağmesî....

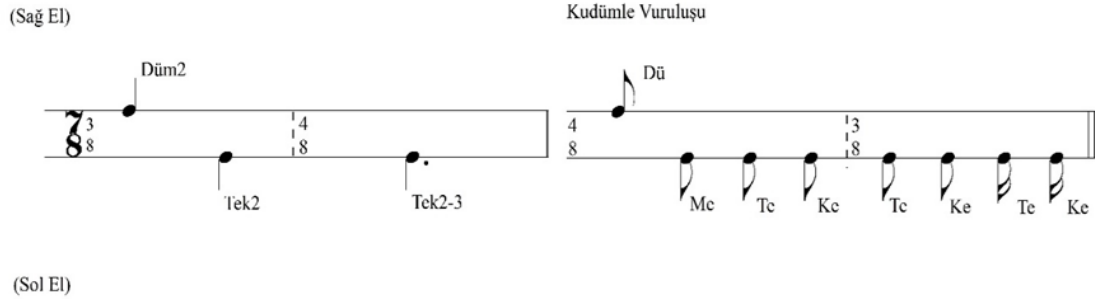
Âb-rû dökmek gibi bir zül' tasawur eylemem
Hâlıkım bir ferdini bir ferde muhtâc eylemem
Arz-ı zül iftikâr etmekle kâim ise hayat
Hâlıkım bir ferdini bir ferde muhtâc eylemem

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.6.2. Devri Turan Usulü

Şekil 17. Devr-i Turan Usulü

Devr-i Turan Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

7 zamanlı bir usuldür. Bu usule Mandıra da denilmektedir. Bir adet 4 zamanlı usule bir adet 3 zamanlı usulün eklenmesinden ya da başka bir şekilde ifadesi ile bir Sofyan ile bir Semai'nin birleşmesiyle oluşmuştur. Bu hâliyle Devr-i Hindi'nin tersi şeklindedir. (4+3=7). 7/8'lik mertebesi tercih edilip kullanılmış. Tempolu (yürük) bir usuldür. Bu usul ile besteleri yapılmış eserlerin notaları her ne kadar 8'lik mertebe ile yazılmış olsa dahi, özellikle oyun havası, köçekçe ve birçok türkü tarzında hareketli eserlerin 16'lık mertebesi ile yazılması daha doğru olur. Çünkü bu eserler 8'lik ile yapılırsa da 16'lık mertebe gibi icra edilirler. Türkü, oyun havası ve köçekçelerde çokça kullanılır. İlaveten bazı saz semailerinin dördüncü bölümlerinde de rastlanılmaktadır. 1.darb kuvvetli, 2.hafif, 3.yarı kuvvetli. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 631).

Şekil 18. Gerdâniye Türkü

GERDÂNIYE TÜRKÜ

Devr-i turan

(ÜSKÜP/RUMELİ)

(. SAZ)

1. Bu lut ge lir se her i
2. Bu lut ge lir pâ re pâ
3. Bu lut ge lir du man o

le re Çi çek a çar
re Dör dü ak dir
lur Da ğı ta şı

ba har i le
dör dü ka re
do lan di rır

Her kes sa ril miş. yâr i le
Sen aç dın sî ne . me yâ re
A him tu tar sü . rün dü rür

Yağ ma yağ mur es .

me bre de li rû zi gâr yâ rim yol da .

(BAŞ'A)

dır Z

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.7. (8) ZAMANLI USULLER

3.7.1. Düyek/Ağır Düyek Usulü

Şekil 19. Düyek Ağır Düyek Usulü

Birinci Mertebe

İkinci Mertebe

Düyek Usulü

Ağır Düyek Usulü

Kudümle Vuruluşu

Düym

Düym2

Düym

Düym2

Tek2

Tek

Tek2

Tek2

Tek

Tek2

Düym

Dü

Düym

Te

Ke

Tek

Ka

Me

Tek

Te

Ke

Düym

Dü

Düym

Te

Ke

Tek

Ka

Me

Tek

Te

Ke

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

8 zamanlı bir usuldür. İki adet 4 zamanlı usulden ya da başka bir şekilde açıklama ile iki Sofyan usulünün birleşmesi ile oluşmuştur. 8/8'lik ve 8/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 8/4'lük mertebesine Ağır Düyek denir. 8/8'lik mertebesi, özel bir usul zorunluluğu bulunmayan, büyük, küçük birçok farklı tür kullanılmıştır. 8/4'lük mertebesi ise peşrev, beste, şarkı, ilahi tarzı çoğunlukla büyük kimi zaman ise küçük formlarda da kullanılmıştır. 1.darb yazı kuvvetli, 2.darb kuvvetli, 3.darb yarı kuvvetli, 4.darb kuvvetli 5.darb hafiftir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 633).

Şekil 20. Hüzûm Şarkı

HÜZZÂM ŞARKI

Düyek

ZEKİ DUYGULU

Aranagmesi....

Bana Mec-nûn. diyor. lar sev di-ğim Ley - - - lâ-di ye (-SAZ-)

sev di-ğim Ley lâ-di ye (----- SAZ -----) (----- SAZ -----)

Dil le re des... tân - ol - dum düş-tüm bu. aş - - - ka-di ye (-SAZ-)

düş-tüm bu- aş ka-di-ye... (----- SAZ ---) (----- SAZ ---)

Neden - Mec-nûn. de di..ler... ben mi yim yal - - - nız se ven (-SAZ-)

ben mi yim yal nız se ven (----- SAZ ---) (----- SAZ -----)

Bana Mecnûn diyorlar, sevdiğim Leylâ diye
Dillere destân oldum, düştüm bu aşka diye
Neden Mecnûn dediler, ben miyim yalnız seven
Dillere destân oldum, düştüm bu aşka diye

(Güfte: Kendisi'nin)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 21. Şehnâz Bûselik Şarkı

ŞEHNÂZ-BÛSELİK ŞARKI

Ağır Düyek NİKOGOS

Şâ- yes te dir

ey - meh - li kâ

Yo lu - na cān

et - sem fe dā - (- SAZ -) dā - (-SAZ-)

Al maz mı - sin

ey pür - ce fā -

Arañmesi...

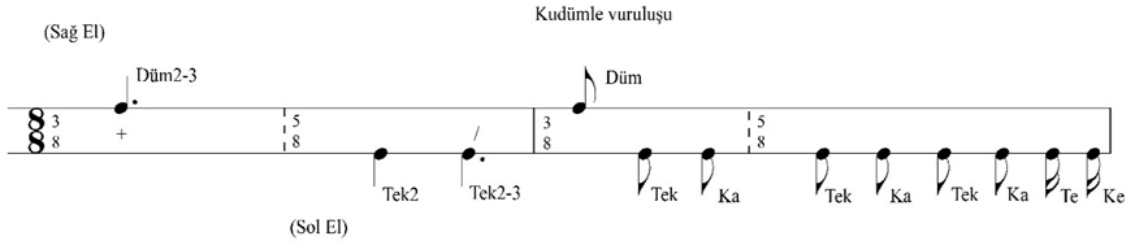
Şâyestedir ey mehlîkâ
Yoluna cân etsem fedâ
Almaz mısın ey pür-cefâ
Yoluna cân etsem fedâ

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.7.2. Müsemmen (Katikofti) Usulü

Şekil 22. Müsemmen Usulü

Müsemmen (Katikofti) usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

İlk kez hanende Hacı Arif Bey tarafından kullanılmış olup yine onun tarafından bulunan bir usuldür. İki farklı isim ile bilinir bunlardan biri Müsemmen diğeri ise katikofti olarak bilinse de Müsemmen adı daha doğru ve yaygın olarak kullanılmıştır. 8 zamanlı bir usuldür. Bir adet 3 zamanlı usul ile bir adet 5 zaman usul'ün birleşmesi ile veya başka bir söyleyiş ile bir adet Semai ve bir adet Türk Aksağının birleşmesinden oluşmuştur. (3+5=8). Bunun tersi olarakta kabul edilmektedir. Bu usul en fazla şarkılarda tercih edilmiştir. Fakat ilahilerde, bazı türkülerde, oyun havalarında da kullanıldığı olmuştur. 1.darb kuvvetli, 2.darb hafif, 3.darb yarı kuvvetli. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir. (Özkan, 1984: 637).

ACEM-AŞÎRÂN ŞARKI

ÂBÎDİN GERÇEKER

Müsemmen

Aranağmesi....

Et me sin av det me lâ- li .

în- ti zâr . . . Et me sin av det me lâ li in ti. zâr . . .

Geç me òm rüm geç me den ey . . nev ba hâr . . . Geç me ðm - rüm -

geç me - den - ey. nev ba hâr . . . Ey le riz bir lik de â - lem -

den gü zâr . . . Ey . le riz bir - lik de â - lem - den gü zâr . . .

Etmesin âdet melâl-i întizâr
Geçme! Ömrüm geçmeden ey nev-bahâr
Eyleriz birlikte âlemden güzâr
Geçme! Ömrüm geçmeden ey nev-bahâr

(Güfte: Muallim Nâci)

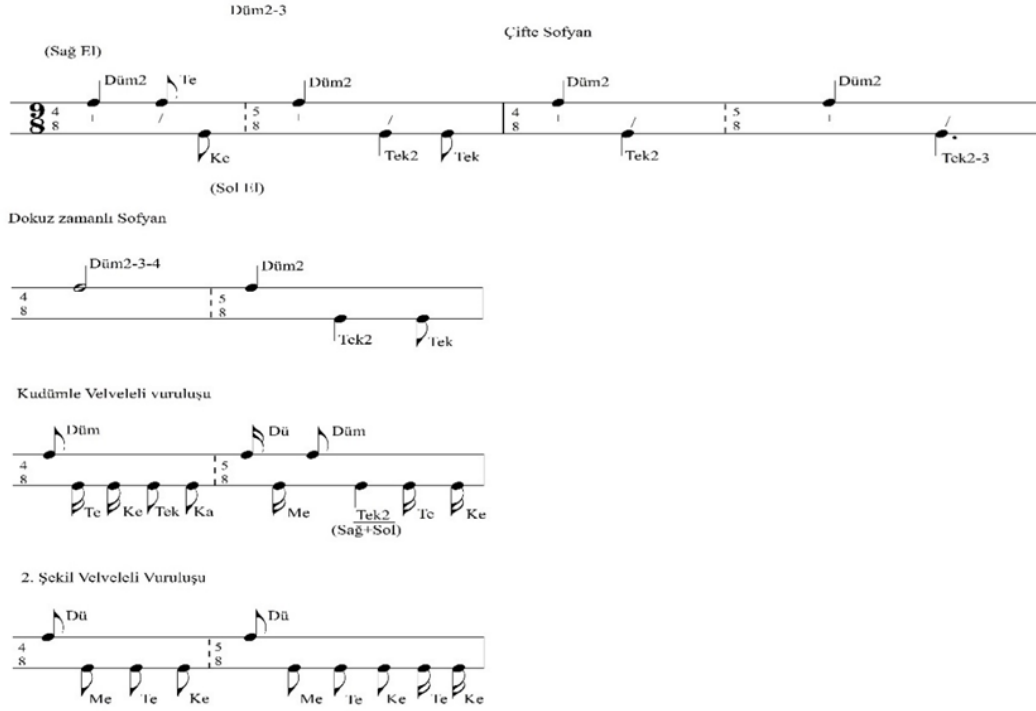
Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.8. (9) ZAMANLI USULLER

3.8.1. Aksak Usulü

Şekil 24. Aksak ve Çifte Sofyan Usulü

Aksak Usulü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

9 zamanlı bir usuldür. Bir adet 4 zamanlı usul ile bir adet 5 zamanlı usulün ya dabir başka şekilde ifade etmek gerekir ise bir adet Sofyan ile bir adet Türk Aksağının birleşmesi ile oluşmuştur. (4+5=9). 9/8'lik ve 9/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 9/4'lük mertebesine Ağır Aksak denmekte ve sahip olduğu özellik sebebi ile Aksak'tan sonra tekrar incelenecek. 9/8'lik Yürük Aksak ve Orta Aksak olarak iki farklı harekete sahiptir. Fazlaca tercih edilmiş bir usuldür. Şarkı, ilahi, türkü, oyun havası, köçekçe tarzı hemen hemen tüm küçük formülü eserlerde tercih edilmiştir.

Not: Aksak usulünün çok hızlı olanına Çifte Sofyan denmektedir. Bu usulde bazı darblar toplu haldedir. Bunun sebebi ise hızlı olmasındandır. 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.hafif, 4.kuvvetli, 5.yarı kuvvetli ve 6.hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 639).

Şekil 25. Hüzûm Şarkı

HÜZZÂM ŞARKI

REŞÂD AYSU

Aksak

... Aklı mı ba şım .. dan al din da gü
zel zel din da gü zel (.... SAZ)
zel (.... SAZ) Dî vâ ne ey - le din
sen be ni be ni (--- SAZ ---) Dî vâ ne
ey le din sen - be ni be ni (..... SAZ)
Sev dâ göl le ri ne sal .. din da be
ni sal - din da be ni (.... SAZ)
ni (... SAZ) U zak ta duru rum
gel yak laş der sin (.... SAZ) Ya nı na
- ge li rim u zak laş der - sin (.. SAZ ...) Â şı ka
... ya ra - dan sa bır lar ver ... sin (..... SAZ)

(B.T.: 27- Haziran - 1973)

(Güfte: Basri Karakuş)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.8.2. Ağır Aksak Usulü

Şekil 26. Ağır Aksak Usulü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

9 zamanlı bir usuldür. Bir adet 4 zamanlı usul ile bir adet 5 zamanlı usulün ya da başka bir ifade ile bir Sofyan ile bir Türk Aksağının birleşmesinden oluşmuştur. (4+5=9). Aksak usulünün ikinci mertebesidir ve 9/4'lüktür. Bu usulle ölçülmüş eserler 2/4'lük, (2,5) dörlük veya 3/4'lük sükût ile başlarlar. Bu durum Ağır Aksağın özelliğidir. Böyle es ile başlayan eserin her ölçüsündeki nağme bir sonraki usulün 1.darbına kadar uzar. Bu bir bakıma eksik ölçü (Anakrus-Auftag)dır. Bununla birlikte sükûtla başlamayan eserler bulunmaktadır. Şarkılarda az tercih edilmiş. Dunun dışında başka ilahilerde, türkülerde, bazı ağır oyun havalarında tercih edilmiştir. Bazı Ege türkülerinde 9/2 mertebe vardır. Darblarının kuvvetli ve zayıflığı aksak gibidir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 642).

Şekil 27. Nühüft Şarkı

NÜHÜFT ŞARKI

Ağır aksak NU' MÂN AĞA

A ceb ey şî- ve li yâ- rim
Ni çin- in sâ fa gel mez
sin a - cā- nım - a - man a man
ah gel mez sin a cā nım
sin a cā- nım Be nim gûş- ey
le yip zā- rım sin (Aranağmesi
sin (Aranağmesi

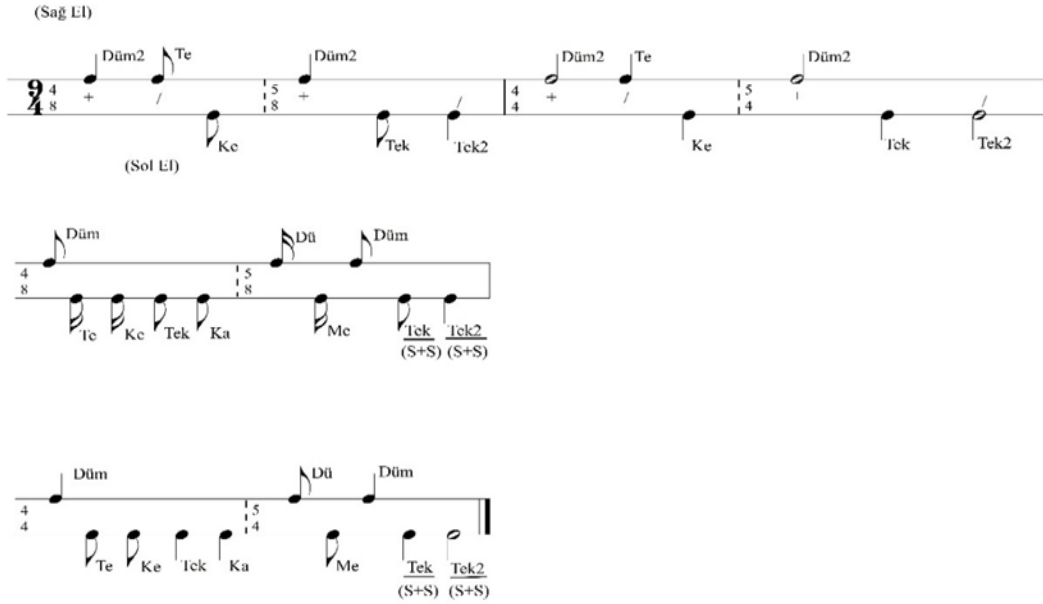
Aceb ey şîveli yârim
Niçin insâfa gelmezsın
Benim gus eyleyip zanm
Niçin insâfa gelmezsın

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.8.3. Evfer Usulü

Şekil 28. Evfer Usulü

Evfer Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

9 zamanlı bir usuldür. Bir adet 4 zamanlı usul ile bir adet 5 zamanlı usulden ya da başka bir söyleyiş ile bir adet Sofyan usulü ile ikinci tip bir Türk Aksağı usulünün birleşiminden oluşmuştur. (4+5=9). Sondaki 5 zamanın farklı olması bu usulü Aksak usulünden ayırmaktadır. Başlı başına yeni bir karakter kazanmaktadır. Bu değişiklik sondaki iki vuruşun yer değiştirilmesi ile oluşmuştur. Bu yüzden usulün ikinci kısmı olan Türk Aksağı ikinci biçimdedir. 9/8'lik ve 9/4'lük mertebeleri kullanılmaktadır. 9/4'lük mertebesine Mevlevi Evferi veya Ağır Evfer söylenmektedir. Mevlevi ayinlerinin ikinci selamlarının adeta zorunlu bir usulüdür. Mevlevi ayinlerinin ikinci selamı bu usulün ikinci bölümü olan Türk Aksağı ile başlar. Bazı Ege türkülerinde 9/2'lik mertebe görülmektedir. 9/8'lik mertebeli şarkılarda, türkülerde, havalarında, kullanılmaktadır. 9/4'lük Mevlevi Evferi ayinlerinden başka, Ege yöresi efe, zaybek, türkü ve dans oyunlarında Balıkesir bölgesinin türkülerinde de özel olarak kullanılmıştır. Darbların kuvveti Aksak tarzındadır. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 645).

Şekil 29. İsfahân Şarkı

ISFAHÂN ŞARKI

Evfer (1=20) İSAK

(Ah) Al dı gön lüm bir ce fâ kâr . Nâzi le ey .

li yor ref târ (. . SAZ . . .) Kalmadı hiç

sab rü ka râr Ā şı kım hay li za mân dır

Rah mey le hâ lîmya mân dır .. hey (-SAZ-)

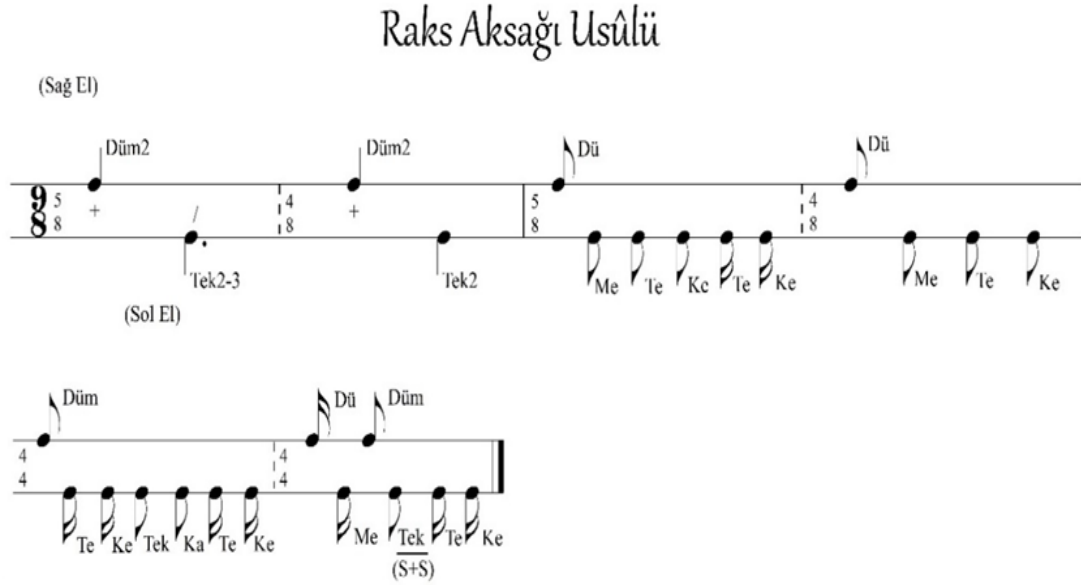
Aranağmesi...

Aldı gönlüm bir cefâkâr
Nâz ile eyliyor reftâr
Kalmadı hiç sabr ü karâr
Ā şıkım hayli zamândır
Rahmeyle hâlim yamândır

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.8.4. Raks Aksağı Usulü

Şekil 30. Raks Aksağı Usulü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

9 zamanlı bir usuldür. Bir adet 5 zamanlı bir usul ile bir adet 4 zamanlı bir usulün birleşiminden ya da farklı bit söylem ile bir Türk Aksağı usulü ile bir Sofyan usulünün birleşmesinden oluşmuştur. Görüldüğü üzere Aksak usulünü oluşturan iki küçük usulün yer değiştirmesi ile Raks Aksağı usulü oluşturulmuştur ($5+4=9$) hızlıca bir usuldür. 9/8'lik mertebesi kullanılmıştır. Şarkılarda, türkülerde, ilahilerde, bazı semailerinin dördüncü bölümlerinde, oyun havalarında kullanılmıştır. 1.darb kuvvetli 2.darb yarı kuvvetli 3.darb kuvvetli ve 4.darb hafiftir. Kudüm ile velveleli vuruluşu aksak usulü velvelesinin yer değiştirilmiş halini akla yakın gelsede Raks Aksağı hızlıca olduğundan, o velvele çok geleceğinden, Daha doğrusu normal ve velveleli Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 652).

Şekil 31. Muhayyer Şarkı

MUHAYYER ŞARKI

Raksasâzı:

SADEDDİN KAYNAK

Aranâğmesi...

A na cı ğım ni ce o lur Hâ li yâr dan ay rı la nın
Â şı kın kah rı bit mezmiş Gönlün den ke der git mezmiş
Gü zel le re diz çö kü lür Ni ce göz ya şı dö kü lür

Gündüz le ri . ge ce o lur Yo lu yâr dan ay rı la nın
Gü cü bir işe yetmezmiş . E li yâr dan ay rı la nın
Yir mi ya şın da bü kü . lür Be li yâr dan ay rı la nın

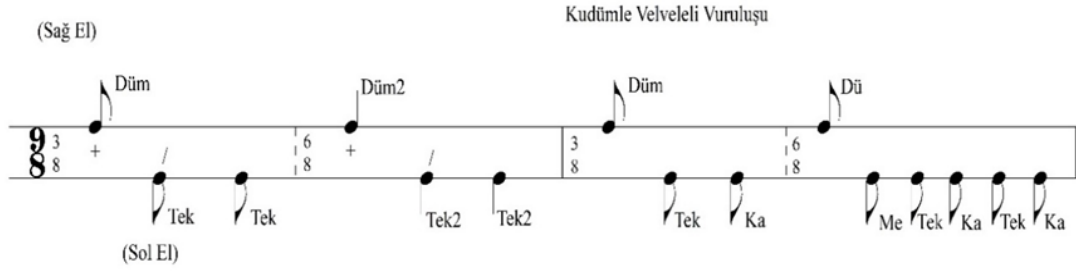
Yâr yâr yâr yâr sevgi lim hey

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

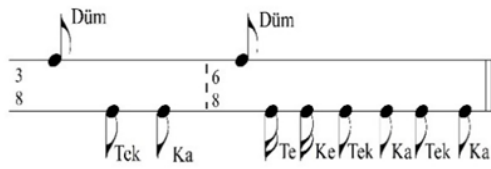
3.8.5. Oynak Usulü

Şekil 32. Oynak Usulü

Oynak Usûlü

2. Şekil Velveleli Vuruluşu

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

9 zamanlı bir usuldür. Bir adet 3 zamanlı usul ile bir adet 6 zamanlı başka bir usulden oluşmakta ya da başka söyleyiş ile, bir Semai usulü ile bir Yürük Semai usulünün birleşmesinden oluşmaktadır. (3+6=9). 9/8'lik mertebesi kullanılmıştır. Bazı Ege türkülerinde 9/4'lük mertebesinin kullanıldığı görülmekte Türkülerde, bazı şarkılarda, bazı ilahilerde, oyun havalarında kullanılmıştır. 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.darb hafif, 4.darb güçlü, 5.darb yarı kuvvetli ve 6.darb hafiftir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 654).

Şekil 33. Sûz-nâk Türkü

SÛZ-NÂK TÛRKÛ

Oynak

(Osman Pehlivan 'dan)

A benim mor çiçeğim Sen doldur beni içeyim

A benim mor çiçeğim Sen doldur beni içeyim

Ah dettim yemin ettim Uğru na öleceğim

Ah dettim yemin ettim Uğru na öleceğim

Aranağmesi

Bir başka aranağmesi

A benim mor çiçeğim
Sen doldur beni içeyim
Ahdettim yemin ettim
Uğru na öleceğim

Güzelim görmeyeli
Hayli zamandır seni
Canım fedâ yoluna
Üzme artık gel beni

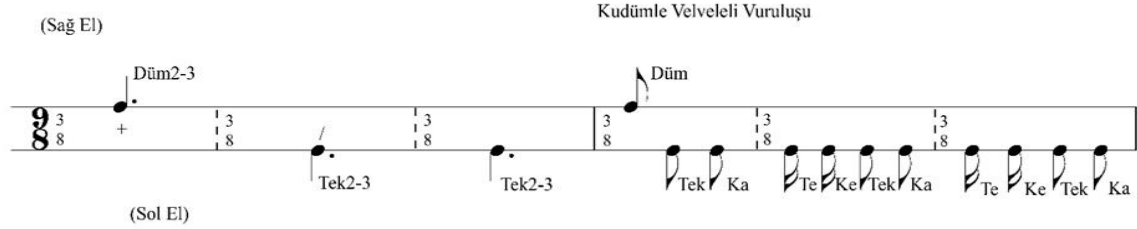
Elmanın alına bak
Dön de bir dalına bak
Yaktın beni kül ettin
İnsafsız hâlime bak

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.8.6. Mürekkeb Semai Usulü

Şekil 34. Mürekkeb Semai Usulü

Mürekkeb Semai Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu usule “üçleme” adı da verilmektedir. 9 zamanlı bir usuldür. Üç tane 3 zamanlı usulden ya da farklı bir söyleyiş ile 3 tane Semai usulünün birleşmesinden oluşmuştur. (3+3+3=9). 9/8’lik mertebesi kullanılmaktadır. Daha fazla türkü ve oyun havalarında kullanıldığı görülmektedir. Bazı şarkılarda ve fantazilerde eserlerde de görülmektedir. Saz semailerinin dördüncü bölümlerinde, usul geçişi yapan bazı büyük ve küçük eserlerde kullanıldığı bilinmektedir.

Not: Bu usul Batı musikisinde kullanılan 9 zamanlı bir usuldür. Türk musikisinde de kullanılmış, Fakar Semai ile fazlaca benzerliğinden dolayı karıştırıldığından ayrıca bir adı olmamıştır. Bilimsel olarak bu biçimdeki 9 zamanlı usule Mürekkeb (bileşik) Semai ismini vermek doğru olanıdır. 1.darb kuvvetli, 2.darb yarı kuvvetli, 3.darb hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 656).

3.9. (10) ZAMANLI USULLER

3.9.1. Curcuna Usulü

Şekil 35. Curcuna Usulü

Curcuna Usûlü

Açık Curcuna

Kapalı Curcuna

(Sağ El)

(Sol El)

Kudümle Velveleli Vuruluşu

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

10 zamanlı bir usuldür 2 adet 5 zamanlı usulden oluşmakta ya da başka bir deyişle iki türk Aksağı usulünün birleşmesinden meydana gelmiştir. (5+5=10).10/6'lık, 10/8'lik, 10/4'lük mertebeleri vardır ve her merteye ayrı ad alır. Vuruluşları aynı olmakla beraber fbölümlerinde kullanılmaktadır. 10/16'lık, nağmeler bolsa 10/8'likle de yazılır. Bir açık bir de kapalı şeklinde vuruluş şekli mevcuttur. Kapalı vuruluşu hızlı bir usul olduğu için kullanılır. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 658).

Şekil 36. Acem- Aşîrân Şarkı

ACEMAŞÎRÂN ŞARKI

Curcuna YAVUZ YEKTÂ

A par dı gön lü mü bir hoş ka mer yüz cân -
fe zâ dil ber A par dı gön - lü mü bir hoş
ka mer yüz cân fe zâ - dil ber (. SAZ)
Ne dil ber dil be ri şâ hîd ne şâ . hîd . . .
Ne an ber an be ri sû zîş ne sû - zîş . . .
şâ - hî di - serîj ver Ne dil ber dil be ri - şâ hîd
sû zi şî . mic - mer Ne an ber an be ri sû zîş
ne şâ . hîd . . . şâ hi dî serîj ver (. SAZ)
ne sû zîş . . . sû zi şî . mic - mer (SON)
Tu tuş ma yın . . . ca der â - teş . be lir . mez . . .
has . le ti - an . ber . Tu tuş ma yın . . . ca der â teş
be lir mez . . . has . le ti - an ber (. SAZ)
Aranağmesi (Kemâni Çalıt Otoloğ tarafından 18.10.1959 tarihinde telâhûken bestelenmiştir.)

(Güfte : Hasanoğlu , XIV. yy- Aşerî şair.)

B.T. : 18.10.1952

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.9.2. Aksak Semai Usulü

Şekil 37. Aksak Semai Usulü

Aksak Semai Usûlü

Kapalı Hali

(Sağ El)

(Sol El)

Ka Tek2 Tek

Kudümle Velveleli Vuruluşu

Te Ke Tek Ka Te Ke Me Tek2 Te Ke

Aksak Semai Evferi

Ka Tek Tek2

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

10 zamanlı bir usuldür. 10/8'lik mertebesinin kendi ismidir. Fasılların, Ağır Semai'lerinin vazgeçilmez iki usulünden birtanesidir (Öteki Sengin Semai). Bu yüzden Ağır Semai'lerde çokça kullanılmıştır. Ayrıca saz semailerinin de ilk üç hanesinin zoraki usulü olduğundan en çok saz semailerinde kullanmışlardır. Bunun haricinde şarkılarda, bazı özel saz parçalarında da kullanılmış. Aksak Semai (veya Curcuna) usulünün son iki darbının yerinin değişmesiyle ortaya çıkan, bu usulle ile bestelenmiş eserlerde bazı ölçülerde yer alıp çok nadir olarak bir eserde başlı başına kullanılan usule "Aksak Semai Evferi" ismi verilmiştir. Usullerin Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 661-662).

Şekil 38. Acem Saz Semâisi

ACEM SAZ SEMÂİSİ

FARÂBÎ ?

Aksak semâi

2.HÂNE

3.HÂNE

4.HÂNE

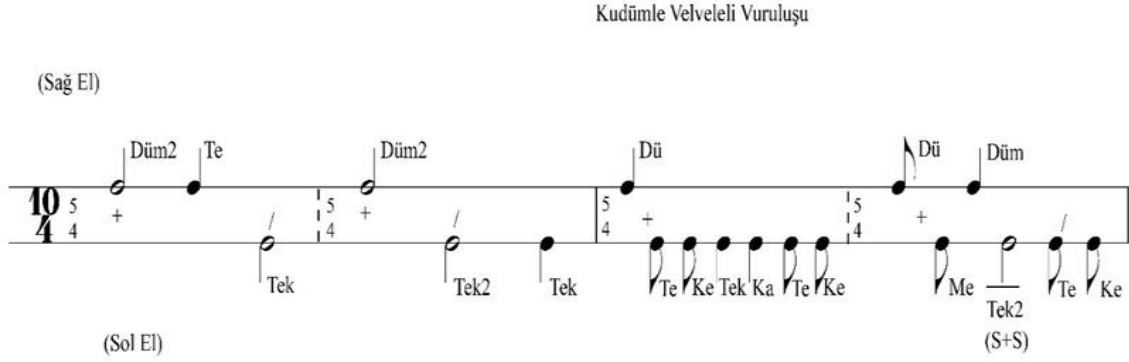
(Uvi Erguner'den)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.9.3. Ağır Aksak Semai Usulü

Şekil 39. Ağır Aksak Semai

Aksak Semai Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

10 zamanlı bir usuldür. Aksak Semai'nin bir mertebe ağırlı (üçüncü mertebe) olup 10/4'lüktür. Fasılların Ağır Semai'lerinde, şarkılarda ve ilahilerde daha çok kullanıldığı görülmüştür. Vuruşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 665).

Şekil 40. Bayâtî Şarkı

BAYÂTÎ ŞARKI

Hammâmi-zâde
İSMÂİL DEDE EFENDİ

Ağır aksak semâi

Ey gam ze si fet . . tân hemi giy .
sü - - su - na men dî dem yâr yâr .
Ol yos . - ma kı yâ - fet fet kes i en
Al dı . - bu re viş - ler ler beni ey
dâ - zül mibe ğen - dim . - yâr - yâr . - .
Ol Kur yos bâ - ma kı yâ - fet kes i en
Kır nı no lam kıy ma ke rem
dâ - kâ mibe ğen - dim Gel hey ca nım
nı me fen dim (SON)
Cev . ret . . meye ter . . ben dene sul . .
tâ - - nım-e fen dim - dim yâr yâr .

Ey gamzesi fettân hemi giysusuna men dîdem
Ol yosma kıyâfet-keş i endâmı beğendim
Cevretmiz yeter bendene sultânım, efendim
Aldı bu revişler beni ey zülf-i kemendim
Kurbânın olam, kıyma, keremkânım efendim

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.9.4. Lenk Fahte (Nim Fahte) Usulü

Şekil 41. Lenk Fahte (Nim Fahte) Usulü

Lenk Fahte (Nim Fahte) Usûlü

Kudümle Velveleli Vuruşu

(Sağ El)

Düm2 Düm

10/4 6/4 4/4

Tek2-3

(Sol El)

Düm Düm Düm Düm Düm Düm Düm

Tek (S+S) Tek (S+S) Tek Te Ke Tek Ka Tek Ka Tek Ka

Veya Daha Velveleli Vuruşu

Düm Düm Düm Düm Düm Düm Düm

6/4 4/4

Me Tek (S+S) Me Tek (S+S) Me Tek Te Ke Tek Ka Tek Ka Tek Ka

Düm Düm

6/4 4/4

Te Ke Tek Ka Te Ke Tek2 Tek Ka

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

10 zamanlı bir usuldür. Bir 6 zamanlı usulle, bir 4 zamanlı usulden ya da başka bir ifadeyle bir Yürük Semai usulü ile bir Sofyan usulünün birleşmesiyle oluşmuştur. (6+4=10). 10/8'lik ve 10/4'lük mertebeleri varsa bile 10/4'lük mertebesi daha fazla tercih edilmiştir. Küçük formlarda kullanılmamıştır. Buna karşılık peşrev, beste, daha çok nakış beste ve birkaç Mevlevi ayinlerde kullanılmıştır. 1.darb yarı kuvvetli, 2.darb kuvvetli, 3.darb hafif, 4.darb kuvvetli, 5.darb yarı kuvvetli, 6.darb hafif. Vuruşu: Şema şablonu üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 669).

Şekil 42. Acem Nakış Beste

ACEM NAKIŞ BESTE

LENK FAHTE

ZEKÂÎ DEDE

Ah Bir şeh ki tâ tâ ci dâ rân
Ah Â şık la rın rın yü zü ne
ol mak da hâ hâ ki râ hı
çer hi si yâ yâh e der sin
Ben gi bi bir bir ge dâ ye
Gâ hi ki sen sen gi yer sin
mü ş kî lâ nın nın ni gâ hı
bu at lâ sı sı si yâ hı
Ca nım yel lel lel le lel li öm rüm te re lel le lel li
mi rim yel le lel le lel li ah yele lel-le lel li
kur bâ nı nam hay râ nı nam
men ben de î fer mâ nı nam

Bir şeh ki tâcidârân olmakda hâk-i râhı
Ben gibi bir gedâye müşkilânın nigâhı
Âşıkların yüzüne çerh-i siyah edersin
Gahi ki sen giyersin bu atlâs -ı siyâhı

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.9.5. Çeng-i Harbi Usulü

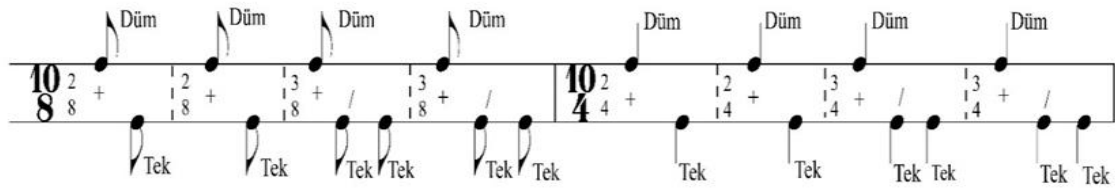
Şekil 43. Çeng-i Harbi Usulü

Çeng-i Harbi Usûlü

Birinci Mertebe

İkinci Mertebe

(Sağ El)

(Sol El)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

10 zamanlı bir usuldür. İki adet iki zamanlı usulden ve iki adet 3 zamanlı usulden oluşmuş farklı bir söyleyiş ile iki Nim Sofyan usulü ile iki Semai usulünün birleşmesi ile oluşmuştur. $(2+2+3+3=10)$. 10/8'lik ilk mertebesi ve 10/4'lük ikinci mertebesi olsa da ilk 10/8'lik mertebesi daha fazla tercih edilmiştir. Hızlı bir usuldür. Çeng-i Harbi usulü daha az kullanılmış bir usuldür. İsmine bakıldığında da eski dönemlerde mehter marşlarında çok kullanılmıştır. Marşlarda, bazı bestelerde ve saz semailerinin dördüncü bölümlerinde kullanılmıştır. 1.darb kuvvetli, 2.darb hafif, 3.darb kuvvetli, 4.darb hafif, 5.darb kuvvetli, 6.darb yarı kuvvetli, 7.darb hafif, 8.darb kuvvetli, 9.darb yarı kuvvetli ve 10.darb hafif. Vuruşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 673).

Şekil 44. Rast Şarkı

"C. Kosal' dan"

RAST ŞARKI *

REFİK FERİS (?)

Ceng-i harbî

.... Aranağmesi

Bu lan ö zü nü gö ren yü zü nü Bir yü zü da hî gör mek di - le mez

Mus lat da o lan hay ret de ka lan

Ak lın di re mez ken din bu - la maz Yâr yâr

yâr Her şâ mü se her od la ra ya nar

Hem ben zi so lar ağ lar gü le mez Yâr yâr

yâr Â şık o la gör sâ dık o la gör

Ceh dey le me yen men zil a la maz

Her şâ mü se her od la ra ya nar Hem ben zi so lar ağ lar gü le mez

Mef tûn o la lı mec nûn o la lı Bu Mıs rî da hî ak la ge le mez -

Mef tûn o la lı mec nûn o la lı Bu Mıs rî da hi ak la ge le mez ^(sax) #

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.10. (11) ZAMANLI USULLER

3.10.1. Tek Vuruş Usulü

Şekil 45. Tek Vuruş Usulü

Tek Vuruş Usûlü

Birinci Mertebe İkinci Mertebe

(Sağ El)

Düm2

11/8 5/8 +

Tek2 Tek

6/8 +

Tek Tek

11/4 5/4 +

Tek2 Tek

6/4 +

Tek Tek

(Sol El)

Kudümle Velveleli Vuruluşu:

Düm

11/8 5/8

Te Ke Tek Ka Te Ke

6/8

Te Ke Tek Ka Tek Ka

Veya Daha Az Velveleli Vuruluşu

Düm

5/8

Te Ke Tek Ka Te Ke

6/8

Me Tek Ka Tek Ka

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

11 zamanlı bir usuldür bir 5 zamanla bir 6 zamanlı usulün birleşiminden ya da başka bir ifade ile bir Türk Aksağı usulü ile bir Yürük Semai usulünün birleşmesiyle oluşmuştur. (5+6=11). 11/8’lik birinci mertebesi ve 11/4’lük ikinci mertebesi bulunmaktadır. Bazı türkülerde ve saz eserlerinde tercih edilmiştir. Az tercih edilmiş bir usuldür 1.vuruluşu kuvvetli, 2.vuruluşu yan kuvvetli, 3.vuruluşu hafif, 4.vuruluşu kuvvetli, 5.vuruluşu yarı kuvvetli, 6.vuruluşu hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 675).

Şekil 46. Reng-i Dil Şarkı

RENG-İ DİL ŞARKI

ERDOĞAN KÖROĞLU

Tek vuruş
(♩=140)

Aranağmesi

Hiç bit meyecek bir gece nin koy nun da

(... SAZ ...) (... SAZ ...)

Sök mez o şa fak lar seve nin koy nun da
Cen net de ce hen nem de se nin koy nun da "son"

(... SAZ ...) (... SAZ ...)

Dün yâ da de ğil miş öbür â lem de de ğil

(... SAZ ...) Dün yâ da de ğil miş

öbür â lem de de ğil (... SAZ ...)

Hiç bitmeyecek bir gecenin koynunda
Sökmez o şafaklar sevenin koynunda
Dünyâda değilmiş, öbür âlemde değil
Cennet de, cehennem de senin koynunda

(Güfte: Ümit Yaşar Oğuzcan)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.11. (12) ZAMANLI USULLER

3.11.1. Firenkçin Usulü

Şekil 47. Firenkçin Usulü

Firenkçin Usûlü

(Sağ El)

Birinci Mertebe

(Sol El)

İkinci Mertebe

Son 2 zaman velveleli

Kudümle Velveleli Vuruluşu

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

12 zamanlı bir usuldür. İki adet 3 zaman ile üç adet 2 zamandan oluşmuştur ya da başka bir ifadeyle iki Semai usulü ile üç Nim Sofyan usulünün birleşmesinden oluşmuştur. (3+3+2+2+2=12). 12/8'lik ve 12/4'lük mertebeleri kullanılmıştır. 12/4'lük (ikinci mertebe) ağır olması yüzünden, usulün en sonundaki Nim Sofyan velveleli olarak vurulabilir. Peşrev beste ve Mevlevi ayinlerinde kullanılmıştır. 1.Darb yarı kuvvetli, 2.Darb kuvvetli, 3.Darb yarı kuvvetli, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb kuvvetli, 6.Darb hafif, 7.Darb kuvvetli, 8.Darb hafif, 9.Darb kuvvetli, 10.Darb hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 678).

Şekil 48. Karcığâr Peşrevi

KARCIĞÂR PEŞREVİ

Frenkçin

(♩=100)

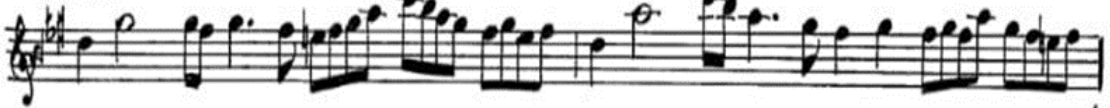
AKIN ÖZKAN

2. HÂNE

3. HÂNE

4. HÂNE

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.11.2. Nim Çenber Usulü

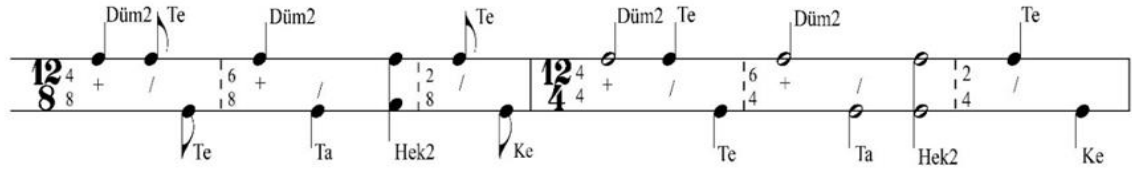
Şekil 49. Nim Çenber Usulü

Nim Çenber Usûlü

Birinci Mertebe

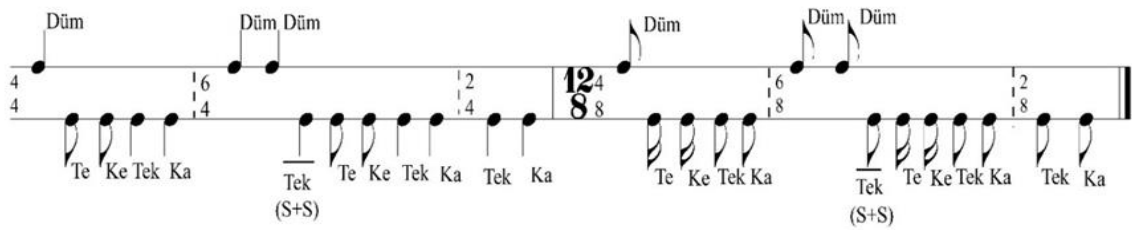
İkinci Mertebe

(Sağ El)

(Sol El)

Kudümle Velveleli Vuruluşu:

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yarım çamber anlamına gelmektedir. Asıl olan 24 zamanlı Çember usulünün yarısıdır. 12 zamanlı bir usuldür. Bir 4 zaman ile bir 6 zamanın ve bir iki zamanın birleşmesi ile oluşmuştur başka bir ifadeyle bir sofyan usulü bir Yürük Semai usulü ve bir Nim Sofyan usulünün birleşmesiyle oluşmuştur. (4+6+2=12). 12/8'lik birinci mertebesi ve 12/4'lük ikinci mertebesi kullanılmıştır. Peşrev ve bestelerde kullanıldı. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb yarı kuvvetli, 6.Darb hafif, 7.Darb yarı kuvvetli, 8.Darb hafiftir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 681).

Şekil 50. Bayâtî Bûselik Peşrevi

BAVÂTÎ-BÛSELİK PEŞREVİ

Nim Çenber
(♩=90)

AKIN ÖZKAN

Yirik *f*

Mülâzime *mf*

(SON)

2. HÂNE *mf*

3. HÂNE *f*

4. HÂNE *mf*

The musical score is written in staff notation. It begins with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as (♩=90). The score is divided into sections: 'Nim Çenber' (first line), 'Mülâzime' (second line), '2. HÂNE' (third line), '3. HÂNE' (fourth line), and '4. HÂNE' (fifth line). Dynamics include *f* (forte), *mf* (mezzo-forte), and *f* (forte). The score ends with a double bar line and a repeat sign.

B.T.: 19.5.1983

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.11.3. İkiz Aksak Usulü

Şekil 51. İkiz Aksak Usulü

İkiz Aksak Usûlü

Kudümle Velveleli Vuruluşu:

(Sağ El)

Semai Usûlü Aksak Usûlü

Düm Düm2 Düm2 Düm Düm Dü Düm

12/8 7/8 5/8 7/8 5/8

Tek Tek Tek2 Tek2 Tek Tek Ka Te Ke Tek Ka Me Tek Ke

Devr-i Hindi Usûlü Türk Aksağı Usûlü (S+S)

(Sol El)

Semai Usûlü Aksak Usûlü Daha Fazla Velveleli Vuruluşu

Düm Dü Düm Düm Düm Düm

7/8 5/8 7/8 5/8

Tek Ka Me Te Ke Me Te Ke Te Ke Tek Ka Me Tek Te Ke Te Ke Tek Ka Te Ke

(S+S)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

12 zamanlı bir usuldür. Bir 7 zaman ile bir 5 zamanın birleşmesinden ya da başka bir ifadeyle, bir Devr-i Hindi usulü ile bir Türk Aksağı usulünün birleşmesinden oluşmuştur. Bir Semai ile bir Aksak usulünden oluşmuştur demek bir nebze daha doğru olabilir. 12/8'lik birinci mertebesi kullanılmıştır. Mertebeleri ve yapısı dolayısıyla hızlı bir usuldür. Bu bakımdan pek çok folklor müziğinde, türkülerde, oyun havalarında kullanılmıştır. Sanat musikisinde de aynı tarzda formlarda kullanılmıştır. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb hafif, 6.Darb kuvvetli, 7.Darb hafif, 8.Darb yarı kuvvetlidir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 684).

Şekil 52. Rast İlâhî

RAST İLÂHÎ

Güfte: SEYYİD NİZAMOĞLU
(SEYFULLAH)
Beste: ?

İKİZ AKSAK

MEV LÂM VER AŞ KI Nİ BA NA
YAN DIR BE Nİ YAN DIR BE Nİ
SEY YİD Nİ ZÂM OĞ LU HO CA

HAY RÂ NİN O .. LA YİM SE NİN
AŞK ME Yİ NE KAN DIR BE Nİ
A YIR MA KEN DİN DEN YÜ CE

BÜL BÜL Gİ Bİ GÜL ŞE NİN DE
SER HOŞ E DİP DÖN DÜR BE Nİ
GE REK GÜN DÜZ GE REK GE CE

NA LÂ NİN O .. LA YİM SE NİN
MES TÂ NİN O LA YİM SE NİN
MİH MÂ NİN O LA YİM SE NİN

"SAZ ..."

(BAŞA)

1. MEVLÂM VER AŞKINI BANA
HAYRÂNIN OLAYIM SENİN
BÜLBÜL GİBİ GÜLŞENİNDE
NÂLÂNIN OLAYIM SENİN

2. YANDIR BENİ YANDIR BENİ
AŞK MEYİNE KANDIR BENİ
SERHOŞ EDİP DÖNDÜR BENİ
MESTÂNIN OLAYIM SENİN

3. "SEYYİD NİZAMOĞLU" HOCA
AYIRMA KENDİNDEN YÜCE
GEREK GÜNDÜZ GEREK GECE
MİHMÂNIN OLAYIM SENİN

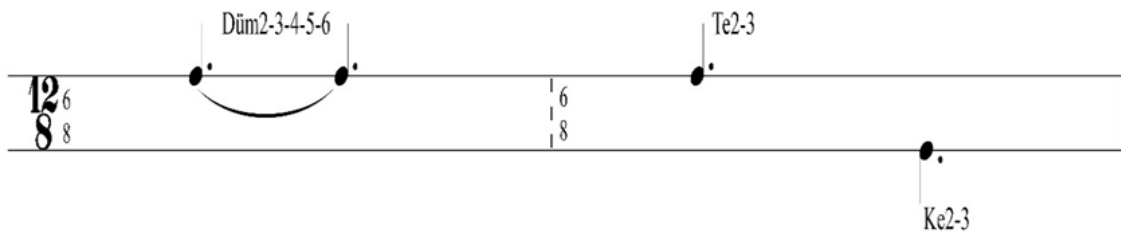
Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.11.4. Bileşik Sofyan Usulü

Şekil 53. Bileşik Sofyan Usulü

Bileşik Sofyan Usûlü

(Sağ El)

(Sol El)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu usul “Nazlı Düyek” ismiyle de kullanılmıştır. 12 zamanlı bir usuldür. Dört adet 3 zamanın birleşmesinden oluşmaktadır, başka bir ifadeyle dört tane Semai usulünün birleşmesinden oluşmaktadır. Ancak iki 6 zamandan oluşmuştur. 8’lik mertebesi (12/8) kullanılmıştır şarkılarda, türkülerde, bazı Saz semaierinin 4. bölümlerinde oyun havalarında, Azeri kaynaklı türküler ve şarkılarda vs. daha küçük forumlarda kullanıldığı görülmüştür. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafiftir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 687).

3.12. (13) ZAMANLI USULLER

3.12.1. Nim Evsat Usulü

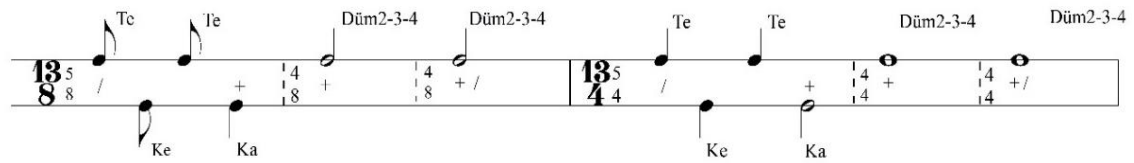
Şekil 54. Nim Evsat Usulü

Nim Evsat Usûlü

Birinci Mertebe

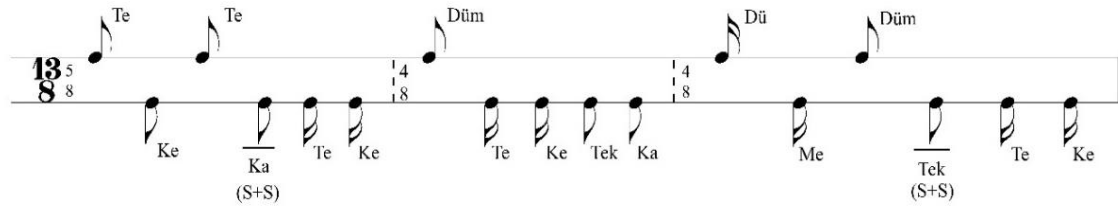
İkinci Mertebe

(Sağ El)

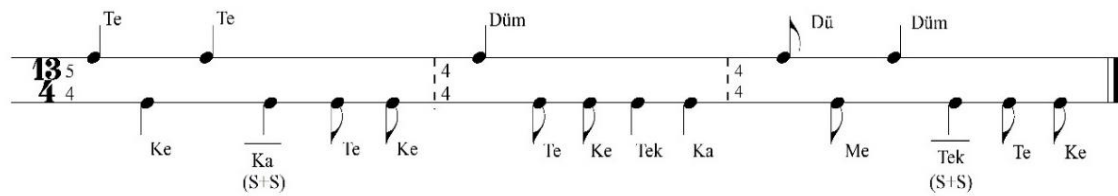

(Sol El)

Kudümle Vuruluşu Birinci Mertebe

İkinci Mertebe

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yarım evsat değerindedir. Asıl olan 26 zamandan oluşan evsat usulünün yarısıdır. 13 zamanlı bir usuldür. Bir 5 zamanla iki 4 zamanın birleşmesiyle oluşmuştur ya da başka bir ifadeyle, bir Türk Aksağı usulü ile iki Sofyan nın birleşmesiyle oluşmuştur. (5+4+4=13). 13/8'lik birinci mertebesi ve 13/4'lük ikinci mertebesi kullanılmıştır. Bazı ilahilerde, şarkı ve az tercih edilmiştir. Daha ziyade ilahiler bu usul ile kullanılmıştır. 1.Darb yarı kuvvetli, 2.Darb hafif, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb kuvvetli, 6.Darb kuvvetli veya yan gücündedir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 690).

Şekil 55. Hüzûm İlâhî

HÜZZÂM İLÂHÎ

Nim evsâ

SÂDEDDİN KAYNAK

Vâ İ lâ - hi . bi ze tev fi
ki ni gös ter . â â - min . . .
Doğ- ru yol . han - gi si - dir mil
Bı gü nâ . hız . ço - ğu muz yak
le te gös ter . â . min
ma İ lâ - hi . â min "SEN"
Rû . hi . is . lâ . mı . şe dâ - id .
sı . kı yor - öl - dü - re - cek . . .
Zul - mü te' dib İ - se - mak . - sû . . .
di me hî bin . ger . çek .
Nâ . re yan . sîn . mi - bu . ka - dar -
ma maz lû . mîn . . .

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 56. Şarkı Devr-i Revanî Usulü

Şarkı Devr-i Revanî Usûlû

Birinci Mertebe

Devr-i Hindi

(Sağ El)

Düm Düm2 Düm2 Te Düm Düm2 Düm2 Te

Tek Tek Tek2 Tek2 Ke Tek Tek Tek2 Tek2 Ke

(Sol El)

Birinci Mertebe

İkinci Mertebe

Birinci Şeklin Kudümle Velveleli Vuruşu

Devr-i Hindi

Düm Düm Düm Düm Düm Düm

Tek Ka Me Tek Ka Me Tek Ka Tek Ka Tek Ka Me Tek Ka Me Tek Ka Tek Ka

İkinci Şekil Vuruşu

Birinci Mertebe

İkinci Mertebe

Semai Kendi Formunda Düyek

Düm Düm Düm2 Te Düm Düm Düm2 Te

Tek Tek Tek2 Tek Tek2 Tek2 Ke Tek Tek Tek2 Tek2 Ke

İkinci Şeklin Kudümle Velveleli Vuruşu

Birinci Mertebe

İkinci Mertebe

Düm Düm Düm Düm Düm Düm Düm Düm

Tek Ka Te Ke Tek Ka Me Tek2 (S+S) Te Ke Tek Ka Te Ke Tek Ka Me Tek2 (S+S) Te Ke

Üçüncü Şekil

Semai Kendi Formunda Düyek Kendi Formunda Düyek

Düm Düm Düm Düm Düm Düm

Tek Tek Tek Tek Tek Tek Tek Tek Tek Tek

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

13 zamanlı bir usuldür. İki 4 zaman ve bir 2 zamanın birleşmesinden oluşmuştur başka bir ifadeyle bir Semai iki Sofyan ve bir Nim Sofyan usulünün birleşmesiyle oluşmuştur. $(3+4+4+2=13)$. 13/8'lik birinci mertebesi ve 13/4'lük ikinci mertebesi kullanımdadır. İsminden de anlaşılacağı üzere en çok şarkılarda kullanılmıştır. Bu usulün üç farklı vuruş şekli bulunmaktadır. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 693).

Şekil 57. Bayâti Arabân Şarkı

BAYÂTÎ-ARABÂN ŞARKI

Şarkı Devr-i revânı

Kemençeci YANİ

The musical score is written for a kemençe, a traditional Turkish stringed instrument. It consists of ten staves of music. The melody is in the Bayâti Arabân mode, characterized by its specific intervals and ornamentation. The lyrics are written in Ottoman Turkish script below the notes. The score begins with a 2/6 time signature and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are: Di li ey le di müş - te ri Bir gö - rüş - de - sev dim se nî Bir dil be ri pür cil ve li Ye - ter - et din - ce fâ - e dâ - et me ba na Tâ ze - mey mec lis mü hey yâ -

Dili eyledi müşteri
Bir görüşde sevdim seni
Bir dilber -i pür-cilveli
Yeter etdin cefâ, edâ etme bana
Tâze mey, meclis müheyyâ

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.12.3. Bektaşî Devr-i Revanî Usulü

Şekil 58. Bektaşî Devr-i Revanî Usulü

Bektaşî Devr-i Revanî Usulü

Birinci Mertebe İkinci Mertebe

(Sağ El)

Düm2 Te Düm2 Te Düm2 Te Düm2 Te Düm2 Te Düm2 Te

13/8 4/8 5/8 4/8 13/4 4/4 5/4 4/4 4/4 4/4

Ke Tek2 Tek Ke Ke Tek2 Tek Ke

Kendi Formunda Aksak Usulü Kendi Formunda Sofyan Usulü Kendi Formunda Aksak usulü Kendi Formunda Sofyan Usulü

(Sol El)

Birinci Mertebe

Düm Dü Düm Düm

13/8 4/8 5/8 4/8 4/8 4/8 4/8 4/8

Te Ke Tek Ka Me Tek2 (S+S) Te Ke Te Ke Tek Ka

Kudümle Velveleli Vuruluşu

İkinci Mertebe

Düm Dü Düm Düm

13/4 4/4 5/4 4/4 4/4 4/4 4/4 4/4

Te Ke Tek Ka Me Tek2 (S+S) Te Ke Te Ke Tek Ka

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

13 zamanlı bir usuldür. Bir adet 4 zamanlı usul bir adet 5 zamanlı usul ve bir 4 zamanlı usulün birleşmesinden oluşur ya da başka bir deyiş ile; bir Sofyan usulü bir Türk Aksağı usulü ve tekrar bir Sofyan usulünün birleşmesi ile oluşmuştur. (4+5+4=13) x Baştaki 4 zaman ile 5 zaman bütünüyle bir Aksak formundadır. Bu sebepten bu usule “Bir Aksak usulü ve bir Sofyan usulün’den ortaya çıkmıştır” diyebiliriz (9+4=13). 13/8’lik birinci mertebesi ve 13/4’lük ikinci mertebesi kullanılmış. Sonrasında da görüleceği üzere en çok Bektaşî musikisinde ve nefeslerinde kullandığı bilinmektedir. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb yarı kuvvetli, 6.Darb hafif, 7.Darb kuvvetli, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb hafiftir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 698).

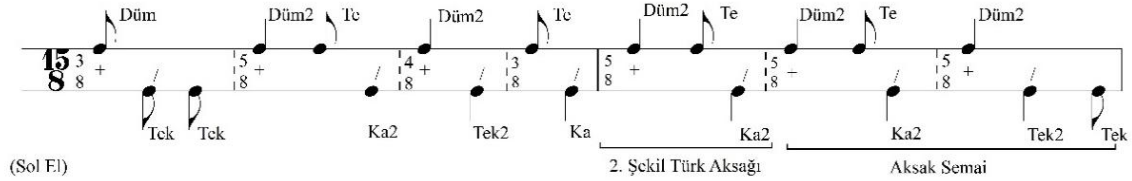
3.14. (15) ZAMANLI USULLER

3.14.1. Raksan Usulü- Bektaşî Raksanı

Şekil 60. Raksan Usulü-Bektaşî Raksanı

Raksan Usûlü - Bektaşî Raksanı

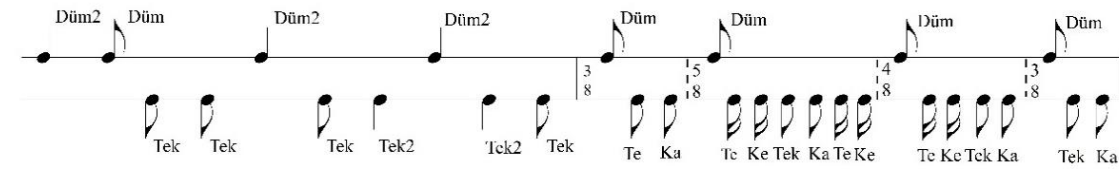
(Sağ El)

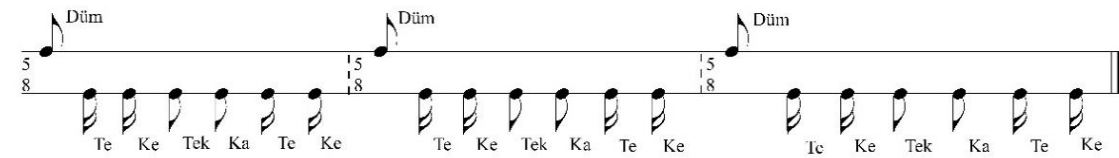
(Sol El)

Kudümle Velveleli Vuruluşu

Birinci Şekil Raksan Velvelesi

İkinci Şekil Raksan Velvelesi

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

15 zamanlı bir usuldür, iki çeşidi vardır. Bir adet 3 zaman, bir adet 5 zaman, bir adet 4 zaman ve bir adet 3 zamandan oluşur. Ya da başka bir söylem ile bir Semai, bir Türk Aksağı, Bir Sofyan ve bir Semai usullerinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur (3+5+4+3=15). 15/8'lik birinci mertebesi kullanılmıştır. Bektaşî nefeslerinde ve türkülerde, halk musikilerinde çokça kullanıldığı bilinmektedir. 1. darb kuvvetli, 2. darb yarı kuvvetli, 3. darb hafif 4. darb kuvvetli, 5. darb hafif, 6.Darb yan kuvvetli, 7.Darb kuvvetli, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb hafif, 10.Darb yarı kuvvetli. İkinci tarz vurulma şekli ise: üç tane 5 zamandan yapılmıştır. Bu usulede Bektaşî Raksanı ismi verilmiştir. Daha kolay bir şekilde ifade edilmiştir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 704).

Şekil 61. Hicâz Saz Semâisi

HİCÂZ SAZ SEMÂİSİ

FETHİ KARAMAHMUDOĞLU

Raksân
(♩=120)
6/8

Muâzime

2. HÂNE

3. HÂNE

4. HÂNE
Muâzime (♩=120)

The musical score is written for a single melodic line on a treble clef staff. It begins with a key signature of one sharp (F#) and a 6/8 time signature. The tempo is marked as ♩=120. The score is divided into several sections: Raksân, Muâzime, and four Hâne sections (2. HÂNE, 3. HÂNE, 4. HÂNE). The notation includes various rhythmic values such as eighth, sixteenth, and thirty-second notes, as well as rests. The score concludes with a double bar line and a 2/4 time signature.

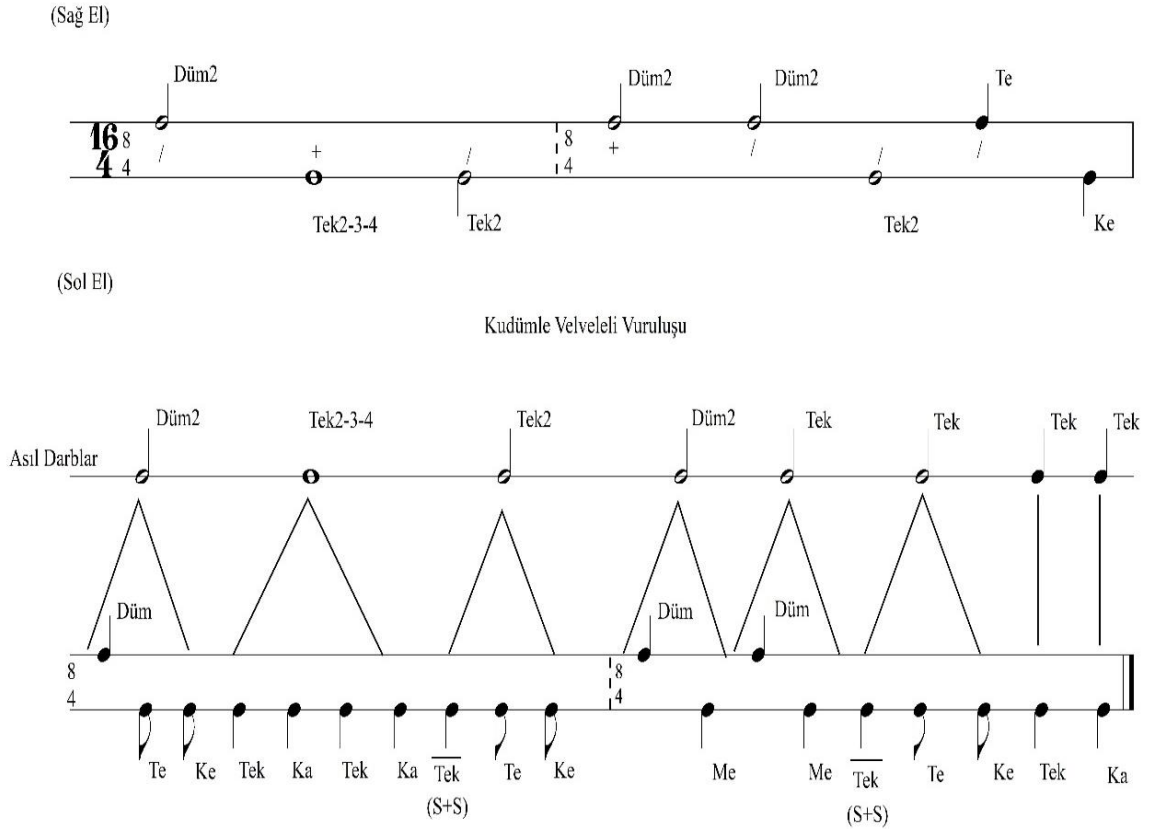
Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.15. (16) ZAMANLI USULLER

3.15.1. Çifte Düyek Usulü

Şekil 62. Çifte Düyek Usulü

Çifte Düyek Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

16 zamanlı bir usuldür. İki tane 8 zamandan ya da başka bir ifadeyle iki tane Düyeğin birleşmesiyle oluşmuştur ($8+8=16$). 16/8'lik mertebesi çok az tercih edilmiştir. Asıl ikinci mertebesi olan 16/4'lük kullanılmıştır. Peşrev, ilahilerde, tercih edilmiş olup. Zencir usulünün ilk usuldür. 1.Darb yarı kuvvetli, 2.Darb kuvvetli, 3.Darb yarı kuvvetli, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb yarı kuvvetli, 6.Darb kuvvetli, 7.Darb yarı kuvvetli, 8.Darb hafif. Bu usulün bağlangında bir senkop bulunmaktadır. Vuruşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 708).

Şekil 63. Mâhûr Peşrevi

MÂHÛR PEŞREVÎ

Muallim
İSMÂİL HAKKI BEY

Çifte Düyek

16/4

Mülâzime

2. HÂNE

3. HÂNE

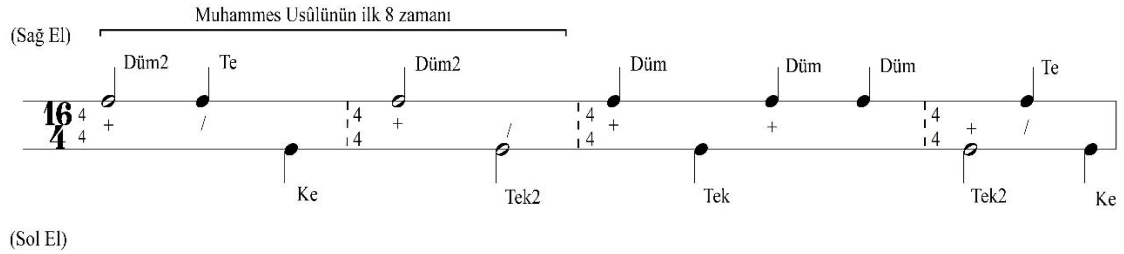
4. HÂNE

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.15.2. Fer (Fer'i) (Fer'i Muhammes) Usulü

Şekil 64. Fer (Fer'i) (Fer'i Muhammes) Usulü

Fer (Fer'i) (Fer'i Muhammes) Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

XV. yüzyıldan bu yana kullanılmakta olup, Muhammes usulünden çıkmış olduğu için Fer'i Muhammes ismiyle de söylenir. 16 zamanlı bir usuldür. Dört adet 4 zamandan oluşmaktadır ya da başka bir deyişle 4 Sofyan usulünün birleşmesinden oluşmuştur. $(4+4+4+4=16)$. Her bir Sofyan'dan sonra noktalı, 16 zamanın son kısmın'da ise düz bir ölçü çizimi çekilmesi gerekmektedir. $16/4$ 'lük ikinci ve $16/2$ 'lik üçüncü mertebeleri olsa da $16/4$ 'lük mertebesi çok daha fazla tercih edilmiştir. Peşrev'lerde, karlarda, bestelerde kullanılmıştır. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb yarı kuvvetli, 6.Darb kuvvetli, 7.Darb hafif, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb hafif, 10.Darb kuvvetli, 11.Darb yarı kuvvetli, 12.Darb hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 710).

Şekil 66. Hüseyinî Peşrevi

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

HÜSEYNÎ PEŞREVÎ

Nim-Bereşân

HASAN ESEN

The musical score is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The time signature is 4/4. The score is divided into several sections:

- Nim-Bereşân:** The first section, consisting of the first two staves of music.
- Mülâzime:** The second section, starting with a double bar line and a key signature change to one sharp (F#). It consists of the next three staves of music.
- 2. HÂNE:** The third section, starting with a double bar line and a key signature change to one sharp (F#). It consists of the next two staves of music.
- 3. HÂNE:** The fourth section, starting with a double bar line and a key signature change to one sharp (F#). It consists of the next two staves of music.
- 4. HÂNE:** The fifth section, starting with a double bar line and a key signature change to one sharp (F#). It consists of the final two staves of music.

The score ends with a double bar line and a key signature change to one sharp (F#).

3.15.4. Nim Hafif Usulü

Şekil 67. Nim Hafif Usulü

Nim Hafif Usulü

(Sağ El)

Hafif'in ilk 8 zamanı

Fer Usulünün son 8 zamanı

Düm

Tek

Tek2

Tek

Tek2

Tek

Tek2

Ke

(Sol El)

Hafif'in ilk 8 zamanı

Fer Usulünün son 8 zamanı

Düm

Tek

Tek2

Tek

Tek2

Tek

Ta

Hek

Ke

Ke

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yarım Hafif anlamına gelmektedir. Asıl 32 zamanlı Hafif usulünün yarısıdır 16 zamanlı bir usuldür. Dört adet 4 zamandan ya da başka bir söylem ile 4 Sofyan usulünün birleşmesiyle oluşmuştur. (4+4+4+4=16). Her 4 süreden ardından noktalı, 16 zaman sonunda ise düz bir kalın çizgi çekmek gereklidir. Peşrev ve bestelerde kullanılmıştır. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb hafif, 3.Darb kuvvetli, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb hafif 6.Darb kuvvetli, 7.Darb kuvvetli, 8.Darb hafif, 9.Darb yarı kuvvetli 10.Darb hafif, 11-12. Darb (Ta-Hek) kuvvetli, 13. Darb yarı kuvvetli, 14.Darb hafif, 15.Darb hafif, 16.Darb hafiftir. Vuruşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 716).

Şekil 68. Sûz-i Dil İlâhî

"D.Ergin'den"

SÛZ-İ DİL İLÂHÎ

NİM HAFİF

Güfte: NİYAZI-İ MİSRÎ
Beste: DİRDE EFENDİ

EY Nİ SON EY GÖ NÜL Nİ CE DİR SON RA OL GÜŞ GÖR YÂ

EY LE GEL Â DOST DOST İ LE YA RE RE LE RİN İS

ŞİK ŞİK LA RİN GÜŞ NİK NİK LA RİN BÂ TE TE Dİ LER DER

TÂ Rİ Nİ ZÂ Rİ Nİ MÂ Nİ Nİ "SON"

DOST DOST BE LÂ Sİ

SE SEH Mİ NE

ÜR YÂ YÂN E DİP Sİ

NE NE LE RİN (BAŞA)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.16. (18) ZAMANLI USULLER

3.16.1. Türki Dark (Darb-i Türki) Usulü

Şekil 69. Türki Darb (Darb-ı Türki) Usulü

Türki Darb (Darb-ı Türki) Usulü

(Sağ El)

(Sol El)

Kudümle Velveleli Vuruşu

Asıl Darplar

(S+S)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

XV. yüzyıldan itibaren kullanılmış olsa bile bu usulde bestelenen neredeyse tüm eserler kayıp olmuştur. 18 zamanlı bir usuldür. Bir adet 6 zaman ve 3 adet 4 zamandan oluşmuştur ya da başka bir ifadeyle bir Yürük Semai usullü ile üç tane Sofyan usulünün birleşmesinden oluşmuştur. (6+4+4+4=18). Usul tek vuruşuyla başlar. Düm vuruşu ilede biter. 18/4'lük ikinci mertebesi tercih edilmiştir. Kar, beste ve özellikle nat'larda kullanılmıştır İtri'nin meşhur Rast na'tı bu usulde bestelenmiştir. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb hafif, 6.Darb kuvvetli, 7.Darb yarı kuvvetli, 8.Darb kuvvetli, 9.Darb yarı kuvvetli, 10.Darb hafif, 11.Darb kuvvetli, 12.Darb yarı kuvvetli, 13.Darb hafiftir. Vuruşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 718).

Şekil 70. Rast Kâr

RAST KÂR

Darb-ı Türkî

?

Bi yâ ey aş - kî tâ ber rû

zi gâ - rı hıyşî ten gir yem

Ahha ah ha servi nâz tenetâ dir ney
" " " " iş ve bâz " " " "

NOT: Bu eser eksik bir hâle
günümüze intikâl etmiştir...24

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.16.2. Nim Devir Usulü

Şekil 71. Nim Devir Usulü

Nim Devir Usûlü

(Sağ El)

(Sol El)

Kudümle Velveleli Vuruluşu

Asıl Darplar

(S+S)

(S-S)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

XV. yüzyıldan itibaren kullanıma başlanmış ya da bulunmuş bir usuldür. 18 zamanlı bir usuldür. Bir adet 6 zamanla üç adet 4 zamandan oluşmuştur ya da başka bir söyleyiş ile bir Yürük Semai usulü ile üç Sofyan usulünün birleşmesiyle oluşmaktadır. (6+4+4+4=18). Usulü birleştiren getire parçaların her bir parçası için noktalı ve 18. Zamanın en sonunda kalın düz bir çizgi çekilmelidir. 18/4'lük ikinci mertebesi daha fazla kullanılmıştır. Bestelerde ve peşrevlerde kullanılmıştır. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 6.Darb kuvvetli, 7.Darb hafif, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb hafiftir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 721).

Şekil 72. Hicâz Peşrevi

HİCÂZ PEŞREVİ

(Arab-zâde)

ABDURRAHMAN BAHİR EF.

Nim devir

(d=72)

Mülâzime

2. Hâne'ye

3. Hâne'ye

4. Hâne'ye

KARAR

2. HÂNE

3. HÂNE

4. HÂNE

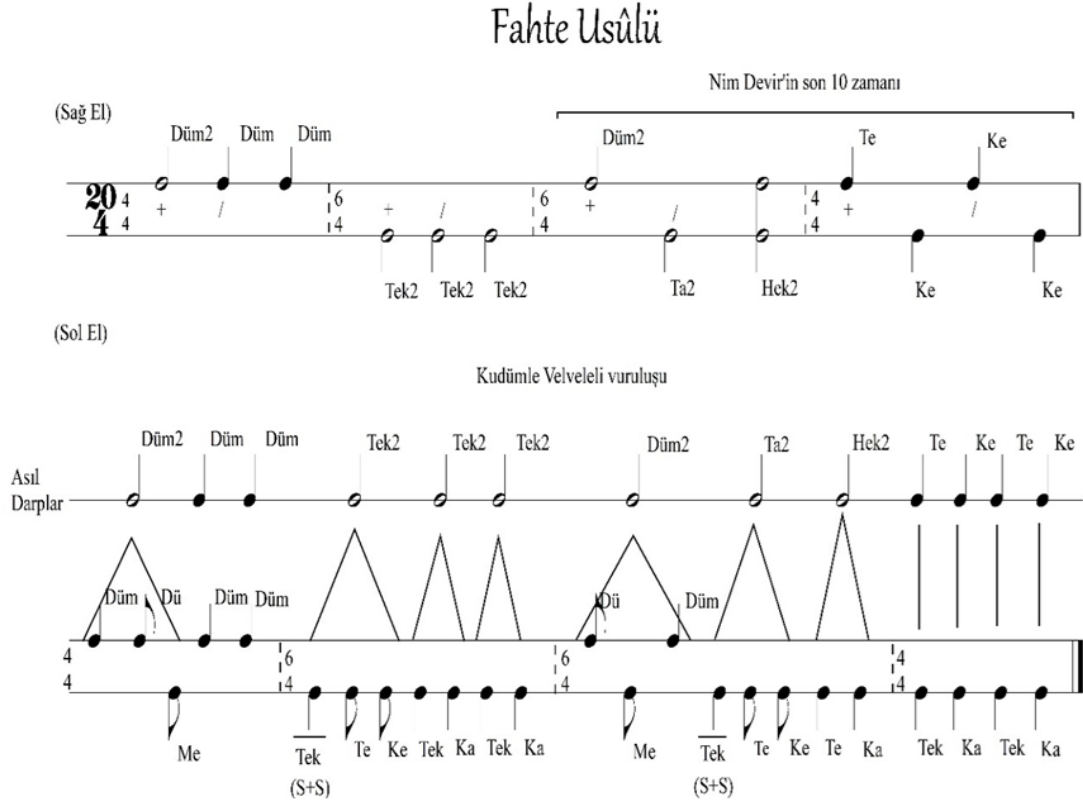
A. Yavuzca'dan

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.17. (20) ZAMANLI USULLER

3.17.1. Fahte Usulü

Şekil 73. Fahte Usulü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Fahte: “Güvercin” anlamına gelir. 20 zamanlı bir usuldür. Bir adet 4 zaman iki adet 6 zaman ve sonda yine bir adet 4 zamanın birleşimi ile oluşur ya da başka bir söylem ile, bir Sofyan usulü iki Yürük Semai usulü ve yine bir Sofyan usulünüm birleşiminden oluşmuştur. (4+6+6+4=20). Usulü bir araya getiren parçaların 1 tanesinden sonra noktalı çizgi 20 zamanın sonunda ise düz kalın bir çizgi çekilmelidir. 20/4'lük ikinci merteye tercih edilmiştir. Peşrev, ilahi ve bestelerde kullanmışlardır. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb yarı kuvvetli, 6.Darb hafif, 7.Darb kuvvetli, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb hafif 10.Darb kuvvetli, 11.Darb hafif, 12.Darb yarı kuvvetli, 13.Darb hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 724).

Şekil 74. Acen Kürdî Beste

ACEM-KÜRDÎ BESTE

FAHTE

İSMÂİL HAKKİ BEY

İn ti za rı mak de min le (- SAZ -)
Gel ye tiş ey bî ve fâ yol
Has bı hâ lî an de lî bân
reh gü zâ zâ rın göz le rim a câ nım
lar da kal kal dı göz le rim a câ rım
te' kide e der söz le rim a câ nım
Ter dil li ter dil li tene nen tene nen tene nen
yâ lâ ye le lel li gele fen dim gel a man
MEYÂN
Ol du vas lı gül - şe ni rû (- SAZ -)
yin le ey ey gül ber ki nâz a ca nım
Ter dil li ter dil li tene nen tene nen tene nen
yâ lâ ye le lel li gele fen dim gel a man

İntizâr-ı makdeminle rehgüzârın gözlerim
Gel yetiş ey bî-vefâ yollarda kaldı gözlerim
Oldu vasl-ı gülşen-i rûyinle ey gül'berk-i nâz
Hasb-ı hâl-î andelîbân tékid eder sözlerim

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 76. Hicâz (Hümâyûn) Durak

Cüneyt Kosal'dan

HİCÂZ (HÜMÂYÛN) DURAK

Durak Evferi

Güfte: YÜNÜS EMRE
Beste: ?

AL LAH EM RİN TU TA LIM
YH NUS SEY RE DİP GE ZER

RAH ME Tİ NE BA TA LIM
Ö LÜM TED BİR LER BO ZAR

BÜL BÜL Gİ Bİ Ö TE LİM A MAN A MAN A MAN
GÖR MEK İS TER SEN Dİ DAR A MAN A MAN A MAN

AL LAH AL LAH KE RİM AL LAH RA HİM
" " " " " " " "

AL LAH Dİ YE LİM

① ALLAH EMRİN TUTALIM
RAHMETİNE BATALIM
BÜLBÜL GİBİ ÖTELİM
ALLAH ALLAH DİYELİM

④ ÖLÜP KABRE VARINCA
MELEK SUAL EDİNCE
"RABBİN KİMDİR" DEYİNCE
ALLAH ALLAH DİYELİM

② ALLAH ADI ULUDUR
EMRİN TUTAN KULUDUR
MÜ'MİNLERİN YOLUDUR
ALLAH ALLAH DİYELİM

⑤ KOCAYUBEN GÖÇMEDEN
TENEŞİRE ÇIKMADAN
MELİL MELİL BAKMADAN
ALLAH ALLAH DİYELİM

③ ALLAH ADI DİLLERDE
SEVGİSİ GÖNÜLLERDE
ŞOL KORKULU YERLERDE
ALLAH ALLAH DİYELİM

⑥ YÜNUS SEYREDİP GEZER
ÖLÜM TEDBİRLER BÖZAR
GÖRMEK İSTERSEN DİDAR
ALLAH ALLAH DİYELİM

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 78. Şevku Tarâb Beste

ŞEVKU TARÂB BESTE

Hezeg (d=98) RÜŞTÜ ERİÇ

Ah Gene yâ dîn la bu gün . ağı - lı yo rum
Ah Ne Me râm ver di te sel . lî - ne çi çek
sen denü zak . a ca nım Yele lel lel li
ler ne şa fak . a ca nım
te re lel lel li ye le lâ tene nen ni . . tene nen
1 (BAŞ'A) ve (KARAR) 2 (MEYÂN'A) MEYÂN
tene nen ni te ne nen ni Ah Dere bir
göz . . ya şı ol . . muş sı zı ver miş - ye re
bak . a ca . nım . . Tere lel lel li öm rüm yele lel
li tene nen ni tene nen - ni te ne nen - ni (BAŞ'A)

Gene yâdınla bugün ağlıyorum senden uzak
Ne Merâm verdi tesellî, ne çiçekler ne şafak
Dere bir göz yaşı olmuş, sızıvermiş yere bak
Ne Merâm verdi tesellî, ne çiçekler ne şafak

(Güfte : M. Nedim Güntel)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

usuldür. İki adet 4 zaman, iki adet 5 zaman sonda yine bir adet 4 zamandan oluşmuştur ya da başka bir ifadeyle başta iki Sofyan usulünden sonra iki Yürük Semai usulü ve sonunda yeniden bir Sofyan usullerinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. $(4+4+6+6+4=24)$. Usulü bir araya getiren 24/4'lük ikinci mertebesi ve 24/2'lik üçüncü mertebesi tercih edilmiştir. 24/4'lük ikinci mertebeye çember, 24/2'lik üçüncü mertebeye ise Ağır Çember denmektedir. Ağır Çemberler ağırlıkları sebebiyle birinci bestelerde kullanılması tercih edilmiştir. Çember usulü ile peşrev, kar, besteleri ölçmek için kullanılmıştır. Çember bestelerinde her mısra iki usuldür, ancak terennümü uzatır. Bazı eserlerde 2 usulde terennümleri uzamaktadır. Bazı eserlerde ise 1 terennüm bir usuldür. Çember ya da Ağır Çember usulü ile ölçülmüş bestelerin birtakım kuralları vardır. Bunlar:

- Esere (AH) terennümü ile başlanır ve sonra AH baştaki Sofyan'ın 3. zamanında olan (TE) darbının son bölümüne gider. Mısra ise Sofyan'ın 4.zamanından yani (KE) hecesi ile darbından başlar.
- Her mısra iki usuldür ve Terennüm ikinci usulün son TEKE TEKE'lerinden yani, usulün sonundaki Sofyan bölümünden başlar.
- Bu terennüm üçüncü usulün başındaki Sofyan'ın 3. bölümü olan (TE) darbının sonuna kadar zamaktadır. (KE) darbından itibaren mısranın son yarısı tekrardan uygulanır ve usul son bölümüne kadar bu şekilde devam eder
- Bu suretle her mısra terennümle beraber üç nadiren dört usuldür. Fakat hemen ifade edelim ki bu genel kuralların dışında olan ve istisna oluşturan eserler de yok değildir.

1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb yarı kuvvetli, 6.Darb hafif, 7.Darb kuvvetli, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb hafif, 10.Darb kuvvetli, 11.Darb yarı kuvvetli, 12.Darb hafif, 13.Darb kuvvetli, 14.Darb hafif, 15.Darb yarı kuvvetli, 16.Darb hafif. 1. Ve 2. mertebelerdeki Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 730-732).

Şekil 80. Acem Beste

ACEM BESTE

ZEKÂÎ DEDE

ÇENBER

Ah Ney gi bi in le
Ah Kan dö ker sin eş
Ah Naz i le gül dü
ler ler sin ey ey dil
eş eş ki çeş çeş min
dü dü de di di kim
müp te lâ lık var var gi
den cü dâ lık var var gi
â şî na lık var var gi
bi bi bi hey ca nım hey ca nım
Ah Yâ re de dim gar
gar ka î î bah
ri ce fâ yı â
aş kı nam hey ca nım

(BAŞ'A)

Ney gibi inlersin ey gönül müptelâlık var gibi
Kandökersin eşk-i çeşminden cüdâlık var gibi
Yâre dedim garka-i bahr-î celây-ı aşkınam
Nâz ile güldü dedi kim âşinâlık var gibi

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 82. Şevk U Tarâb Peşrevi

ŞEVK U TARÂB PEŞREVİ

Nim Sakîl

RÜŞTÜ ERİÇ

(♩=60)

Mülâzime

2. HÂNE

3. HÂNE

4. HÂNE

7/4

7/4

7/4

7/4

7/4

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.21. (26) ZAMANLI USULLER

3.21.1. Evsat Usulü

Şekil 83. Evsat Usulü

(Sağ El)

(Sol El)

Kudümle Veveteli vuruluşu

Birinci Mertebeye

İkinci Mertebeye

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

26 zamanlı bir usuldür içerisinde 5 zamanlı bir parça ya da Türk Aksağı bulunan iki usulden biridir. Bir adet 5 zaman iki adet 4 zaman yine bir adet 5 zaman ve sonda iki adet 4 zamandan oluşmuştur ya da başkar bir deyimle bir Türk Aksağı usulü iki Sofyan usulünün birleşmesiyle oluşmuştur. $(5+4+4+5+4+4=26)$. Her küçük usul parçasının sonrasında noktalı ve 26.zamanın sonunda ise bir ölçü çizgisi çekilir. 26/8’lik birinci mertebesi ve 26/4’lük ikinci mertebesi kullanılır. En çok ilahilerde olmak üzere bestelerde ve şarkılarda kullanılması tercih edilmiştir. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb hafif, 3.Darb yarı kuvvetli, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb kuvvetli, 6.Darb yarı kuvvetli, 7.Darb kuvvetli, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb kuvvetli, 10.Darb yarı kuvvetli, 11.Darb kuvvetli, 12.Darb kuvvetli, 13.Darb kuvvetlidir. Usul ayrıca iki tane 13 zaman ‘a ayrıştırılabilir. Bu 13 zamanın her bir tanesi Nim Evsat’ı oluşturur. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 742-743).

Şekil 84. İsfahân Şarkı

ISFAHÂN ŞARKI

Muallim
İSMÂİL HAKKI BEY

Evsat

Ah E riş sin . kad . di dil dâ rına man
Ah He le ol zül fi nev res te.a man

Bü lend ol sun da sey rey
Do lan - sin des te ber des

le Ce mâ li yû - sü fî yâ - rin_a man
te Ki her bi ri ne bin has te a man

Me nend ol sun da sey rey
Fi kend ol sun da sey rey

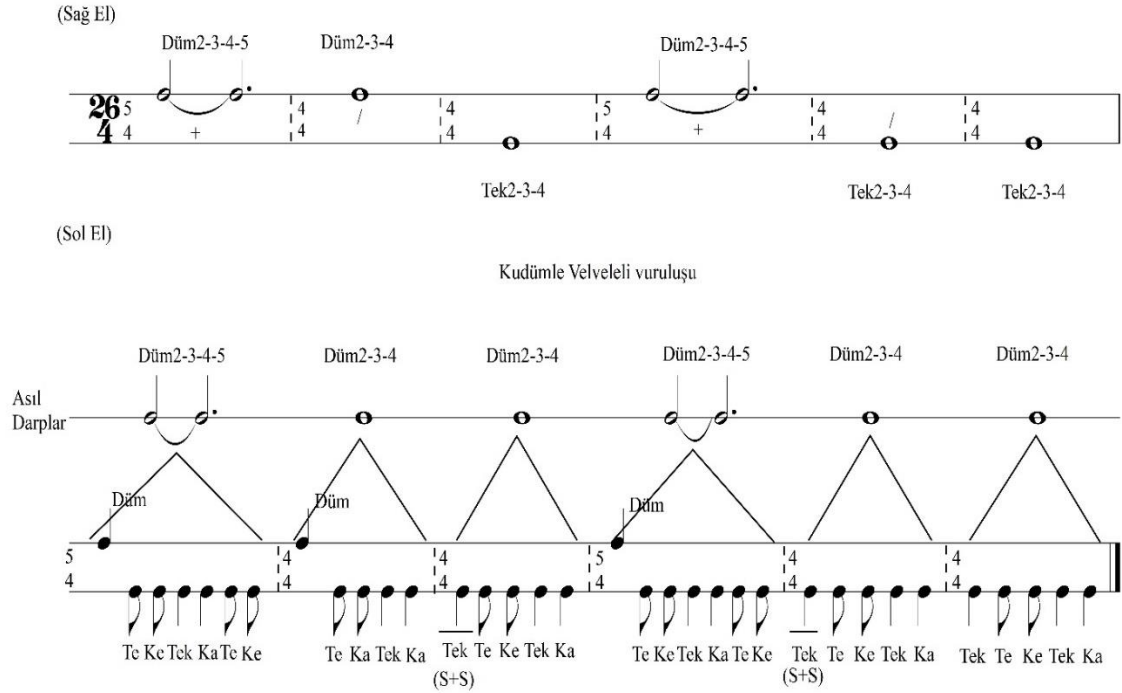
le - (Aranağmesi - -
(SON)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.21.2. Beste Devr-i Revan Usulü

Şekil 85. Beste Devr-i Revan Usulü

Beste Devr-i Revanı Usûlü

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu usule İtri'nin bilindik en meşhur Neva Kar'ında rast gelindiği için (Neva Kar usulü) adıyla söylenir. 26 zamanlı bir usuldür 13'er zamandan oluşan iki bölümden bir araya gelmiştir. Her bir 13 zaman, 5 zaman, 4 zaman, 4 zaman şeklinde dizilir. Farklı bir ifadeyle bir Türk Aksağı usulü bir Sofyan usulü ve bir Sofyan usulü daha ve bir Türk Aksağı usulü bir Sofyan usulü yine bir Sofyan usulünün birleşminden oluşmuştur. $5+4+4+5+4+4=26$ usulü bir araya getiren her ufak usulden sonra noktalı ve 26. Zaman sonunda ise düz kalın 1 veya 2 ölçü çizgisi çekilir. Usulü bir araya getiren Türk Aksağı ve Sofyan'lar yani tüm usul bölümleri toplu halde işlenir. 26/4'lük ikinci mertebesi tercih edilmiştir. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb Yarı kuvvetli, 3.Darb hafif, 4, Darb kuvvetli, 5.Darb yarı kuvvetli, 6.Darb hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 746-747).

Şekil 86. Dilkeş Hâverân Beste

DİLKEŞ-HÂVERÂN BESTE

Beste
Devr-i revânî

ZEKÂÎ DEDE

Ah Benyi ne bir dil be ri rā
Ah Kaddi dil keş bir ni hâ li
Ah Aşk(1) der ler pür ce fa bir

nâ yâ ol dum müp te lâ
ya re ol dum müp te lâ
dos ta ol dum müp te lâ

Ah ca nım yâ lâ ye le lel li
ah öm rüm te re lel lel le le lel li

ah yâ re ol dum müp te lâ (SON)

Ah Benhâ le bir lâh za â râm
ey le yem dün yâ da kim

Ah ca nım yâ lâ ye le lel li
ah öm rüm te re lel lel le le lel li

ah ey le yem dün yâ da kim (BAŞA)

Ben yine bir dilber-i rânâya oldum müptelâ
Kadd'i dilkeş bir nihâl-i yâre oldum müptelâ
Ben hele bir lâhzâ ârâm eyleyem dünyâda kim
Aşk derler pür-cefâ bir dosta oldum müptelâ

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 88. Hicâz Peşrevi

HİCÂZ PEŞREVİ

Frengî-fer'

NÛRÎ HALİL FOYRAZ

"Birinci Hâne Müfâzime'dir."

"SON"

2. HÂNE

3. HÂNE

4. HÂNE

"Beşekârından"
düzenlendi
B.T.: 7. Ocak. 1947

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.23. (28) ZAMANLI USULLER

3.23.1. Devr-i Kebir Usulü

Şekil 89. Devr-i Kebir Usulü

Devr-i Kebir Usûlü

(Sağ El)

Nim Devir'in ilk 14 zamanı

Nim Devir'in son 8 zamanı

(Sol El)

Nim devir'in ilk 14 zamanı (velvelceli)

Nim Devir'in son 12 zamanı

Asıl Darplar

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

XV. yüzyılda icad olmuş bir usul kalıbıdır. 28 zamanlı bir usuldür Bir adet 6 zaman iki adet 4 zaman yine bir adet 6 zaman ve arkasından iki adet 4 zamandan oluşmuştur ya da başka bir deyimle bir Sengin Semai usulü iki Sofyan usulü ve yine bir Sengin Semai iki Sofyan'usullerinin birleşmesinden oluşmuştur. $(6+4+4+6+4+4=28)$. Usulü bir araya getiren her ufak usulden sonra noktalı ve 28 zamanın en sonunda bir kalın ya da iki düz ölçü çizgisi çekilir. Usulün ilk 14 zamanı Nim devirin de ilk 14 zamanıyla aynı son 8 zamanı da aynı usulün son 8 zamanı ile aynıdır. 28/8'lik birinci mertebesi pek nadirdir. Asıl 28/4'lük ikinci mertebesinin kullanılması tercih edilmiştir. Peşrevler önde olmak üzere kar, mevlevi, ilahi, kar ayinlerinde kullanılır. (Ayinlerde 28/8 mertebeye üçüncü selamında kullanılır). Devr-i Kebir çok fazla tercih edilen bir usuldür çok akıcı ve ahenklidir. Bu bakımdan peşrevlerde ve bestelerde çokça tercih konusu olmuştur. Kısaca anlarmak gerekirse terennümü 1 usul olanlar mısra olarak 2 usul olduğuna göre, mısra ile 3 usul; terennümü 2 usul olanlar ise mısrayla birlikte 4 usuldür. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb yarı kuvvetli, 3.Darb yarı kuvvetli, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb yarı kuvvetli, 6-7.Darb hafif, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb kuvvetli, 10.Darb yarı kuvvetli, 11.Darb hafif, 12.Darb kuvvetli, 13.Darb yarı kuvvetli, 14.Darb kuvvetli, 15.Darb yarı kuvvetli, 16.Darb kuvvetli, 17.Darb hafif, 18.Darb yarı kuvvetli, 19.Darb hafif. Devr-i Kebir usulünün en eski ve sade hali, uzun ve vuruşlı halidir. Vuruşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "()" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 753-755).

Şekil 90. Şehnâz İlâhî

ŞEHNÂZ İLÂHÎ

DEVR-i KEBİR HÂSİM BEY

HÂ. Kİ. PÂ. . . Yİ. HAZ. RE. Tİ. . .

MOL. LA. İ RÜ. . . Mİ. . . YEM. . . VE. LÎ. . .

KİM. YÂ. . . DİR. . . TİY. . . NE. TİM. . .
BİR. MU TAL. . . SAM. . . KEN. . . Zİ PÜR

İK. . . Sİ. . . Rİ HÂİ. . . SİY. . . YET. . . ME NEM. . .
DÜR. . . DÂ. . . NE İ. . . HİK. . . MET. . . ME NEM. . . "SON"

ŞEM SÜ. . . MEV. . . LÂ. NÂ. . . MU HAM. . . MED. . . LE

A. LÎ. . . NİN. . . SİR. . . Rİ. . . YEM. . .

HÂK-i PÂ-Y-i HÂZRET-i MOLLÂ-i RÜMÎ'YEM VELÎ
KİMYÂDIR TÎNETİM İLSİR-i HÂMİYET MENEM
ŞEMS ü MEVLÂNÂ MUHAMMEDÂLÎNİN SİRRIYEM
BİR MUTALSAM KENT-i DÜRDÂNE-i HİKMET MENEM

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.23.3. Remel Usulü

Şekil 92. Remel Usulü

Remel Usûlü

(Sağ El)

Üçüncü Mertebe

(Sol El)

İkinci Mertebe

Üçüncü Mertebe

İkinci Mertebe

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

XV. ya da XVI. yüzyılda icadı yapılmış bir usuldür. 28 zamanlı bir usuldür. Başta bir adet 4 zaman sonra bir adet 6 zaman, sonra bir adet 4 zaman, sonra bir adet 6 zaman ve nihayet iki adet 4 zamandan oluşmuştur ya da başka bir ifadeyle sıralamak gerekir ise bir Sofyan, bir Yürük Semai, bir Sofyan, bir Yürük Semai ve iki tane Sofyan usullerinin birleşiminden oluşan bir usuldür. (4+6+4+6+4+4=28). Usulü bir araya getiren her küçük usulden parçasından sonra noktalı ve 28 zamanın sonunda ise bir düz kalın bir veya iki ölçü çizgisi çekilir. 28/4'lük ikinci mertebesi ve 28/2'lik üçüncü mertebesi kullanılmıştır. Üçüncü mertebe çok daha fazla tercih edilmiş ve kullanılmıştır. Peşrev ve bestelerde kullanım görmüş. Remel usulü ile ölçüm yapılmıştır. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 760-762).

Şekil 93. İsfahân Peşrevi

İSFAHÂN PEŞREVİ

"Nazîre-i İsfahân"

Remel

KANTEMİROĞLU

28

Mulâzime

2. HÂNE

3. HÂNE

"Evlâr'ân"

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 95. Kürdî Beste

KÜRDÎ BESTE

Üsküdar'lı Hâfız
RİF'AT EFENDİ

Muhammes

Kā . . me tin ser . . vî se - hî - dir .
Göz . . le rin dir . . ner gî - sî - şeh -
Hüs . . ni le bir . . tâ ze - gül sün

ā rı zin ber ki - se men .
lâ sa çın müş ki Hu ten
ger çi ey - nâ zik be den

yâ - lel li yâ - lel li yâ - lel - le le li .

ā rı zin ber kî - se men .
ah sa çın müş kî Hu ten .
ger çi ey - nâ zik be den .

MEYÂN

Leb - le rin yâ - kû tî ah - mer
diş le rin - dür rî - A den .

yâ - lel li yâ - lel li yâ - lel li - le le li (BAŞ'A)

diş le rin - dür rî - A den .

Kāmetin serv-i şehîdir, ârızın berk-î semen
Gözlerindir nergis-î şeh-lâ, saçın müşk-î Hutun
Leblerin yâkût-i ahmer, dişlerin dürr-î Aden
Hüs-ni le bir tâze gülsün, gerçi ey nâzik beden

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.24.2. Hafif Usulü

Şekil 96. Hafif Usulü

Hafif Usûlü

Eski tarz sade vuruşlarla Hafif Usûlü

(Sag El)

Düm Düm Düm2 Te Düm Düm2 Te Düm Düm Düm Düm Düm Te

32/4

Tek Tek2 Tek Tek2 Ke Tek Tek Ke Tek Tek Tek Tek2 Ke

(Sol El)

İkinci Mertebe Velvelendirilmiş şekli (Hafif)

Düm Düm Düm2 Te Düm Düm2 Te Düm Düm Te Düm Te Düm Te Te

4/4

Tek Tek2 Tek Tek2 Ke Tek Tek Ke Tek Ke Tek Ke Ta İlk Ke Ke

Nim Hafif'in ilk 8 zamanı

Muhammes'in son kısmı (Yarı Mertebede)

Üçüncü Mertebe (Ağır Hafif)

Düm Düm Düm2 Te Düm Düm2 Te Düm Düm Te Düm Te Düm Te Te

32/2

Tek Tek2 Tek Tek2 Ke Tek Tek Ke Te Ke Te Ke Ta Hek Ke Ke

Nim Hafif'in ilk 8 zamanı

Muhammes'in son kısmı (Yarı mertebede)

Kudümle Velveleli vuruluşu

TeKeTeKe

Düm Tek Tek2 Düm Tek Düm2 Düm Te Ke Düm Tek Tek2 Düm2 Te Ke Düm Düm DümTeKe Düm TekTeKeDümTaHek

32/4

Te Ke Tek Ka Me Te Ke Tek Ka Tek Tek Ke Me Me Te Ke Te Ke Me Te Ke Tek Ka Tek Ka Tek Ka

(S-S) (S+S)

Ağır Hafif Usûlü

Düm Tek Tek2 Düm Tek Tek2 Düm2 Te Ke Düm Tek Tek2 Düm2 Te Ke Düm Düm Tek Te Ke Düm Tek Tek2 Düm İlk TekTeKe Ta Te Ke Te Ke

32/2

Te Ke Tek Ka Me Te Ke Tek Ka Tek Tek Ke Me Me Te Ke Te Ke Me Te Ke Tek Ka Tek Ka Tek Ka

(S+S) (S+S)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu usulün 32/2'lik üçüncü mertebesi ile birinci, 32/4'lük ikinci meritebe ile ikinci besteler bu usul ile ölçülmüştür. XV. veya XVI. yüzyılında bulunmuştur. 32 zamanlı usuldür Sekiz adet 4 zamanın birleşmesinen oluşmuştur ya da başka bir ifadeyle sekiz tane değişik formda Sofyan usulünün birleşiminden oluşmuş bir usuldür ($4+4+4+4+4+4+4+4=32$). Usulü bir araya getiren her 4 zamandan sonra noktalı ve 32 zaman sonunda düz kalın bir çekilir. Usulün ilk 8 zamanı Nim Hafif, son 12 zamanı ise Muhammes usulünün son kısmıdır. 32/8'lik birinci mertebesi, 32/4'lük ikinci mertebesi, 32/2'lik üçüncü mertebesi kullanılmışsa da en çok 32/4 ikinci mertebesinin kullanılması tercih edilmiştir bundan biraz daha az 32/2 üçüncü mertebeleri tercih edilip kullanılmıştır 32/4'lüğe Hafif, 32/2'liğe Ağır Hafif denir. Peşrev, kar, beste ilahi, teşih gibi formlarda kullanılır. Hafif usul gidişi ahenkli bir usuldür. 1.Darb kuvvetli, 2.Darb hafif, 3.Darb kuvvetli, 4.Darb kuvvetli, 5.Darb hafif, 6.darb kuvvetli, 7.Darb kuvvetli, 8.Darb yarı kuvvetli, 9.Darb hafif, 10.Darb kuvvetli, 11.Darb hafif, 12.Darb kuvvetli, 13.Darb kuvvetli 14.Darb yarı kuvvetli, 15.Darb hafif, 16.Darb kuvvetli, 17.Darb hafif, 18.Darb yarı kuvvetli, 19-20. Darb hafif, 21.Darb kuvvetli, 22.Darb yarı kuvvetli, 23-24.Darb hafif, 25.Darb yarı kuvvetli, 26.Darb kuvvetli, 27.Darb yarı kuvvetli, 28.Darb kuvvetli, 29.Darb hafif, 30.Darb yarı kuvvetli, 31.Darb hafif. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 769-771).

FERAHNÂK BESTE

ZEKÂÎ DEDE

Hafif

Söy . . . let . . . me . . . - be ni . . . câ . . .
Bir . . . gû . . . ne . . . - de ğil . . . dil . . .
Gül . . . dü . . . le . . . - bi gül . . . fem . . .

. . . nime fen . . . - dim . . . ke de . . . rim . . . var . . .
. . . deki ef . . . - kâr . . . ne le . . . rim . . . var . . .
. . . dedi yok . . . - yok . . . de ğe . . . rim . . . var . . .

Yâ lele le le le le ten terelele le le le le tir ye le . . . le . . . le - le le le le li

yâ lâ yâ lâ yel lele lele le li beli yâ - ri - . . . men . . .

MEVÂN

Bir . . . - bú . . . seye can . . . ver

mekj le . . . müş . . . te ri ol . . . dum . . .

Ya lele lele lele le ten terelele le le le le tir ye le le le - le le le le li

yâ lâ yâ - lâ yel lele lele le li belî yâ - ri . . . men . . .

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Şekil 99. Rast Peşrevi

RAST PEŞREVİ

Hakımoğlu
ALİ PAŞA

Beretşân

The musical score is written in staff notation with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It consists of several staves of music. The first staff is labeled 'Beretşân'. The second staff is labeled 'Müzâzime'. The third staff is labeled '2. HÂNE'. The fourth staff is labeled '3. HÂNE'. The fifth staff is labeled '4. HÂNE'. The score ends with a double bar line and a fermata symbol.

" M. İ. Halukı Boy' den "
dışarıya... 21

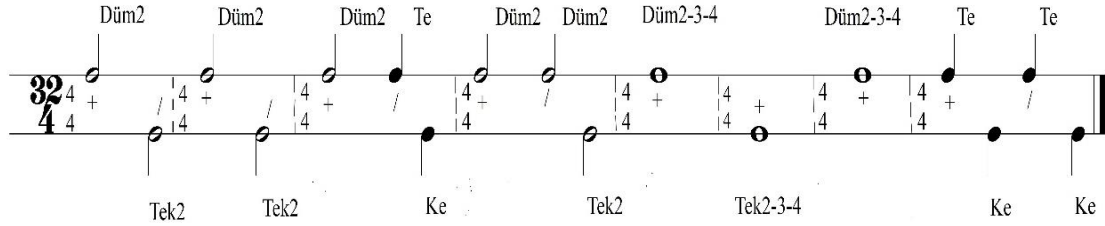
Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.24.4. Darb-ı Hüner Usulü

Şekil 100. Darb-ı Hüner Usulü

Darb-ı Hüner Usûlü

(Sağ El)

(Sol El)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Vardakosta Ahmet Ağa tarafınca bulunmuş olan ve günümüze hiçbir örneği ulaşmayan bir usuldür. Ahmet Ağa'nın yaşadığı dönem de icad ettiği düşünülürse, XVIII. yüzyılda kullanılır. 32 zamanlı tek usuldür. Dört adet 4 zaman, bir adet 6 zaman ve yine dört adet 4 zamandan oluşmuştur ($4+4+4+4+6-1-4+4+4+4=38$). Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "()" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 778)

Günümüz dönemine kadar bu usulde hiçbir bestelenen eser elimize ulaşamamıştır.

3.25. (48) ZAMANLI USULLER

3.25.1. Sakil Usulü

Şekil 101. Sakil Usulü

Sakil Usûlü

(Sag El) İkinci Mertebe

(Sol El)

Usûlün devamı

Eski Şekil

Ağır Sakil (Üçüncü mertebe)

Muhammes'in son 24 zamanı (Burada mertebe 2'lik olduğu için 24 zaman halindedir.)

Usûlün devamı

Eski Şekil

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

48 zamanlı bir usuldür. Başta bir adet 4 zaman sonra bir adet 6 zaman yine bir adet 4 zaman sonra üç adet 6 zaman ve nihayet dört adet 4 zamandan oluşmuştur. Ya da başka bir söylem ile başta bir Sofyan sonrasında bir Yürük Semai ve bir Sofyan, ardından üç tane Yürük Semai son olarak dört tane Sofyan usulünün ve diğer usullerin birleşiminden oluşmuştur. $(4+6+4+6+6+6+4+4+4+4=48)$. 48/4'lük ikinci ve 48/2'lik mertebeleri kullanılmıştır. 48/4'lük ikinci mertebeye Sakil, 48/2'lik Ağır mertebeye Ağır Sakil ismi verilmiştir. Peşrev, kar, beste gibi büyük formlarda kullanıldı. Terennümler usulün son 4 zamanı içinde planlanır ve çok kısadır. Darbların kuvveti şema üzerinde gösterilmiştir. Vuruşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 779-781).

Şekil 102. Hüseyinî Peşrevi

HÜSEYNÎ PEŞREVÎ
"Nazîre-i Sakâl-i Ferrûh"

Sakâl ?
(Yârâk)
(1. Hâne Mülkime dir.)

(SON)

2. HÂNE

3. HÂNE

"Kantemiroğlu Edvârî'nden"
düzenlendi...

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.26. (64) ZAMANLI USULLER

3.26.1. Havi Usulü

Şekil 103. Havi Usulü

Havi Usûlü

(Sağ El) İkinci Mertebe

(Sol El)

Fer Usûlü (Velvelesiz) Nim Hafif Usûlü (Velvelesiz)

Üçüncü Mertebe Ağır Havi Usûlü (Velvelesiz)

Eski Şekil

Fer Usûlü (Velveleli) Nim Hafif Usûlü (Velveleli)

Eski Şekil

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

64 zamanlı bir usuldür. İki adet 4 zaman sonra iki adet 6 zaman sonra 7 adet 4 zaman ve bir adet Nim Hafif (dört tane 4 zaman)nın birleşmesi ile oluşmuştur ya da başka bir söylem ile başta iki Sofyan, sonra iki Yürük Semai, sonra yedi tane Sofyan ve buna bir Nim Hafif usulünün (dört tane sofyan) usullerinin birleşmesinden oluşmuştur. $(4+4+6+6+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4+4=64)$. Şayet farklı bir göz ile duruma bakar isek farklı zamanlarda birleşmiş ilk 32 zamandan sonra bir Fer usulü ve bunun ardından bir Nim Hafif usulünün birleşiminden oluşmuştur. 64/4'lük ikinci mertebesi ve 64/2'lik üçüncü aşaması vardır. 64/2'lik aşamasına Ağır Havi Usulü denmektedir. Besteler ve peşrevlerde kullanıldı. Darbların güçleri usul şemasının üzerinde belirtilir bu belirtiler bilindiği üzere: kuvvetli' (+) yarı kuvvetli (/) hafif () şeklindedir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 786-788).

Şekil 104. Hüzûm Beste

HÜZZÂM BESTE

CÂHÎD ÖNEY

Hâvî
(♩=80)

Kıl ma sin hic rân la tâ' zib
Â şı kın câ nâ na yâ Râb
Sev di gön lûm kim fe dâ yı

al sin Al lah câ nı nı (. SAZ)
sel se bil et kâ nı nı
cân i le câ nâ nı nı

Şeh - le ven dim dil pe sen dim

ah ah ah a man el a man

ah a man el a man ah a man el a man

MEYÂN
Yok . me nen din sen - ki câ dû

â . fe ti dev - rân - sin (. SAZ)

Şeh - le ven dim dil pe sen dim

ah ah ah a man el a man

B.T. : 19.9.1987

(Güfte: Kendisi'nin)

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

XVI. yüzyılda bulunmuş bir usuldür birden fazla usulün birleşiminden ortaya çıkmış ve Darbeyn usulleri bir tarafa bırakıldığında Darb-ı Fetih usulü en büyük usul sayılır. 88 zamanlı bir usuldür. Bir adet 4 zaman, bir adet 6 zaman dört adet 4 zaman, iki adet 6 zaman, üç adet 4 zaman, bir adet 6 zaman, dört adet 4 zaman ve tekrar dört adet 4 zaman tüm bu usullerin birleşiminden oluşmuştur. Bunu farklı bir şekilde anlatmaya çalışırsak; Darb-ı Fetih usulü, başta bir Sofyan, bir Yürük Semai sonrasında dört adet Sofyan, iki Yürük Semai, üç Sofyan, bir Yürük Semai, ardından Fer' usulünü oluşturan dört adet Sofyan ve bunun ardından da Nim Hafif usulünü oluşturan dört adet Sofyan ve tüm bu küçük usullerin birleşiminden oluşmuştur. 88/4 ikinci mertebesi ve 88/2'lik üçüncü mertebesi kullanıldı. Darb-ı Fetih usulü peşrevlerde ve bestelerde icra edilmiştir. Bu usulle Darbların kuvvetli ve hafifliği şeman üzerinde işaretlenmiştir. Kuvvetli (+), yarı kuvvetli (/), hafif () boştur. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler “+”, yarı kuvvetliler “/”, hafif vuruşlar “()” boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 791-793).

Şekil 106. Muhayyer Peşrevi

MUHAYYER PEŞREVİ

Darb-ı fetih

?

"İ. Hakkı Bey'de
Kâtib Çelebi olarak"

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

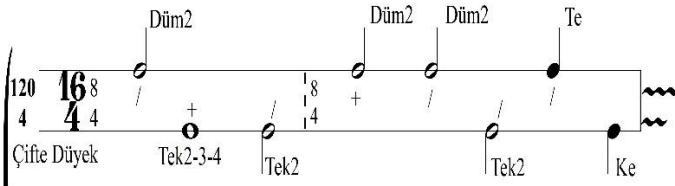
3.28. (120) ZAMANLI USULLER

3.28.1. Birinci Çeşit Zencir Usulü

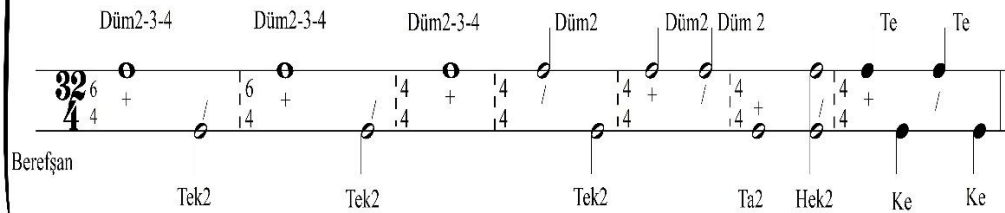
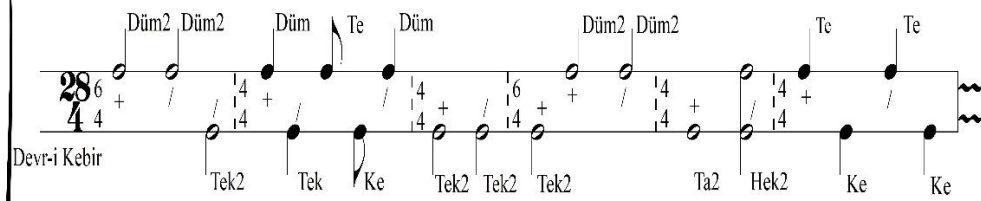
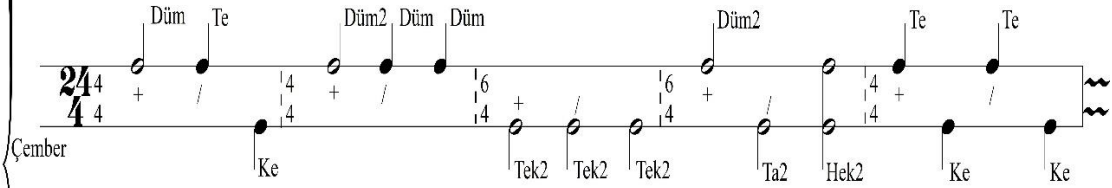
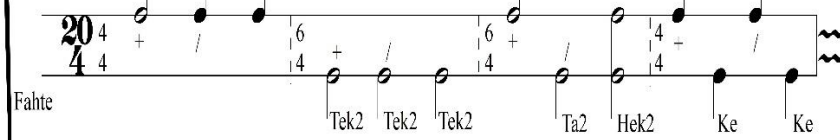
Şekil 107. Birinci Çeşit Zencir Usulü

Birinci Çeşit Zencir Usûlü

(Sağ El)

(Sol El)

Kaynak: Özkan (1984) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

120 zamanlı bir usuldür. Bir adet çift Düyek (16/4), Bir adet Fahte (20/4), bir adet Çember (24/4), bir adet Devr-i Kebir (28/4), bir adet Berefşan (32/4) usullerinin kendi usul formlarından ardarda sıralanması ve birleşiminden oluşan bir usuldür. Bu beş çeşit usulün hepsi ikinci mertebede yani 4'lük mertebededir. 16 zamanlı usulle başlayıp, 4'er zaman artarak 32 zamanlıya değin gelir (16+20+24+28+32=120). En başa 120/4 yazılarak her bir usulün başına usul sayısını ve onu birleştirip oluşturan küçük usul parçaları ya da zamanlar noktalı ölçü çizgisiyle, her usulün sonu düz bir ölçü çizgisiyle çizilir. 120 zamanın sonu ise düz iki ölçü çizgisi ile birbirinden ayrılmalıdır. Onu izleyen Zencir usulünün üst kısmına yine 120/4 yazılır. 120/4'lük ikinci mertebesi tercih edilerek kullanılmıştır. Peşrev beste ve karlarda kullanımı yapılmıştır. Dede'nin kullandığı bu Berefşan'sız usule hem bir çeşit Zencir hem de bi çeşit Çar usul demek kabildir. Darbların güçleri usullerde var olan darblar gibidir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 796-797).

Şekil 108. Hûzî Beste

HÛZÎ BESTE

Muallim
İSMÂİL HAKKI BEY

Zencâr

ÇİFTLÜ DÜŞÜK

Vâr Hay ret en en

FÂHTE

der hay-re ti - gel biz

ÇENBER

biz de gör ey dîl - - - şî ken - - - - a man

DEK-İ KUDİR

Vâ lâ yele le ... le lel li yâ-le

lel li yâ le lel li vay

GEŞERŞÂN

Gel dîl nû vâ ... zim - gel çâ re

sâ zim - gel e fen dîm "SON"

MEVÂN

ÇİFTLÜ DÜŞÜK

Vâr Öm re min min ...

FÂHTE

net cân_i le câ

ÇENBER

nâ nân.o lur sa sî-nesâf - a man 24

Hayret ender hayreti gel bizde gör ey dîl-şiken

Ömre minnet cân ile cânân olursa sîne-sâf

"Beselsin nâ'n dîkîrîndî" 24

"Gıfîrîn tîrîmî buluramadı."

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

3.30. (124) ZAMANLI USULLER

3.30.1. Cihar Usul (Çar Usulü)

Cihar farca'da dört manasına gelmektedir. Bu usul dedört farklı usulün birleşmesinden oluşmuştur bu yüzden ismi de dört usul anlamına gelen bir isim olmuştur Çar usulünde kullanılmış olan usullerin tümü 4'lük yani ikinci mertebede tercih edilip kullanılmıştır. Bu usulleri daha önce kendi zaman sıralamalarında gördüğümüzden şemayı tekrar yazmıyor sadece hangi usullerden birleşip oluştuğunu ifade ediyoruz. Nim Sakil (24/4) + Sakil (48/4) + Fahte (20/4) + Berefşan (32/4) =124/4. Bu usullerden günümüze sadece sahibi bilinmeyen kayıp bir Hüseyini peşrevi vardır ve XVI. yüzyıla aittir. Bu usule farklı bir çeşit Zencir de denilebilir. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 802).

3.30.2. Darbeyn Usulleri (Zarbeyn Usulleri)

Darbeyn, iki vuruş anlamına gelmektedir ve İki Usul manası taşır. Gideri birbirine uyumlu bazı büyük usullerden bir ya da ikisini birer ya da ikişer kere ard arda getirmek koşulu ile birleşimi sağlanan usullerdendir. Bunlar kar, peşrev, bestelerde tercihen kullanılır. Darbeyn usullerini bir araya toplayan usuller daha evvel açıklandığı için şemasını tekrardan açıklamıyoruz. Fakat hangi usullerin bir araya getirilip Darbeynler yaptığını, mertebeleri ve rakamları ile yazıyoruz. Bir adet Fer (16/4) + bir adet Muhammes (32/4)=48/4. Bir adet Nim Sakil (24/4) + bir adet Berefşan (32/4)=56/4. Bir adet Devr-i Kebir (28/4) + bir adet Berefşan (32/4)=60/4. İki adet Devr-i Kebir (28/4 + 28/4) + iki adet Berefşan (32/4 + 32/4)=120/4. İki adet Remel (28/2 + 28/2) + bir adet Muhammes (32/4)=88/4. İki adet Remel (28/2 + 28/2) + iki adet Muhammes (32/4 + 32/4)= 120/4. İki adet Firengifer (28/4 + 28/4) + iki adet Devr-i Kebir (28/4 + 28/4)= 112/4. Üç adet Firengifer (28/4 +28/4 + 28/4) bir adet Berefşan (32/4)= 116/4. Üç adet Devr-i Kevir (28/4 + 28/4 + 28/4) + bir adet Berefşan (32/4)= 116/4. Notası kaleme alınır iken ölçü çizgileri diğer büyük usullerdeki gibi olmalıdır. Kudüm ile darbları ise, her usulün esasen daha öncesinden bilinmekte olan velvelleri olması gereken şeklinde sırası ile ardarda getirmek ile olur. Vuruluşu: Şema şablon üzerinde kuvvetliler "+", yarı kuvvetliler "/", hafif vuruşlar "(" boş olarak gösterilmiştir (Özkan, 1984: 802).

Şekil 110. Rast Peşrevi

RAST PEŞREVİ
"Sebz-e-zâr"

DARBEYN
(Devr-i Kahr → Berefşân)

VELİ DEDE

1. HÂNE

2. HÂNE

3. HÂNE

4. HÂNE

"İ. Hakkı Bey' den"

Kaynak: <https://nota-arsivi.github.io/>

Tablo 1. Kaynaklarda Ortak Bahsedilen Kavramlar

Kavramlar	Eserinde ilgili Kavrama Yer Veren Yazarlar	İlgili Kavrama Yer Vermeyen Yazarlar
Usul	Ungay—Mutlu Pırnal - Yekta Özkan - Karadeniz Sangan-Çakar Gönül-Yarkın-Çelikkol	Ezgi
Ritim	Gönül	Ungay-Ezgi-Çakar-Mutlu-Pırnal-Yekta Karadeniz-Yarkın Sangan-Çelikkol Özkan
Düzüm	Ezgi-Pırnal-Ungay Karadeniz-Özkan Sangan-Çelikkol Yarkın-Gönül	Yekta-Mutlu-Çakar
Ölçü	Yekta-Ungay-Özkan-Gönül	Ezgi-Pırnal-Mutlu-Çakar-Karadeniz- Sangan-Çelikkol Yarkın
Gider	Ungay-Gönül	Yekta-Ezgi-Pırnal Mutlu-Çakar Karadeniz-Özkan Sangan-Çelikkol-Yarkın
Metronom	Pırnal-Ungay Çelikkol	Yekta-Ezgi-Mutlu-Çakar Karadeniz-Özkan-Sangan Yarkın-Gönül
Darb	Çakar-Karadeniz-Özkan-Çelikkol Yarkın-Gönül	Yekta-Ezgi-Pırnal Mutlu-Ungay-Sangan
Mertebe	Ezgi-Pırnal-Ungay Özkan-Çakar-Sangan-Çelikkol Yarkın-Gönül	Yekta-Mutlu-Karadeniz
Velvele	Pırnal-Çakar-Sangan-Yarkın Gönül	Yekta-Ezgi-Mutlu Ungay-Karadeniz Özkan-Çelikkol

Kaynak: (İnce, 2019) kaynağından derlenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bütün toplanan verilerin sonucu olarak; çalışmamda ele almış olduğum 12 adet yazılı kaynağın 11 tanesinde (Gönül, Pırnal, Mutlu, Ungay, Karadeniz, Sangan, Çakar, Özkan, Çelikkol, Yarkın ve Yekta) usul olgusunun açıklanıp detaylanmasına yer verilmiş, 1 tanesi'nde ise (Ezgi) yer verilmediği görülmüştür. Araştırılan kaynakların 4 tanesinde (Pırnal, Ungay, Çelikkol ve Gönül) mertebe, gider, ritim ve metronom olgularının tanımları yapılırken; 8 tanesinde (Yekta, Ezgi, Mutlu, Karadeniz, Özkan,

Çakar, Sangan, Yarkın) konu olan olgunun tanımına yer verilmediği tespit edilmiştir. Kaynakların 9 tanesinde îkâ (düzüm) olgusunun (Ezgi, Pırnal, Ungay, Karadeniz, Özkan, Sangan, Çelikkol, Yarkın ve Gönül) tarifi açıklanırken; 3 tanesinde ise (Yekta, Mutlu, Çakar,) bahis olan olguya dair hiçbir bilgiye yer verilmemiştir. İncelenen Kaynaklardan 4 tanesi (Yekta, Ungay, Özkan ve Gönül) ölçü kavramını açıklarken; 8 tanesinin (Ezgi, Pırnal, Mutlu, Çakar, Karadeniz, Sangan, Çelikkol ve Yarkın) bahsedilen olgunun açıklamasına yer verilmediği görülmüştür. Kaynaklardan 6 tanesi (Çakar, Karadeniz, Özkan, Çelikkol, Yarkın ve Gönül) darb olgusunu açıklarken; 6 tanesin’de (Yekta, Ezgi, Pırnal, Mutlu, Ungay, Sangan,) bahsedilen olgunun açıklamasına değinilmediği görülmüştür. Kaynakların 9 tanesi (Ezgi, Pırnal, Ungay, Özkan, Çakar, Sangan, Çelikkol, Yarkın ve Gönül) mertebe olgusunu açıklarken; 3 tanesinde (Yekta, Mutlu, Karadeniz) bahsedilen olgunun açıklamasına yer verilmediği anlaşılmıştır. Kaynakların 5 tanesi (Pırnal, Çakar, Sangan, Yarkın ve Gönül) velvele olgusunu açıklarken; 7 tanesinde ise (Yekta, Ezgi, Mutlu, Ungay, Karadeniz, Özkan, Çelikkol,) bahsedilen olgunun açıklamasına değinilmediği saptanmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik bulgulara geçmeden önce, öğretim programı ders içerikleri ana başlığı altında eğitim ve öğretim programının açıklanmasına yer verilmesinde fayda olduğu düşünülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖĞRETİM PROGRAMI DERS İÇERİKLERİ

1. EĞİTİM PROGRAMI

Varış (1994) eğitim programlarının, eğitim kurumlarınca öğrenciler için sağladığı uygun ortamlarda, milli eğitim kurumunun hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik bütün etkinlikleri içerdiğini söylemiştir. Bununla birlikte öğretimin ders dışında da öğretici faaliyetlerde, rehberlik, özel günlerin ve haftaların kutlanması gibi, geziler, geliştirici kısa zamanlı kurslar gibi hizmet ve faaliyetleri de içerdiğini açıklamıştır.

Şimşek (2007) ise, eğitim programlarını açıklarken; toplumun, öğrencilerin, veli ve kurumların beklenti ve ihtiyaçlarını da düşünerek, okulda ya da okul dışında yapılabilecek geliştirici faaliyetleri de kapsayan planlar olarak tanımlamıştır. Bu araştırmaların daha derine inmesi ve özelleştirilmesi, bizi öğretim programı başlığına götürmektedir.

2. ÖĞRETİM PROGRAMI

Eğitim programı dahilinde bulunan öğretim programı, daha önceden belirlenmiş bilgi seçeneklerinden oluşan, okullarda uygulanmakta olan, kazandırılmasının gerekli olduğu düşünülen beceri ve bilgilerin, eğitim programı hedeflerine daha hızlı ve kolay bir şekilde düşünülüp oluşturulmalıdır. Bir başka açıklamada ise; öğretim programının, okul içinde veya okulun dışında öğrenciye öğretilmesi istenen bir dersin ya da becerinin öğretimi ile ilgili tüm işlemleri içinde barındıran bir yaşantıdır (Selvi, 2018: 5).

Öğretim programı öğretmenler tarafından uygulanana kadar anlamlı değildir. Öğretmenin kültürel, fiziksel, ekonomik ve zamansal olarak ele alması gibi faktörler, programı daha canlı tutabileceği gibi, programın işlemesine engel de teşkil edebilir ve bu bilinmezlikler, programın alanını çizer. Eğitim programlarını geliştirme çalışmaları kuşkusuz çok önemlidir. Fakat programların hazırlanışı ve güncel olması kadar mühim olan diğer bir mevzu ise, öğretmenin yapılan programa uygunluğudur. İyi bir program hazırlanması için dikkat çok önemli bir unsurdur (Keskin, 2020: 13-14).

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik ritim uygulama dersinin öğretim programındaki değişiklikler incelenmiş ve ritim uygulama müfredatında, yıllar

içerisinde ne tür değişiklikler olduğu irdelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik bulgular ise şu şekildedir;

3. AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ RİTİM ÖĞRETİM PROGRAMI

3.1. (2008) ÖĞRETİM PROGRAMI İÇERİK KONU VE KAZANIMLARI

3.1.1. 1. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri

Tablo 2. 1. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DEVLET KONSERVATUVARI
DERS TANITIM FORMU

Dersin Kodu ve Adı: Ritm Uygulama 1				Bölüm / Anabilim Dalı : Türk Sanat Müziği Bölümü / Ses Eğitimi Anasanat Dalı			
Yarıyıl	Teorik Saati	Uygulama Saati	Toplam Saati	Kredisi	ECTS	Öğretim Dili	Türü: Zorunlu/ Seçmeli
1	2	1	3	2	4	Türkçe	Zorunlu
Ön Koşul(lar)		-					
Öğretim Elemanı					Mail : Web :		
Ders Yardımcısı		-			Mail : Web :		
Gruplar / Sınıflar		1. Sınıf					
Dersin Amacı		Birinci yarıyıl, Türk Sanat Müziği öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan usullerin yapısı hakkında temel bilgiler edinmesini, küçük zamanlı usulleri, çeşitli eserler ve etütler ile birlikte uygulayabilmesini amaç edinir.					
Dersin Hedefleri		1. Türk Sanat Müziği usullerinin oluşumunu kavratır. 2. Usuller için kullanılan bazı kavramları(atım, tartım, düzum, darp, velle ve vs.) öğretir. 3. Usul ayrımlarını ve tasnifini öğretir. 4. Usul yazılımlarını ve okunmasını öğretir. 5. Usul vuruşlarının uygulanmasını sağlar.					
Dersin Öğrenme Çıktıları ve Yeterlilikleri		1. Türk Müziği usullerini tanıır. 2. Türk Müziği usulleri ile ilgili temel kavramları kavrar. 3. Türk müziği usul vuruş şeklini kavrar. 4. Türk Müziğinde kullanılan usuller arasındaki farkı ayırt edebilir. 5. Küçük zamanlı usullerle etüt yazabilir.					
Dersin Temel ve Yardımcı Kaynakları		Temel Kaynaklar: İsmail Hakkı ÖZKAN "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" Hürşit UNGAY "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.					
Dersin İşleniş Yöntemi		Teorik ve Uygulama					
U l e n d i r m e Ö l e					Varsa (x) Olarak İşaretleyiniz		Genel Ortalamaya Yüzde (%) Katkı

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.2. 1. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları

Tablo 3. 1. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları

	1. Ara Sınavı	x	40
	2. Ara Sınavı		
	3. Ara Sınavı		
	4. Ara Sınavı		
	5. Ara Sınavı		
	Sözlü Sınavı		
	Uygulama Sınavı (Laboratuar, Proje vb.)		
	Yarıyıl Sonu Sınavı	x	60
Yarıyıl Ders Planı			
Hafta	Konuları		
1	Nota biçimleri, süre ve değerleri		
2	Sus biçimleri, süre ve değerleri		
3	Ölçü, ölçü çizgisi, ölçü rakamları		
4	Usullerin oluşumu ve usul öğreniminde gereken kavramlar (Darp, atım, tartım, düzum, usul, vellele nedir? metronom nedir?		
5	Usul rakamları ile ilgili bilgiler (Zaman, süre, birim not değeri, mertebe vs.)		
6	Usul yazılımları ve uygulanırken kullanılan heceler.		
7	Usul yazılımlarının ve usullerin uygulanış şekilleri		
8	Ara Sınav		
9	Çeşitli kaynaklarda bulunan, usullerin tasnifi hakkında bilgiler verilmesi, Usullerin zamanları ve yapıları bakımından incelenmesi.		
10	Nim Sofyan usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
11	Semai usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
12	Sofyan usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
13	Türk Aksağı usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
14	Yürük Semai usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
15	2, 3, 4 ,5 ,6 zamanlı usuller ile deşifre çalışmaları.		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.3. 1. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları

Tablo 4. 1. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları

Program Kazanımları		Dersin Katkısı		
		Hiç Yok	Kısmen	Tam Katkı
1	Türk Sanat Müziğini teorik olarak algılama ve uygulama			X
2	Enstrümanın, icra, eşlik ve ton çıkarma tekniklerini uygulayabilme	X		
3	Mesleki ve etik sorumluluk bilinci edinme.			X
4	Türk sanat müziğinin makam, seyir, usul, nazariyat ve formlarını bilip uygulayabilmek		X	
5	Geçmişten günümüze kullanılmış olan icra şekillerinin bilinmesi ve uygulanabilmesi		X	
6	Türk Müziğinde kullanılan tüm enstrümanların detaylı tanınması	X		
7	Türk Müziğinde kullanılan makamlarda seyir, taksim, doğaçlama yapabilme ve üretebilme		X	
8	Türk Müziği tarih ve evrelerinin bilinmesi		X	
9	Teknoloji ile müziği kullanabilmek	X		
10	Türk Sanat Müziğinin sanatsal ve müzik sorunlarını bilmek		X	
11	Türk Sanat Müziğini gelecek nesillere aktarabilecek sanatçıların yetişmesi			X
12	Tam donanımlı ve Türk Sanat Müziğine hakim icracıların yetişmesi			X
13	Türk Sanat Müziğinin ezgisel ve sözel olarak incelenmesi		X	
14	Sesini üslup ve tavır olarak kullanabilme becerisi		X	
15	Toplu icra bilinci oluşturma ve uygulama becerisi			X
16	Osmanlıca olarak yazılmış Türk Müziği eserlerinin kazandırılması ve anlaşılması.	X		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.4. 1. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri

Tablo 5. 1. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DEVLET KONSERVATUVARI
DERS TANITIM FORMU

Dersin Kodu ve Adı: Ritm Uygulama 2				Bölüm / Anabilim Dalı : Türk Sanat Müziği Bölümü / Ses Eğitimi Anasanat Dalı			
Yarıyıl	Teorik Saati	Uygulama Saati	Toplam Saati	Kredisi	ECTS	Öğretim Dili	Türü: Zorunlu/ Seçmeli
II	2	1	3	2	3	Türkçe	Zorunlu
Ön Koşul(lar)		Ritm Uygulama 1					
Öğretim Elemanı						Mail :	
						Web :	
Ders Yardımcısı		-				Mail :	
						Web :	
Gruplar / Sınıflar		1. Sınıf					
Dersin Amacı		İkinci yarıyıl, Türk Sanat Müziği Öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan 7, 8, 9 zamanlı usullerin yapısı hakkında bilgiler edinmesini, ve bu usullerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmasını, çeşitli eserler ve etütler ile birlikte uygulayabilmesini amaç edinir.					
Dersin Hedefleri		1. Türk Sanat Müziği usullerinin farklı düzenlerini kavratır. 2. 7, 8 ve 9 zamanlı usullerin farklı düzenlerini öğretir. 3. 7, 8 ve 9 zamanlı usullerin Türk Müziğinin hangi tür ve biçimlerinde (formlarında) kullanıldığını öğretir. 4. 7, 8 ve 9 zamanlı usullerin yazılması ve okunmasını öğretir. 5. 7, 8 ve 9 zamanlı usullerin vuruşlarının uygulanabilmesini sağlar.					
Dersin Öğrenme Çıktıları ve Yeterlilikleri		1. Türk Müziği usullerini tanır. 2. Türk Müziği usulleri ile ilgili temel kavramları kavrar. 3. Türk müziği usul vuruş şeklini kavrar. 4. Türk Müziğinde kullanılan usuller arasındaki farkı ayırt edebilir. 5. 7, 8 ve 9 zamanlı usuller ile etüt yazabilir ve bu usulleri uygulayabilir.					
Dersin Temel ve Yardımcı Kaynakları		Temel Kaynaklar: İsmail Hakkı ÖZKAN "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" Hürşit UNGAY "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.					

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.5. 1. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları

Tablo 6. 1. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları

Dersin İşleniş Yöntemi	Teorik ve Uygulama		
Değerlendirme Ölçütleri		Varsa (x) Olarak İşaretleyiniz	Genel Ortalamaya Yüzde (%) Katkı
	1. Ara Sınavı	x	40
	2. Ara Sınavı		
	3. Ara Sınavı		
	4. Ara Sınavı		
	5. Ara Sınavı		
	Sözlü Sınavı		
	Uygulama Sınavı (Laboratuvar, Proje vb.)		
	Yarıyıl Sonu Sınavı	x	60
Yarıyıl Ders Planı			
Hafta	Konuları		
1	7, 8 ve 9 zamanlı usuller hakkında genel bilgilerin verilmesi.		
2	Devri Hindi ve Devri Turan usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
3	Devri Hindi ve Devri Turan usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
4	Devri Hindi ve Devri Turan usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
5	Düyek ve Müsemmen usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
6	Düyek ve Müsemmen usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
7	Düyek ve Müsemmen usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
8	Ara Sınav		
9	Aksak ve Aksak Evferi usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
10	Aksak ve Aksak Evferi usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
11	Aksak ve Aksak Evferi usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
12	Oynak ve Raks Aksağı usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
13	Oynak ve Raks Aksağı usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
14	Oynak ve Raks Aksağı usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
15	7, 8 ve 9 zamanlı usuller ile ilgili deşifre çalışmaları.		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.6. 1. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları

Tablo 7. 1. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları

Program Kazanımları		Dersin Katkısı		
		Hiç Yok	Kısmen	Tam Katkı
1	Türk Sanat Müziğini teorik olarak algılama ve uygulama			X
2	Enstrümanın, icra, eşlik ve ton çıkarma tekniklerini uygulayabilme	X		
3	Mesleki ve etik sorumluluk bilinci edinme.			X
4	Türk sanat müziğinin makam, seyir, usul, nazariyat ve formlarını bilip uygulayabilmek		X	
5	Geçmişten günümüze kullanılmış olan icra şekillerinin bilinmesi ve uygulanabilmesi		X	
6	Türk Müziğinde kullanılan tüm enstrümanların detaylı tanınması	X		
7	Türk Müziğinde kullanılan makamlarda seyir, taksim, doğaçlama yapabilme ve üretebilme		X	
8	Türk Müziği tarih ve evrelerinin bilinmesi		X	
9	Teknoloji ile müziği kullanabilmek	X		
10	Türk Sanat Müziğinin sanatsal ve müzik sorunlarını bilmek		X	
11	Türk Sanat Müziğini gelecek nesillere aktarabilecek sanatçıların yetişmesi			X
12	Tam donanımlı ve Türk Sanat Müziğine hakim icracıların yetişmesi			X
13	Türk Sanat Müziğinin ezgisel ve sözel olarak incelenmesi		X	
14	Sesini üslup ve tavır olarak kullanabilme becerisi		X	
15	Toplu icra bilinci oluşturma ve uygulama becerisi			X
16	Osmanlıca olarak yazılmış Türk Müziği eserlerinin kazandırılması ve anlaşılması.	X		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.7. 2. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri

Tablo 8. 2. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DEVLET KONSERVATUVARI
DERS TANITIM FORMU

Dersin Kodu ve Adı:Yardımcı Meslek Çalgısı 3 (Kudüm Bendir , Daire, Def)				Bölüm / Anabilim Dalı : Türk Sanat Müziği Bölümü /Ses Eğitimi Anasanat Dalı			
Yarıyıl	Teorik Saati	Uygulama Saati	Toplam Saati	Kredisi	ECTS	Öğretim Dili	Türü: Zorunlu/ Seçmeli
III.	2	1	3	2	3	Türkçe	Zorunlu
Ön Koşul(lar)		Yardımcı Meslek Çalgısı 2 (Kudüm Bendir , Daire, Def)					
Öğretim Elemanı					Mail : Web :		
Ders Yardımcısı		-			Mail : Web :		
Gruplar / Sınıflar		2. Sınıf					
Dersin Amacı		Üçüncü yarıyıl, Ritm Saz öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan 10, 11 ve 12 zamanlı usullerin yapısı hakkında bilgiler edinmesini, ve bu usullerin çeşitli eserler ve etütler ile ritm sazlar da uygulayabilmesini amaç edinir.					
Dersin Hedefleri		1. 10, 11 ve 12 zamanlı usullerin yazılması ve okunmasını öğretir. 2. 10, 11 ve 12 zamanlı usullerin ritm sazlar ile uygulanmasını öğretir. 3. 10, 11 ve 12 zamanlı usullerin farklı düzenlerini öğretir. 4. 10, 11 ve 12 zamanlı usullerin Türk Müziğinin hangi tür ve biçimlerinde (formlarında) kullanıldığını öğretir.					
Dersin Öğrenme Çıktıları ve Yeterlilikleri		1. 10, 11 ve 12 zamanlı usullerin ritm sazlar ile uygulanmasını kavrar 2. 10, 11 ve 12 zamanlı usuller ile etüt yazabilir ve bu usulleri uygulayabilir. 3. 10, 11 ve 12 zamanlı usullerin Türk Müziğinin hangi tür ve biçimlerinde (formlarında) kullanıldığını kavrar					

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.8. 2. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları

Tablo 9. 2. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları

Dersin İşleniş Yöntemi	Teorik ve Uygulama		
Değerlendirme Ölçütleri		Varsa (x) Olarak İşaretleyiniz	Genel Ortalamaya Yüzde (%) Katkı
	1. Ara Sınavı	x	40
	2. Ara Sınavı		
	3. Ara Sınavı		
	4. Ara Sınavı		
	5. Ara Sınavı		
	Sözlü Sınavı		
	Uygulama Sınavı (Laboratuvar, Proje vb.)		
	Yarıyıl Sonu Sınavı	x	60
Yarıyıl Ders Planı			
Hafta	Konuları		
1	10, 11, 12 ve 13 zamanlı usuller hakkında genel bilgilerin verilmesi.		
2	Aksak Semai ve Lenk Fahte usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
3	Aksak Semai ve Lenk Fahte usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
4	Aksak Semai ve Lenk Fahte usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
5	Cengi Harbi ve Tek Vuruş usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
6	Cengi Harbi ve Tek Vuruş usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
7	Cengi Harbi ve Tek Vuruş usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
8	Ara Sınav		
9	İkiz Aksak, Nim Çenber ve Frenkçin usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
10	İkiz Aksak, Nim Çenber ve Frenkçin usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
11	İkiz Aksak, Nim Çenber ve Frenkçin usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
12	Şark-ı Devri Revan, Nim Evsad ve Bektaşî Devri Revanî usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
13	Şark-ı Devri Revan, Nim Evsad ve Bektaşî Devri Revanî usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
14	Şark-ı Devri Revan, Nim Evsad ve Bektaşî Devri Revanî usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
15	Devri Revan usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması. İlgili etütler ve eserler ile çalışmalar.		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.9. 2. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları

Tablo 10. 2. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları

Program Kazanımları		Dersin Katkısı		
		Hiç Yok	Kısmen	Tam Katkı
1	Türk Sanat Müziğini teorik olarak algılama ve uygulama			X
2	Enstrümanın, icra, eşlik ve ton çıkarma tekniklerini uygulayabilme	X		
3	Mesleki ve etik sorumluluk bilinci edinme.			X
4	Türk sanat müziğinin makam, seyir, usul, nazariyat ve formlarını bilip uygulayabilmek		X	
5	Geçmişten günümüze kullanılmış olan icra şekillerinin bilinmesi ve uygulanabilmesi		X	
6	Türk Müziğinde kullanılan tüm enstrümanların detaylı tanınması	X		
7	Türk Müziğinde kullanılan makamlarda seyir, taksim, doğaçlama yapabilme ve üretebilme		X	
8	Türk Müziği tarih ve evrelerinin bilinmesi		X	
9	Teknoloji ile müziği kullanabilmek	X		
10	Türk Sanat Müziğinin sanatsal ve müzik sorunlarını bilmek		X	
11	Türk Sanat Müziğini gelecek nesillere aktarabilecek sanatçıların yetişmesi			X
12	Tam donanımlı ve Türk Sanat Müziğine hakim icracıların yetişmesi			X
13	Türk Sanat Müziğinin ezgisel ve sözel olarak incelenmesi		X	
14	Sesini üslup ve tavır olarak kullanabilme becerisi		X	
15	Toplu icra bilinci oluşturma ve uygulama becerisi			X
16	Osmanlıca olarak yazılmış Türk Müziği eserlerinin kazandırılması ve anlaşılması.	X		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.10. 2. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri

Tablo 11. 2. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri

				AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ DEVLET KONSERVATUVARI DERS TANITIM FORMU			
Dersin Kodu ve Adı: Ritm Uygulama 4				Bölüm / Anabilim Dalı : Türk Sanat Müziği Bölümü /Ses Eğitimi Anasanat Dalı			
Yarıyıl	Teorik Saati	Uygulama Saati	Toplam Saati	Kredisi	ECTS	Öğretim Dili	Türü: Zorunlu/ Seçmeli
IV	2	1	3	2	3	Türkçe	Zorunlu
Ön Koşul(lar)		Ritm Uygulama 3					
Öğretim Elemanı						Mail :	
Ders Yardımcısı		-				Web :	
Gruplar / Sınıflar		2. Sınıf					
Dersin Amacı		Dördüncü yarıyıda, Türk Sanat Müziği Öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan 15,16,18 ve 20 zamanlı usullerin yapısı hakkında bilgiler edinmesini, bu usullerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmasını, çeşitli eserler ve etütler ile birlikte uygulayabilmesini amaç edinir.					
Dersin Hedefleri		1. Türk Sanat Müziği usullerinin farklı düzenlerini kavratır. 2. 15,16,18 ve 20 zamanlı usullerin farklı düzenlerini öğretir. 3. 15,16,18 ve 20 zamanlı usullerin Türk Müziğinin hangi tür ve biçimlerinde (formlarında) kullanıldığını öğretir. 4. 15,16,18 ve 20 zamanlı usullerin yazılması ve okunmasını öğretir. 5. 15,16,18 ve 20 zamanlı usullerin vuruşlarının uygulanabilmesini sağlar.					
Dersin Öğrenme Çıktıları ve Yeterlilikleri		1. Türk Müziği usullerini tanır. 2. Türk Müziği usulleri ile ilgili temel kavramları kavrar. 3. Türk müziği usul vuruş şeklini kavrar. 4. Türk Müziğinde kullanılan usuller arasındaki farkı ayırt edebilir. 5. 15,16,18 ve 20 zamanlı usuller ile etüt yazabilir ve bu usulleri uygulayabilir.					
Dersin Temel ve Yardımcı Kaynakları		Temel Kaynaklar: İsmail Hakkı ÖZKAN "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" Hürşit UNGAY "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.					

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.11. 2. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları

Tablo 12. 2. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları

Dersin İşleniş Yöntemi	Teorik ve Uygulama		
Değerlendirme Ölçütleri		Varsa (x) Olarak İşaretleyiniz	Genel Ortalamaya Yüzde (%) Katkı
	1. Ara Sınavı	x	40
	2. Ara Sınavı		
	3. Ara Sınavı		
	4. Ara Sınavı		
	5. Ara Sınavı		
	Sözlü Sınavı		
	Uygulama Sınavı (Laboratuvar, Proje vb.)		
	Yarıyıl Sonu Sınavı	x	60
Yarıyıl Ders Planı			
Hafta	Konuları		
1	15,16,18 ve 20 zamanlı usuller hakkında genel bilgilerin verilmesi.		
2	Raksan ve Bektaşî Raksanî usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
3	Raksan ve Bektaşî Raksanî usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
4	Raksan ve Bektaşî Raksanî usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
5	Çifte Düyek ve Nim Hafif usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
6	Çifte Düyek ve Nim Hafif usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
7	Çifte Düyek ve Nim Hafif usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
8	Ara Sınav		
9	Nim Berefşan ve Fer usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
10	Nim Berefşan ve Fer usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
11	Nim Berefşan ve Fer usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
12	Darb-ı Türk-i ve Nim Devir usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
13	Darb-ı Türk-i ve Nim Devir usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
14	Darb-ı Türk-i ve Nim Devir usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
15	Fahte usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması, kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler ve etütler örnek verilerek uygulanması.		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.12. 2. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları

Tablo 13. 2. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları

Program Kazanımları		Dersin Katkısı		
		Hiç Yok	Kısmen	Tam Katkı
1	Türk Sanat Müziğini teorik olarak algılama ve uygulama			X
2	Enstrümanın, icra, eşlik ve ton çıkarma tekniklerini uygulayabilme	X		
3	Mesleki ve etik sorumluluk bilinci edinme.			X
4	Türk sanat müziğinin makam, seyir, usul, nazariyat ve formlarını bilip uygulayabilmek		X	
5	Geçmişten günümüze kullanılmış olan icra şekillerinin bilinmesi ve uygulanabilmesi		X	
6	Türk Müziğinde kullanılan tüm enstrümanların detaylı tanınması	X		
7	Türk Müziğinde kullanılan makamlarda seyir, taksim, doğaçlama yapabilme ve üretebilme		X	
8	Türk Müziği tarih ve evrelerinin bilinmesi		X	
9	Teknoloji ile müziği kullanabilmek	X		
10	Türk Sanat Müziğinin sanatsal ve müzik sorunlarını bilmek		X	
11	Türk Sanat Müziğini gelecek nesillere aktarabilecek sanatçıların yetişmesi			X
12	Tam donanımlı ve Türk Sanat Müziğine hakim icracıların yetişmesi			X
13	Türk Sanat Müziğinin ezgisel ve sözel olarak incelenmesi		X	
14	Sesini üslup ve tavır olarak kullanabilme becerisi		X	
15	Toplu icra bilinci oluşturma ve uygulama becerisi			X
16	Osmanlıca olarak yazılmış Türk Müziği eserlerinin kazandırılması ve anlaşılması.	X		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.13. 3. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri

Tablo 14. 3. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ DEVLET KONSERVATUVARI DERS TANITIM FORMU

Dersin Kodu ve Adı: Ritm Uygulama 5				Bölüm / Anabilim Dalı : Türk Sanat Müziği Bölümü /Ses Eğitimi Anasanat Dalı			
Yarıyıl	Teorik Saati	Uygulama Saati	Toplam Saati	Kredisi	ECTS	Öğretim Dili	Türü: Zorunlu/ Seçmeli
V.	2	1	3	2	4	Türkçe	Zorunlu
Ön Koşul(lar)		Ritm Uygulama 4					
Öğretim Elemanı						Mail :	
						Web :	
Ders Yardımcısı						Mail :	
						Web :	
Gruplar / Sınıflar		3. Sınıf					
Dersin Amacı		Beşinci yarıyıl, Türk Sanat Müziği Öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan 21, 22, 24 ve 26 zamanlı usullerin yapısı hakkında bilgiler edinmesini, bu usullerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmasını, çeşitli eserler ve etütler ile birlikte uygulayabilmesini amaç edinir.					
Dersin Hedefleri		1. Türk Sanat Müziği usullerinin farklı düzenlerini kavratır. 2. 21, 22, 24 ve 26 zamanlı usullerin farklı düzenlerini öğretir. 3. 21, 22, 24 ve 26 zamanlı usullerin Türk Müziğinin hangi tür ve biçimlerinde (formlarında) kullanıldığını öğretir. 4. 21, 22, 24 ve 26 zamanlı usullerin yazılması ve okunmasını öğretir. 5. 21, 22, 24 ve 26 zamanlı usullerin vuruşlarının uygulanabilmesini sağlar.					
Dersin Öğrenme Çıktıları ve Yeterlilikleri		1. Türk Müziği usullerini tanıır. 2. Türk Müziği usulleri ile ilgili temel kavramları kavrar. 3. Türk müziği usul vuruş şeklini kavrar. 4. Türk Müziğinde kullanılan usuller arasındaki farkı ayırt edebilir. 5. 21, 22, 24 ve 26 zamanlı usuller ile etüt yazabilir ve bu usulleri uygulayabilir.					
Dersin Temel ve Yardımcı Kaynakları		Temel Kaynaklar: İsmail Hakkı ÖZKAN "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" Hürşit UNGAY "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.					

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.14. 3. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları

Tablo 15. 3. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları

Dersin İşleniş Yöntemi	Teorik ve Uygulama		
Değerlendirme Ölçütleri		Varsa (x) Olarak İşaretleyiniz	Genel Ortalamaya Yüzde (%) Katkı
	1. Ara Sınavı	x	40
	2. Ara Sınavı		
	3. Ara Sınavı		
	4. Ara Sınavı		
	5. Ara Sınavı		
	Sözlü Sınavı		
	Uygulama Sınavı (Laboratuvar, Proje vb.)		
	Yarıyıl Sonu Sınavı	x	60
Yarıyıl Ders Planı			
Hafta	Konuları		
1	21, 22, 24 ve 26 zamanlı usuller hakkında genel bilgilerin verilmesi.		
2	Durak Evferi ve Hezeç usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
3	Durak Evferi ve Hezeç usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
4	Durak Evferi ve Hezeç usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
5	Çenber usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
6	Çenber usulünün kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
7	Çenber usulünün kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
8	Ara Sınav		
9	Nim Sakil usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
10	Nim Sakil usulünün kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
11	Nim Sakil usulünün kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
12	Evsad usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
13	Evsad usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
14	Evsad usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
15	Beste Devri Revanı usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması, kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler ve etütler örnek verilerek uygulanması.		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.15. 3. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları

Tablo 16. 3. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları

Program Kazanımları		Dersin Katkısı		
		Hiç Yok	Kısmen	Tam Katkı
1	Türk Sanat Müziğini teorik olarak algılama ve uygulama			X
2	Enstrümanın, icra, eşlik ve ton çıkarma tekniklerini uygulayabilme	X		
3	Mesleki ve etik sorumluluk bilinci edinme.			X
4	Türk sanat müziğinin makam, seyir, usul, nazariyat ve formlarını bilip uygulayabilmek		X	
5	Geçmişten günümüze kullanılmış olan icra şekillerinin bilinmesi ve uygulanabilmesi		X	
6	Türk Müziğinde kullanılan tüm enstrümanların detaylı tanınması	X		
7	Türk Müziğinde kullanılan makamlarda seyir, taksim, doğaçlama yapabilme ve üretebilme		X	
8	Türk Müziği tarih ve evrelerinin bilinmesi		X	
9	Teknoloji ile müziği kullanabilmek	X		
10	Türk Sanat Müziğinin sanatsal ve müzik sorunlarını bilmek		X	
11	Türk Sanat Müziğini gelecek nesillere aktarabilecek sanatçıların yetişmesi			X
12	Tam donanımlı ve Türk Sanat Müziğine hakim icracıların yetişmesi			X
13	Türk Sanat Müziğinin ezgisel ve sözel olarak incelenmesi		X	
14	Sesini üslup ve tavır olarak kullanabilme becerisi		X	
15	Toplu icra bilinci oluşturma ve uygulama becerisi			X
16	Osmanlıca olarak yazılmış Türk Müziği eserlerinin kazandırılması ve anlaşılması.	X		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.16. 3. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri

Tablo 17. 3. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri

				AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ DEVLET KONSERVATUVARI DERS TANITIM FORMU			
Dersin Kodu ve Adı: Ritm Uygulama 6				Bölüm / Anabilim Dalı : Türk Sanat Müziği Bölümü /Ses Eğitimi Anasanat Dalı			
Yarıyıl	Teorik Saati	Uygulama Saati	Toplam Saati	Kredisi	ECTS	Öğretim Dili	Türü: Zorunlu/ Seçmeli
VI	2	1	3	2	4	Türkçe	Zorunlu
Ön Koşul(lar)							
Öğretim Elemanı				Mail : Web :			
Ders Yardımcısı				Mail : Web :			
Gruplar / Sınıflar				3. Sınıf			
Dersin Amacı				Altıncı yarıyıld, Türk Sanat Müziği Öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan 28 ve 32 zamanlı usullerin yapısı hakkında bilgiler edinmesini, bu usullerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmasını, çeşitli eserler ve etütler ile birlikte uygulayabilmesini amaç edinir.			
Dersin Hedefleri				1. Türk Sanat Müziği usullerinin farklı düzenlerini kavratır. 2. 32 zamanlı usullerin farklı düzenlerini öğretir. 3. 32 zamanlı usullerin Türk Müziğinin hangi tür ve biçimlerinde (formlarında) kullanıldığını öğretir. 4. 32 zamanlı usullerin yazılması ve okunmasını öğretir. 5. 32 zamanlı usullerin vuruşlarının uygulanabilmesini sağlar.			
Dersin Öğrenme Çıktıları ve Yeterlilikleri				1. Türk Müziği usullerini tanıır. 2. Türk Müziği usulleri ile ilgili temel kavramları kavrar. 3. Türk müziği usul vuruş şeklini kavrar. 4. Türk Müziğinde kullanılan usuller arasındaki farkı ayırt edebilir. 5. 32 zamanlı usuller ile etüt yazabilir ve bu usulleri uygulayabilir.			
Dersin Temel ve Yardımcı Kaynakları				Temel Kaynaklar: İsmail Hakkı ÖZKAN "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" Hürşit UNGAY "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.			

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.17. 3. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları

Tablo 18. 3. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları

Dersin İşleniş Yöntemi	Teorik ve Uygulama		
Değerlendirme Ölçütleri		Varsa (x) Olarak İşaretleyiniz	Genel Ortalamaya Yüzde (%) Katkı
	1. Ara Sınavı	x	40
	2. Ara Sınavı		
	3. Ara Sınavı		
	4. Ara Sınavı		
	5. Ara Sınavı		
	Sözlü Sınavı		
	Uygulama Sınavı (Laboratuvar, Proje vb.)		
	Yarıyıl Sonu Sınavı	x	60
Yarıyıl Ders Planı			
Hafta	Konuları		
1	28 ve 32 zamanlı usuller hakkında genel bilgilerin verilmesi.		
2	Devri Kebir usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
3	Devri Kebir usulünün kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
4	Devri Kebir usulünün kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
5	Remel ve Frengifer usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
6	Remel ve Frengifer usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
7	Remel ve Frengifer usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
8	Ara Sınav		
9	Muhammes usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
10	Muhammes usulünün kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
11	Muhammes usulünün kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
12	Hafif ve Berefşan usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
13	Hafif ve Berefşan usullerinin mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
14	Hafif ve Berefşan usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
15	32 zamanlı usullerle olan eserlerin tekrarı.		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.18. 3. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları

Tablo 19. 3. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları

Program Kazanımları		Dersin Katkısı		
		Hiç Yok	Kısmen	Tam Katkı
1	Türk Sanat Müziğini teorik olarak algılama ve uygulama			X
2	Enstrümanın, icra, eşlik ve ton çıkarma tekniklerini uygulayabilme	X		
3	Mesleki ve etik sorumluluk bilinci edinme.			X
4	Türk sanat müziğinin makam, seyir, usul, nazariyat ve formlarını bilip uygulayabilmek		X	
5	Geçmişten günümüze kullanılmış olan icra şekillerinin bilinmesi ve uygulanabilmesi		X	
6	Türk Müziğinde kullanılan tüm enstrümanların detaylı tanınması	X		
7	Türk Müziğinde kullanılan makamlarda seyir, taksim, doğaçlama yapabilme ve üretebilme		X	
8	Türk Müziği tarih ve evrelerinin bilinmesi		X	
9	Teknoloji ile müziği kullanabilmek	X		
10	Türk Sanat Müziğinin sanatsal ve müzik sorunlarını bilmek		X	
11	Türk Sanat Müziğini gelecek nesillere aktarabilecek sanatçıların yetişmesi			X
12	Tam donanımlı ve Türk Sanat Müziğine hakim icracıların yetişmesi			X
13	Türk Sanat Müziğinin ezgisel ve sözel olarak incelenmesi		X	
14	Sesini üslup ve tavır olarak kullanabilme becerisi		X	
15	Toplu icra bilinci oluşturma ve uygulama becerisi			X
16	Osmanlıca olarak yazılmış Türk Müziği eserlerinin kazandırılması ve anlaşılması.	X		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.19. 4. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri

Tablo 20. 4. Sınıf 1. Dönem Ders İçerikleri

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
DEVLET KONSERVATUVARI
DERS TANITIM FORMU

Dersin Kodu ve Adı: Ritm Uygulama 7				Bölüm / Anabilim Dalı : Türk Sanat Müziği Bölümü /Ses Eğitimi Anasanat Dalı			
Yarıyıl	Teorik Saati	Uygulama Saati	Toplam Saati	Kredisi	ECTS	Öğretim Dili	Türü: Zorunlu/ Seçmeli
VII	2	1	3	2	3	Türkçe	Zorunlu
Ön Koşul(lar)							
Öğretim Elemanı				Mail : Web :			
Ders Yardımcısı				Mail : Web :			
Gruplar / Sınıflar				4. Sınıf			
Dersin Amacı				Yedinci yarıyıl, Türk Sanat Müziği Öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan büyük usullerin birleşimiyle oluşan darbeyn usuller ve 120, 48, 64, 88 zamanlı usullerin yapısı hakkında bilgiler edinmesini, bu usullerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmasını, çeşitli eserler ve etütler ile birlikte uygulayabilmesini amaç edinir.			
Dersin Hedefleri				1. Türk Sanat Müziği usullerinin farklı düzümlerini kavratır. 2. 32 zamanlı usullerin farklı düzümlerini öğretir. 3. 32 zamanlı usullerin Türk Müziğinin hangi tür ve biçimlerinde (formlarında) kullanıldığını öğretir. 4. 32 zamanlı usullerin yazılması ve okunmasını öğretir. 5. 32 zamanlı usullerin vuruşlarının uygulanabilmesini sağlar.			
Dersin Öğrenme Çıktıları ve Yeterlilikleri				1. Türk Müziği usullerini tanıır. 2. Türk Müziği usulleri ile ilgili temel kavramları kavrar. 3. Türk müziği usul vuruş şeklini kavrar. 4. Türk Müziğinde kullanılan usuller arasındaki farkı ayırt edebilir. 5. 32 zamanlı usuller ile etüt yazabilir ve bu usulleri uygulayabilir.			
Dersin Temel ve Yardımcı Kaynakları				Temel Kaynaklar: İsmail Hakkı ÖZKAN "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" Hurşit UNGAY "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.			

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.20. 4. Sınıf 1. Dönem Ders Konuları

Tablo 21. 4. Sınıf. 1. Dönem Ders Konuları

Değerlendirme Ölçütleri		Olarak İşaretleyiniz	Ortalamaya Yüzde (%) Katkı
	1. Ara Sınavı	x	40
	2. Ara Sınavı		
	3. Ara Sınavı		
	4. Ara Sınavı		
	5. Ara Sınavı		
	Sözlü Sınavı		
	Uygulama Sınavı (Laboratuvar, Proje vb.)		
	Yarıyıl Sonu Sınavı	x	60
Yarıyıl Ders Planı			
Hafta	Konuları		
1	28 ve 32 zamanlı usuller hakkında genel bilgilerin verilmesi.		
2	Zincir usulünün öğretilmesi, birleşiminden oluşan usullerin sıralanması.		
3	Zincir usulünün yazılımı ve vuruluşunun uygulanması,		
4	Zincir usulü ile yazılmış örnek eserler geçilmesi, geçilen eserlerin ezberlenmesi ve tekrarı.		
5	Sakıl usulünün öğretilmesi, yazılımı ve uygulanışı.		
6	Sakıl Usulü ile eser geçilmesi ve ezberlenmesi		
7	Sakıl usulü ile geçilen eserlerin tekrarı.		
8	Ara Sınav		
9	Havi usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
10	Havi usulü ile eser geçilmesi ve ezberlenmesi		
11	Havi usulü ile geçilen eserlerin tekrarı.		
12	Darb-ı Fetih usulünün öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
13	Darb-ı Fetih usulü ile eser geçilmesi ve ezberlenmesi		
14	Darb-ı Fetih usulü ile geçilen eserlerin tekrarı.		
15	120, 48, 64, 88 zamanlı usullerle olan eserlerin tekrarı.		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.21. 4. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları

Tablo 22. 4. Sınıf 1. Dönem Ders Kazanımları

Program Kazanımları		Dersin Katkısı		
		Hiç Yok	Kısmen	Tam Katkı
1	Türk Sanat Müziğini teorik olarak algılama ve uygulama			X
2	Enstrümanın, icra, eşlik ve ton çıkarma tekniklerini uygulayabilme	X		
3	Mesleki ve etik sorumluluk bilinci edinme.			X
4	Türk sanat müziğinin makam, seyir, usul, nazariyat ve formlarını bilip uygulayabilmek		X	
5	Geçmişten günümüze kullanılmış olan icra şekillerinin bilinmesi ve uygulanabilmesi		X	
6	Türk Müziğinde kullanılan tüm enstrümanların detaylı tanınması	X		
7	Türk Müziğinde kullanılan makamlarda seyir, taksim, doğaçlama yapabilme ve üretebilme		X	
8	Türk Müziği tarih ve evrelerinin bilinmesi		X	
9	Teknoloji ile müziği kullanabilmek	X		
10	Türk Sanat Müziğinin sanatsal ve müzik sorunlarını bilmek		X	
11	Türk Sanat Müziğini gelecek nesillere aktarabilecek sanatçıların yetişmesi			X
12	Tam donanımlı ve Türk Sanat Müziğine hakim icracıların yetişmesi			X
13	Türk Sanat Müziğinin ezgisel ve sözel olarak incelenmesi		X	
14	Sesini üslup ve tavır olarak kullanabilme becerisi		X	
15	Toplu icra bilinci oluşturma ve uygulama becerisi			X
16	Osmanlıca olarak yazılmış Türk Müziği eserlerinin kazandırılması ve anlaşılması.	X		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.22. 4. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri

Tablo 23. 4. Sınıf 2. Dönem Ders İçerikleri

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ DEVLET KONSERVATUVARI DERS TANITIM FORMU

Dersin Kodu ve Adı: Ritm Uygulama 8				Bölüm / Anabilim Dalı : Türk Sanat Müziği Bölümü /Ses Eğitimi Anasanat Dalı			
Yarıyıl	Teorik Saati	Uygulama Saati	Toplam Saati	Kredisi	ECTS	Öğretim Dili	Türü: Zorunlu/ Seçmeli
VIII	2	1	3	2	3	Türkçe	Zorunlu
Ön Koşul(lar)							
Öğretim Elemanı				Mail : Web :			
Ders Yardımcısı				Mail : Web :			
Gruplar / Sınıflar				4. Sınıf			
Dersin Amacı				Sekizinci yarıylda, Türk Sanat Müziği Öğrencilerinin; Türk Sanat Müziğinde kullanılan usullerin Fasal, Takım gibi büyük soluklu türler içerisinde hangilerinin türlerin ne sırayla kullanıldığını, birbirine bağlanan eserlerin usul geçkileri ve eserlerin kendi içerisinde olan usul geçkilerinin nasıl yapılacağı öğretilirken çeşitli eserler ile öğrencilerin repertuarına da katkıda bulunmayı amaç edinir.			
Dersin Hedefleri				1. Türk Sanat Müziği usullerinin farklı düzümelerini kavratır. 2. usul geçkilerinin nasıl yapılacağını öğretir. 3. Tür müziğinde kullanılan usullerin Türk Müziğinin hangi tür ve biçimlerinde (formlarında) kullanıldığını öğretir. 4. Tür müziğinde kullanılan usullerin vuruşlarının uygulanabilmesini sağlar.			
Dersin Öğrenme Çıktıları ve Yeterlilikleri				1. Türk Müziği usullerini nasıl kullanacağını kavrar. 2. Türk Müziği usullerini nerelerde kullanacağını kavrar. 3. Türk müziği usul geçkilerinin nasıl uygulanacağını kavrar. 4. Türk Müziğinde kullanılan usuller arasındaki farkı ayırt edebilir.			
Dersin Temel ve Yardımcı Kaynakları				Temel Kaynaklar: İsmail Hakkı ÖZKAN "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" Hurşit UNGAY "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.			

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.23. 4. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları

Tablo 24. 4. Sınıf 2. Dönem Ders Konuları

Dersin İşleniş Yöntemi	Teorik ve Uygulama		
Değerlendirme Ölçütleri		Varsa (x) Olarak İşaretleyiniz	Genel Ortalamaya Yüzde (%) Katkı
	1. Ara Sınavı	X	40
	2. Ara Sınavı		
	3. Ara Sınavı		
	4. Ara Sınavı		
	5. Ara Sınavı		
	Sözlü Sınavı		
	Uygulama Sınavı (Laboratuvar, Proje vb.)		
	Yarıyıl Sonu Sınavı	X	60
Yarıyıl Ders Planı			
Hafta	Konuları		
1	Türk Sanat Müziğinde Fasıl türü hakkında genel bilgiler.		
2	Türk Sanat Müziğinde Fasıl türünün içerisinde hangi türlerin ne sırayla ve nasıl birbirine bağlandığı.		
3	Fasıl türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
4	Fasıl türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
5	Fasıl türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
6	Fasıl türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
7	Fasıl türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
8	Ara Sınav		
9	Türk Sanat Müziğinde Takım türü hakkında genel bilgiler.		
10	Türk Sanat Müziğinde Takım türünün içerisinde hangi türlerin ne sırayla ve nasıl birbirine bağlandığı.		
11	Takım türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
12	Takım türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
13	Takım türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
14	Takım türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		
15	Takım türüne örnek olarak belirlenmiş çeşitli makamlar ile icra.		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.1.24. 4. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları

Tablo 25. 4. Sınıf 2. Dönem Ders Kazanımları

Program Kazanımları		Dersin Katkısı		
		Hiç Yok	Kısmen	Tam Katkı
1	Türk Sanat Müziğini teorik olarak algılama ve uygulama			X
2	Enstrümanın, icra, eşlik ve ton çıkarma tekniklerini uygulayabilme	X		
3	Mesleki ve etik sorumluluk bilinci edinme.			X
4	Türk sanat müziğinin makam, seyir, usul, nazariyat ve formlarını bilip uygulayabilmek		X	
5	Geçmişten günümüze kullanılmış olan icra şekillerinin bilinmesi ve uygulanabilmesi		X	
6	Türk Müziğinde kullanılan tüm enstrümanların detaylı tanınması	X		
7	Türk Müziğinde kullanılan makamlarda seyir, taksim, doğaçlama yapabilme ve üretebilme		X	
8	Türk Müziği tarih ve evrelerinin bilinmesi		X	
9	Teknoloji ile müziği kullanabilmek	X		
10	Türk Sanat Müziğinin sanatsal ve müzik sorunlarını bilmek		X	
11	Türk Sanat Müziğini gelecek nesillere aktarabilecek sanatçıların yetişmesi			X
12	Tam donanımlı ve Türk Sanat Müziğine hakim icracıların yetişmesi			X
13	Türk Sanat Müziğinin ezgisel ve sözel olarak incelenmesi		X	
14	Sesini üslup ve tavır olarak kullanabilme becerisi		X	
15	Toplu icra bilinci oluşturma ve uygulama becerisi			X
16	Osmanlıca olarak yazılmış Türk Müziği eserlerinin kazandırılması ve anlaşılması.	X		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.2. (2015) ÖĞRETİM PROGRAMI İÇERİK KONU VE KAZANIMLARI

3.2.1. 1. Sınıf 1. Dönem Öğretim Programı

Tablo 26. 1. Sınıf 1. Dönem Öğretim Programı

Dersin Kodu ve Adı	Ritim Uygulama		
Öğretim Elemanı			
Dersin Amaç ve Hedefleri	İkinci yarıyıda, Türk Sanat Müziği Öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan 7, 8, 9 zamanlı usullerin yapısı hakkında bilgiler edinmesini, ve bu usullerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmasını, çeşitli eserler ve etütler ile birlikte uygulayabilmesini amaç edinir.		
Dersin Temel Kaynakları	İsmail Hakkı ÖZKAN “Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri” Hurşit UNGAY “Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm” Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.		
Teori	Uyg.	ECTS	Zorunlu/Seçmeli
1	1	2	Z
Ders İçerikleri			
Hafta	Konular		
1	7, 8 ve 9 zamanlı usuller hakkında genel bilgilerin verilmesi.		
2	Devri Hindi ve Devri Turan usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
3	Devri Hindi ve Devri Turan usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
4	Devri Hindi ve Devri Turan usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
5	Düyek ve Müsemmen usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
6	Düyek ve Müsemmen usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
7	Düyek ve Müsemmen usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
8	Vize Sınavı		
9	Aksak ve Aksak Evferi usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
10	Aksak ve Aksak Evferi usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
11	Aksak ve Aksak Evferi usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
12	Oynak ve Raks Aksağı usullerinin öğretilmesi, yazılımı ve vuruluşunun uygulanması.		
13	Oynak ve Raks Aksağı usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili eserler örnek verilerek uygulanması.		
14	Oynak ve Raks Aksağı usullerinin kullanılan mertebeleri ile ilgili etütler oluşturularak çalışmalar.		
15	7, 8 ve 9 zamanlı usuller ile ilgili deşifre çalışmaları.		
16	Final Sınavı		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

3.2.2. 1. Sınıf 2. Dönem Öğretim Programı

Tablo 27. 1. Sınıf 2. Dönem Öğretim Programı

Dersin Kodu ve Adı	Ritim Uygulama		
Öğretim Elemanı			
Dersin Amaç ve Hedefleri	Birinci yarıyıld, Türk Sanat Müziği öğrencilerinin; Türk Müziğinde kullanılan usullerin yapısı hakkında temel bilgiler edinmesini, küçük zamanlı usulleri, çeşitli eserler ve etütler ile birlikte uygulayabilmesini amaç edinir.		
Dersin Temel Kaynakları	İsmail Hakkı ÖZKAN "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" Hurşit UNGAY "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" Yardımcı Kaynaklar: Öğrenilecek usullere uygun olarak seçilen eserler ve oluşturulan etütler.		
Teori	Uyg.	ECTS	Zorunlu/Seçmeli
1	1	2	Z
Ders İçerikleri			
Hafta	Konular		
1	Nota biçimleri, süre ve değerleri		
2	Sus biçimleri, süre ve değerleri		
3	Ölçü, ölçü çizgisi, ölçü rakamları		
4	Usullerin oluşumu ve usul öğreniminde gereken kavramlar		
5	(Darp, atım, tartım, düzum, usul, velle nedir? metronom nedir?		
6	Usul rakamları ile ilgili bilgiler		
7	(Zaman, süre, birim not değeri, mertebe vs.)		
8	Vize Sınavı		
9	Usul yazılımları ve uygulanırken kullanılan heceler.		
10	Usul yazılımlarının ve usullerin uygulanış şekilleri		
11	1. VİZE		
12	Çeşitli kaynaklarda bulunan, usullerin tasnifi hakkında bilgiler verilmesi, Usullerin zamanları ve yapıları bakımından incelenmesi.		
13	Nim Sofyan usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
14	Semaî usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
15	Sofyan usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
16	2. VİZE		
17	Türk Aksağı usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
18	Yürük Semaî usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
19	Ağır Sengin Semaî usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
20	Devri Hindî usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
21	Devri Turan usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
22	Düyek usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
23	Düyek usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
24	Müsemmen usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
25	Aksak usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
26	Aksak usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
27	Ağır Aksak usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
28	Evfer usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
29	Raks Aksağı usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
30	Oynak usulü hakkında kuramsal bilgi verilmesi, çeşitli eserler ve etütler ile uygulamalı çalışmalar yapılması		
31	Genel Tekrar		
32	YIL SONU SINAVI		

Kaynak: <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvari/>

TARTIşMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk musikisinin iki ana faktöründen biri olarak kabul edilen usul, nota üzerinde net olarak gösterilmekte olan eşsiz unsurdur. Kendi içinde istikrarlı olup, bu kavramların tanımlarında değişikliklere neden olmayacak bir biçimde uygulanabilir olması durumunda büyük bir önem arz etmektedir.

Türk müziğinde usul ve teknik farklılıklarının varlığı, bu müzik türünün tarihsel süreç içerisinde, bölgesel ve kültürel çeşitliliklerle zenginleşmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Birçok önemli müzikolog ve sanatçı, bu farklılıkların ortak bir paydada buluşturulması adına çalışmalar yapmış olsa da yerel üslupların ve geleneklerin korunması, bu alandaki standartlaştırma girişimlerini zorlaştırmaktadır. Ayrıca, müziğin sanatsal ve yaratıcı yapısı, belirli kurallar çerçevesine sıkı sıkıya bağlı kalınmadan icra edilmesine olanak tanır. Ancak, tüm bu farklılıkların birleştirilmesi adına, disiplinler arası çalışmalar ve ortak bir metodoloji geliştirilmesi, daha anlaşılır ve bütünsel bir kaynak oluşturma sürecine katkı sağlayabilir. Bu doğrultuda, müzik eğitimi alanında bölgesel farklılıkları göz ardı etmeden, ortak kavramsal bir çerçeve oluşturulması mümkün olabilir mi sorusu akla gelmektedir.

2008 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı öğretim programında gerçekleştirilen güncellemeler sonucunda, müzik eğitiminin temel derslerinden biri olan Ritim Uygulama dersinin zorunlu statüsü kaldırılarak, seçmeli ders haline getirilmiş ve ders saatleri azaltılmıştır. Bu değişiklik, müziğin teorik ve pratik anlamda bütünsel bir biçimde öğrenilmesini olumsuz yönde etkilemiş, müzik eğitiminin ahenkli bir yapı içinde sürdürülmesini ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığını zayıflattığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırma kapsamında, Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde Ritim Uygulama dersi veren öğretim elemanlarına, kullandıkları kaynakları seçerken hangi kriterleri göz önünde bulundurdıkları sorulmuştur. Öğretim elemanları, yanıtlarında derslerde tuttıkları notlar, kişisel tecrübeleri ve hocalarından öğrendikleri yöntemler doğrultusunda daha verimli, kapsamlı ve anlaşılır olduğunu düşündükleri kaynakları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak, mevcut müzik kaynakları incelendiğinde, ritim konusuna ilişkin tanımlarda çeşitli eksiklikler ve fazlalıkların bulunduğu, dolayısıyla tam donanımlı ve eksiksiz bir kaynağın mevcut olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma çerçevesinde Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde ritim eğitimi

kapsamında başvuru kaynaklar İsmail Hakkı Özkan'ın "Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri" ve Hurşit Ungay'ın "Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm" adlı eserleri bu ders için faydalanılan kaynaklar olduğu tespit edilmiştir.

2008 Öğretim Programı bilgilerine bakıldığında, Ritim Uygulama dersinin her yıl her iki (güz-bahar) dönemde de verildiği, fakat ders saatlerinde sınırlamaya gidildiği görülmüştür. Zaman içerisinde bu dersin müfredattaki saati değişmiş, sonraki yıllarda ders seçmeli hale getirilmiş ve yalnızca 1. sınıf güz ve bahar dönemlerinde zorunlu ders olarak verilmiştir. Takiben Ritim Uygulama dersi müfredattaki önemini azda olsa yitirmiş, yerine Türk müziği eğitim için aynı derecede temel sayılmayacak farklı birtakım seçmeli dersler eklenmiştir. Bu durum, ritim uygulama dersinin mesleki müzik eğitimi açısından sınırlılığa, temel bir unsur olarak da yeterince vurgulanamamasına neden olması ulaşılan önemli sonuçlar arasındadır.

Öneriler

- Ritim Uygulama dersinin ders saatlerinin artırılması; Ritim eğitimi, müziğin temellerinden biri olması sebebi ile, öğrencilerin bu alanda daha fazla pratik yapması sağlanmalıdır. Ders saatlerinin fazlalaşması, öğrencilerin ritim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacaktır.
- Ritim Uygulama dersinin her dönem zorunlu ders olarak müfredata eklenmesi; Ritim dersi, yalnızca bir dönem değil, tüm eğitim dönemi süresince zorunlu olmalıdır. Bu sayede öğrenciler ritim uygulamalarını sürekli hale getirerek daha sağlam bir temel oluşturabilirler.
- Ders kaynaklarının artırılması ve sadeleştirilmesi; Tüm Konservatuvarların ortak kaynak üzerinden eğitim vermesi, farklı konservatuvarlarda aynı kalite ve standarda sahip ritim eğitimi verilmesi amacıyla, ortak ders materyalleri ve kaynakların geliştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, İ. (2019). *Ebu'l-Ferec Isfahani'nin "Kitabu'l-Eğani" Adlı Eseri ve Bu Eserde Geçen Müzik Terimleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Akdemir, M. (2011). *Bendir Çalgısının Profesyonel Performansına Yönelik Metodolojik Bir Yaklaşım*. (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Başer, F. A. (2013). *Türk Mûsikîsinde Abdülbâkî Nâsır Dede*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Yayınları.
- Baştepe, K. (2022). *Türk Müziği Usûl İncelemeleri İçin Bir Yöntem Önerisi*. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Cebeci, S. (2010). *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri* (3. Basım). İstanbul: Alfa Yayınevi.
- Cevher, M. H. (2003). *Ali Ufkî: Hâzâ Mecmûa-i Sâz ü Söz (Transkripsiyon, İnceleme)*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Cihanoğlu, Y. (2010). *Trabzon Halk Müziğinde Ritmik Yapıların İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çakar, Ş. (1996). *Türk Musikîsinde Usûl*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Çelikkol, E. (2000). *Türk Mûsikîsi Bilgileri I-II*. Bursa: Özsan Matbaacılık.
- Duran, O. A. (2022). *20. Yüzyıl Müziğinden Örneklerle Aksak Tartımlar İçin Solfej Metodu Önerisi*. (Sanatta Yeterlik Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Elçin, Ş. (1976). *Ali Ufkî: Hayatı, Eserleri ve Mecmûa-i Sâz ü Söz* (Tıpkıbasım). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Emnalar, A. (1998). *Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı* (1. baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Ezgi, S. (1933). *Nazari ve Ameli Türk Musikisi*. İstanbul: Milli Mecmua Matbaası.
- Gazmihal, M. R. (1961). *Mûsiki Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.
- Gönül, M. (2016). *Türk Mûsikîsi Usûllerinin Gösterimi İfadesi Ve Tasnifine Bir Bakış* İstem Dergisi, 25, 31 – 46.
- Güneş, K. (2014). *El-Mu'cem, Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Mektep Yayınları.
- Hatipoğlu, V. (2008). *Mesleki Müzik Eğitimi Veren Kurumlarda Türk Müziği Usûlleri Öğretiminin Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- <https://nota-arsivi.github.io/> (Erişim Tarihi: 18.09.2024).
- <https://ogrenci.aku.edu.tr/devlet-konservatuvary/> (Erişim Tarihi: 23.04.2024).
- İmrani, R. H. (1999). *Azerbaycan musiki tarihi*. I-cild, Elm. Bakü, 7-12.
- İmrani, R. (2022). *Azerbaycan Halk Müziğinde Ritim Ve Ağırlıkların Nedenleri Ve Tarihi, İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 8 (1), 54-62.
- İnce, U. A. (2019). *Türk Müziği Usûl Eğitim-Öğretiminde Kullanılan Yazılı Kaynakların İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Isfahani, Ebu'l-Ferec, (2008). *Kitabu'l-Eğani*. (Editör: A.E.Ali Muhenna, Samîr Jabir, Yusuf A. Tavîl.). (V. Baskı). Beyrut: Darü'l Kütübü'l İlmiye.
- Karadeniz, M. E. (2013). *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (19. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kaya, M. (1994). *Kindî: Felsefî Risâleler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kaya, M. (2002). Kindî, Ya'kûb b. İshak. İçinde; *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*.
- Keskin, A. (2020). *Öğretmenlerin Öğretim Programı Okuryazarlık Düzeylerine Yönelik Algılarının Belirlenmesi*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Nar, M. (2020). *Türk Müziği 2 İla 10 Zamanlı Usûllerde Velvele Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkan, İ. H. (1984). *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri* (13. Basım). İstanbul: Ötüken Neşriyat A.ş.
- Özkızıldaş, C. (2018). *Ankara Devlet Konservatuvarı Derleme Kayıtlarında Yer Alan Erzurum Yöresi Halk Ezgilerinde Ritim Sazların İcra Ettiği Kalıpların İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Rızvanoğlu, M. İ. (2007). *Fârâbî'de İkâ' Teorisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sangan, C. (1997). *Türk Müziği Usûlleri*. Muğla: Bodrum Belediyesi.
- Sarıkaya, R. (2019). *Ritim Öğretiminde Eğitsel Oyun Kullanımının Müzik Eğitimine Etkileri Üzerine Bir Araştırma*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sun, M. (1998). *Şarkılarla Türkülerle Temel Müzik Eğitimi*. Ankara: Kozan Ofset
- Sav, C. (2022). *Burdur Yöresi Halk Ezgilerindeki Ritim Kalıplarının Analizi Ve Ritim Notaları*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Sayın, A. (2022). *TRT Türk Halk Müziği Repertuvarında Bulunan Sözsüz Oyun Havalarında Ağırlıklı Olarak Kullanılan Tartım Öğelerinin Tespiti Ve Kelime Düzüm İlişkisi Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Saygun, A. (1958). *Müsiki Nazariyatı*. İstanbul: Maarif Basım Evi.
- Selvi, H. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi 2005 Ve 2018 Öğretim Programlarının Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Sevinç, M. (2013). *Tevfik Rıza'nın "Söz Ve Saz" Adlı Yazma Eserinin I. Kitabı Olan "Türk Mûsikîsi Nazariyatı Ve Usûlleri" Bölümünün Günümüz Türkçesine Çevirimi*. (Yüksek Lisan Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, S. (2007). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. İçinde; *Eğitim bilimine giriş* (Editör: N. Saylan). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Terzi, C. (2015). *Türk Halk Müziğinde Metrik Yapı* (1.Basım). İstanbul: Cenkler Matbacılık.
- Tokay, A. (2017). *İbn. Hurdâzbeh'in Mûsikî Risâleleri Üstüne Mukayeseli bir Çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tokgöz, H. E. Ç. (2023). *Çenber Usûlü Ve Zaharya'nın Çenber Murabbalarının Usûl-Aruz Vezni İle Türk Müziği Eğitiminde Kullanım Durumlarının İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Turabi, A. H. (1996). *El-Kindî'nin Musiki Risaleleri*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ungay, M. H. (1981). *Türk Musikisinde Usûller ve Kudüm*. İstanbul: Türk Musikisi Vakfı.
- Variş, F. (1994). *Eğitimde program geliştirme "teori ve teknikler"*. Ankara: Alkım Yayıncılık.

Yarkın, F. (2017). *Türk Müziğinde Usûller*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
Yekta, R. (1986). *Türk Musikisi*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

